

26 februari—2 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 26 februari

	Sid.
Svar på fråga av herr Johansson i Norrköping om åtgärder mot trafikolyckor i samband med sparkåkning	5
Svar på interpellationer av herr Lindahl ang. prisövervakningen och av herr Johansson i Stockholm i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten	6
Interpellationer av:	
herr Gustafsson i Stockholm ang. en omläggning av omsättnings-skatten på bilar	16
herr Larsson i Stockholm ang. en omprövning av arkivarbetet som social hjälpform	17

Tisdagen den 1 mars

Svar på frågor av:	
herr Johansson i Stockholm i anledning av befarad försening av beslutade åtgärder mot skattefusk	20
herr Svenning ang. skärpta kontroll- och lagstiftningsåtgärder i fråga om bildandet av samhällsnyttiga privata bostadsrättsföreningar	23
Svar på interpellation av herr Gustafsson i Borås ang. kompensation till folkpensionärerna för den allmänna omsättningskattens levnadskostnadsfördyrande verkningar	24
Svar på fråga av fröken Karlsson ang. taxorna för överförande av motorfordon å färjeleden Hälsingborg—Helsingör	27
Svar på interpellation av herr Nelander ang. åtgärder mot störande trafikbuller	28
Interpellationer av:	
herr Lassinantti ang. arbetsmarknaden inom Töre kommun m. m.	33
herr Vigelsbo ang. förhållandet mellan jordbrukspriserna och detaljhandelspriserna på livsmedel	34

Onsdagen den 2 mars

Svar på interpellationer av herr Almgren ang. verkställda undersökningar beträffande THX-preparatet och av herr Elmwall ang. undersökning av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna	35
Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän	58
Utredning rörande ny kommunindelning	61
Anslag å kapitalbudgeten för försvarsdepartementet	63
Beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg	71
Tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning	75
Avdrag vid beskattningen för fördyrade levnadskostnader	77
Förbud mot utskänkning av rusdrycker på Folknykterhetens dag	78
Rätt för småföretagare till vissa avdrag vid inkomsttaxering m. m.	79
Samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhällsekonomin	80
Skärpta bestämmelser rörande nöjestillställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen	86
Upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	89
Ändring i jordförvärvslagen m. m.	96
Användningen av benämningen glass	98
Åtgärder mot pornografiska tidskrifter	101
Interpellationer av:	
herr Senander i anledning av militär övning vid Ravlunda skjutfält	105
herr Stiernstedt ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning	106
herr Gustavsson i Alvesta ang. återställande av vägmark å indragna vägar	107

Samtliga avgjorda ärenden**Tisdagen den 1 mars**

Val av justitie- och militieombudsmän med ställföreträdare	31
--	----

Onsdagen den 2 mars

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 1, om handels- och betalningsavtal med Rumänska Folkrepubliken m. m.	58
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän	58
— nr 2, om ändring i 52 § 2 mom. kommunala vallagen	61
— nr 3, om utredning rörande ny kommunindelning	61
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 24, ang. anslag å kapitalbudgeten för ecklesiastikdepartementet	63
— nr 25, ang. anslag å kapitalbudgeten för försvarsdepartementet	63

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde	70
— nr 27, ang. frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan	70
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 7, om rätt till värdeminskingsavdrag beträffande flisugnar och flishuggningsmaskiner	70
— nr 11, rörande beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg..	71
— nr 12, om tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning	75
— nr 13, ang. avdrag vid beskattningen för fördyrade levnadskostnader	77
— nr 15, om förbud mot utskänkning av rusdrycker på Folknykterhetens dag	78
— nr 16, om rätt för småföretagare till vissa avdrag vid inkomsttaxeringen m. m.	79
— nr 18, om skattefrihet för premier i samband med företagsnämndernas förslagsverksamhet	79
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 5, om samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhällsekonomin	80
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 7, om överflyttning av frågor om indragning av körkort på grund av trafikförseelser från länsstyrelse till domstol	86
— nr 8, om anslag för upprättande av register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för åren 1911—1960	86
— nr 9, om skärpta bestämmelser rörande nöjestillställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen	86
— nr 10, ang. befogenheten att besluta om åtal mot svensk medborgare för utom riket förövat brott	88
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 2, om upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	89
— nr 4, om ändring i jordförvärvslagen m. m.	96
— nr 5, rörande användningen av benämningen glass	98
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. pornografiska tidskrifter	101

Fredagen den 26 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 19 in-
nevarande februari.

§ 2

Svar på fråga om åtgärder mot trafik-
olyckor i samband med sparkåkning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdeparte-
mentet, herr statsrådet SKOGLUND, som
yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Norr-
köping har frågat mig, om jag överväger
ändrad lagstiftning eller andra åtgär-
der för att förebygga ett upprepande av
de svåra trafikolyckor, som i vinter in-
träffat i samband med sparkåkning.

En inom NTF verkställd samman-
ställning av sådana trafikolyckor i sam-
band med sparkåkning, där en eller flera
personer förolyckats, visar, att sedan
den 1 januari 1958 inträffat 38 dylika
trafikolyckor. Därvid har förolyckats
tillhoppa 40 personer, nämligen 10 un-
der år 1958, 21 under år 1959 och 9 un-
der januari 1960. Av antalet trafikolyc-
kor synes 25 ha inträffat under mörker.
Vid åtminstone 27 av olyckorna befann
sig sparkstöttingåkaren på vänster sida
av vägen. Av de förolyckade var 16 barn
under 15 år.

Under det arbete med partiella refor-
mer av vägtrafikförfattningarna, som be-
drives inom kommunikationsdeparte-
mentet, har uppmärksamheten varit rik-
tad på ifrågavarande slags trafikolyc-
kor.

Den typ av olyckor, som består i att
ett motorfordon kolliderar med en
sparkstötting, vilken plötsligt kommer

in på vägen från sidan, hör att döma av
föreliggande uppgifter inte till den van-
ligaste. Sådana olyckor torde oftast vål-
las av barn i samband med lek. Det ef-
fektivaste medlet mot dessa olyckor har
bedömts vara fortsatt, intensifierad upp-
lysningsverksamhet.

Den vanligaste olyckstypen är emel-
lertid sammanstötning mellan motorfor-
don och sparkstötting, som färdas på
samma väg. Särskilt påfallande är frek-
vensen av sådana olyckor under mör-
ker. Det förhållandevis stora antalet
mörkerolyckor hänger säkerligen sam-
man med att sparkstöttingarna i all-
mänhet inte är försedda med lyktor el-
ler reflexanordningar. Ehuru vissa svå-
righeter möter att anbringa lyktor eller
reflexer så, att de får avsedd verkan,
torde åtskilligt vara vunnet ur trafiksä-
kerhetssynpunkt, om sådana anordning-
ar kommer i mera allmänt bruk. — En
annan åtgärd, som kan övervägas, är att
genomföra en ändring av reglerna i väg-
trafikförordningen av innebörd att
sparkstötting skall föras på den högra
och inte, såsom nu, på den vänstra de-
len av vägbanan. Om lämpligheten av
en sådan åtgärd är emellertid mening-
arna delade.

Jag är inte beredd att utan närmare
utredning taga definitiv ställning till
dessa frågor. Det är emellertid min av-
sikt att inom kort föreslå Kungl. Maj:t
att ge statens trafiksäkerhetsråd i upp-
drag att låta utreda vilka åtgärder, som
kan vara ägnade att minska risken för
olycksfall vid förande av sparkstötting
samt att till Kungl. Maj:t inkomma med
de förslag, vartill utredningen kan för-
anleda.

Härmed, herr talman, anser jag mig
ha besvarat herr Johanssons fråga.

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

Härpå anförde

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för det mycket positiva svar jag fått på min enkla fråga.

Många människor tycker väl att frågan om sparkolyckorna i förhållande till andra trafikolyckor i landet är en liten sak. Men då 40 personer under cirka två år förolyckats genom sparkåkning, fordrar det enligt min mening att denna speciella art av olyckor blir föremål för särskild uppmärksamhet. Det gläder mig att statsrådet delar denna uppfattning.

Kan man genom upplysning och andra mindre säkerhetsåtgärder förebygga och minska olyckorna på detta område är det bra, men visar det sig nödvändigt med en ändring i vägtrafikförordningen av den innebörd, att sparkstötting skall föras på den högra och inte som nu på den vänstra delen av vägbanan, då får man inte dra sig för en sådan ändring, om den kan förebygga olyckor och därmed rädda människoliv.

För dagen har jag i likhet med statsrådet och andra experter ingen bestämd mening om lämpligheten av en sådan ändring, men resultatet av den utredning, som trafiksäkerhetsrådet skall göra, kanske skapar större säkerhet för en bedömning av denna fråga.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Lindahl har i en interpellation frågat mig vilka åtgärder för en skärpt prisövervakning som hittills vidtagits och om jag är i tillfälle att redan nu redovisa några resultat av denna verksamhet.

Vidare har herr Johansson i Stockholm i en till finansministern ställd interpellation, som överlämnats till mig för besvarande, dels efterlyst åtgärder i syfte att stävja försöken att utnyttja omsättningsskatten som anledning att genomföra extra prishöjningar, dels frågat om förslag till riksdagen kan förväntas om sådana utvidgade befogenheter för pris- och kartellnämnden, som möjliggör självständiga och snabba ingripanden från dess sida för att hindra prisstegringar och beordra ekonomiskt rimliga prissänkningar.

Med anledning av dessa frågor får jag anföra följande.

Redan på ett tidigt stadium under hösten 1959 stod det klart, att en viss skärpning av samhällets prisövervakning vore erforderlig i anledning av den allmänna varuskattens införande. I den proposition med förslag till personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd som i anledning härav avläts till riksdagen, uttalade jag, att denna skärpning borde åstadkommas genom utbyggnad av resurserna inom ramen för gällande lagstiftning och de befogenheter, som enligt denna lagstiftning tillkommer de prisövervakande organen. Den pristutveckling som därefter ägt rum ger mig ingen anledning ändra denna min grundsyn i frågan.

Genom riksdagens beslut i december förra året gavs som bekant möjligheter att förstärka särskilt de personella resurserna hos pris- och kartellnämnden och i viss mån även hos priskontoren, varigenom prisövervakningen väl till sin omfattning och intensitet men däremot icke till sin allmänna karaktär kom att skilja sig från den verksamhet nämnden tidigare bedrivit. Jag vill erinra om att

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

pris- och kartellnämnden enligt sin instruktion bl. a. skall insamla och registrera uppgifter om priser för olika förnödenheter och tjänster inom landet, klarlägga prisutvecklingen genom bearbetning och sammanställning av dylika uppgifter ävensom av prisuppgifter från utlandet samt, där omständigheterna ger anledning därtill, utföra undersökningar rörande prispbildningen inom visst område av näringslivet.

Den inom nämnden intensifierade prisövervakningen tog sig i förstone det uttrycket, att ett omfattande prismaterial insamlades, avsett att belysa prisläget i slutet av år 1959, alltså omedelbart före omsättningsskattens införande. I mitten av januari i år igångsattes en andra etapp av prisundersökningen genom en ny lika omfattande prisinsamling inom detaljhandeln. Därvid fästes största avseende vid att söka erhålla fullständig jämförbarhet med det tidigare insamlade prismaterialet.

Delresultat av dessa prisjämförelser har som bekant publicerats av pris- och kartellnämnden, senast den 25 februari. Uppgifterna torde vara väl bekanta för kammarens ledamöter och jag skall här inte trötta med att återge dem. Som väntat har prisutvecklingen inte visat sig vara helt enhetlig. Stor försiktighet måste emellertid iakttagas vid tolkningen av de framlagda siffrorna. Genom att ta hänsyn till de olika undersökta varornas betydelse för hushållen kan man emellertid konstatera, att prishöjningen inom livsmedelsdetaljhandeln efter omsättningsskattens införande i genomsnitt uppgått till cirka 4,3 procent, d. v. s. bara en tiondels procent mera än det »matematiska» omstillägget, 4,2 procent.

Jag vill i detta sammanhang rätta ett misstag i herr Johanssons interpellation. Herr Johansson påstår nämligen att nämndens undersökning skulle visa att 56 procent av butikerna höjt priserna med mera än 4,2 procent, att en fjärdedel skulle ha företagit höjningar med

mera än 5 procent och en tjugondel med mera än 8,5 procent. Påståendet beror på en feltolkning av de siffror, som pris- och kartellnämnden lagt fram. Nämnden har icke gjort något uttalande av denna innebörd. Vad nämnden har redovisat är hur stegringen procentuellt fördelat sig inom det totala antalet prisobservationer som nämnden gjort, vilket uppenbarligen är något helt annat än vad herr Johansson talar om. Enligt nämndens senaste sammanställning utvisar 27 procent av nu verkställda cirka 19 000 prisjämförelser en prishöjning med mindre än 4,2 procent, 18 procent en prishöjning med exakt 4,2 procent, 30 procent en höjning med 4,3—4,9 procent och 25 procent av prisjämförelserna en höjning med 5 procent eller däröver.

I fråga om textilvaror har direkta prisjämförelser kunnat göras endast för ett begränsat antal varor som ej berörts av realisationerna i början på året. För det stora flertalet av dessa varor varierar prishöjningarna mellan 3,9 och 4,5 procent. Beträffande bosättningsartiklar har pris- och kartellnämnden funnit att tre fjärdedelar av de registrerade prisändringarna överensstämmer med skattesatsen. Särskilda undersökningar pågår bl. a. rörande kött, fläsk och charkuterivaror, varjämte visst material från restaurangnäringen är under bearbetning. Så snart de färdigställts kommer nämnden att i vanlig ordning offentliggöra resultaten av dessa undersökningar.

Vad jag nu nämnt innebär inte, att jag velat bestrida, att det förekommit sådana prisstegringar, vilkas lämplighet eller ofrånkomlighet skulle kunna ifrågasättas ur samhällsekonomiska synpunkter. Under alla omständigheter torde det föreligga behov av en aktiv prisövervakning. Det torde dock ännu vara för tidigt att avgöra om ytterligare prisövervakande åtgärder måste vidtagas. De erfarenheter, som pågående under-

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

sökningar kan lämna, torde i första hand böra avvaktas.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag med särskild adress till herr Johansson erinra om de villkor, som skall vara uppfyllta för att den allmänna prisregleringslagen skall sättas i kraft. Bortsett från det fall att landet indrages i krig eller att riket befinner sig i krigsfara skall enligt lagens bestämmelser faran för prisstegring vara betydande, den befärade prisstegringen skall vara allvarlig och densamma skall avse det allmänna prisläget i riket, alltså inte endast någon eller några enskilda varor eller varugrupper. Det ankommer på pris- och kartellnämnden att ofördröjligen göra anmälan till Kungl. Maj:t om nämnden finner sådant förhållande vara för handen och därmed prisregleringslagen bör sättas i kraft. Någon sådan framställning har nämnden icke gjort, och något förslag i den riktningen har, enligt vad jag inhämtat, ej heller framförts inom nämnden. Jag tolkar detta på det sättet att den myndighet som har ansvaret för den prisövervakande verksamheten av vad som hittills framkommit vid nämndens prisundersökningar icke funnit en sådan åtgärd påkallad.

Härutöver vill jag tillägga, att om det vid pris- och kartellnämndens undersökningar av ett visst varuområde framkommer förhållanden som tyder på förekomsten av konkurrensbegränsande åtgärder frågan kan tas upp för närmare utredning. Finns det skäl till antagande att skadlig verkan föreligger har ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor att ta upp saken till behandling och i förekommande fall också bringa den inför näringsfrihetsrådet. Som ett exempel härpå vill jag nämna att med anledning av förekomsten av vissa riktpriislistor inom konditoribranschen överläggningar upptagits med den för listorna ansvariga organisationen för att uttröna om riktpriissetningen kunde antagas medföra skadlig verkan i konkur-

rens begränsningslagens mening. Dessa överläggningar ledde till att man från vederbörandes sida förklarade sig icke vidare ämna utfärda sådana listor.

Och därmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat de båda interpellationerna.

Vidare anförde:

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Först ber jag att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min interpellation. När denna den 26 januari framställdes framhöll jag att man med rätt eller orätt på många håll misstänker att priserna avrundas uppåt och att det på en del varor blivit prisstegringar som vida överträffar dem som föranletts av omsättningsskatten. Jag underströk vidare att prisutvecklingen varit oenhetlig och att vissa varor t. o. m. bibehållit de gamla priserna.

Denna bland allmänheten redan i januari livligt diskuterade fråga hade av naturliga skäl vid denna tidpunkt inte kunnat bli föremål för någon kommentar från pris- och kartellnämnden. Intressanta delredovisningar som sedermera publicerats har också i pressen kommenterats utförligt. Mot denna bakgrund har det knappast varit möjligt för statsrådet att i sitt nu lämnade svar komma med några mera sensationella nyheter. Detta till trots vill jag beteckna den här lämnade sammanfattande redogörelsen som mycket nyttig.

Statsrådet kan räkna med att dessa frågor omfattas med ett livligt intresse bland den prismedvetna allmänheten. Att prisövervakningen i enlighet med regeringens förslag och riksdagens beslut intensifieras hälsas med tillfredsställelse. Att prishöjningen inom livsmedelsdetaljhandeln efter omsens införande i genomsnitt uppgår till 4,3 procent, d. v. s. bara 0,1 procent mera än det »matematiska» omstillägget på 4,2 pro-

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

cent, var likaså en värdefull och välkommen upplysning. När statsrådet framhåller att det under alla omständigheter torde föreligga behov av en aktiv prisövervakning, torde han knappast riskera att bli motsagd.

Till den vaksamma pressen vill jag också i detta sammanhang överrätta en blomma. Den liksom radions och televisionens engagemang skärper allmänhetens uppmärksamhet. Konsumenterna, inte minst husmödrarna, har organisationer som även framdeles torde komma att spela en aktiv roll i den prisövervakande verksamheten.

I kravet på en effektiv prisövervakning borde enligt min mening konsumenter och affärsmän kunna förenas. För den lojale affärsmannen måste det te sig olustigt om allmänheten tror att han personligen skor sig på omsättningskatten. Han borde i lika hög grad som konsumenterna gilla den verksamhet som pris- och kartellnämnden bedriver.

Vad som skapat förvirring är ju att detaljhandeln haft rätt att lägga en större del av omsen på vissa varugrupper och en mindre del på andra. Man har exempelvis i tidningarnas insändarspalter ofta framhållit att exempelvis bulgar och wienerbröd ökat kraftigt, men man har ej tänkt på att bakelser och andra bakverk har ökat mindre.

Att en del fabrikanter genomfört prisstegringar strax före årsskiftet har inte heller uppmärksammats. Ofta är naturligtvis dessa en följd av växlande råvarupriser. Allmänheten har emellertid bibringats den uppfattningen att dessa prisstegringar hörde ihop med omsens införande.

Den affärsman som lojalt gör sitt bästa men likväl möts av påståendet att han tjänat på omsen kan — det bör vi konsumenter förstå — inte bli glad. Mitt resonemang leder fram till att också affärsmännen borde vara tacksamma för att pris- och kartellnämnden genom sin verksamhet lägger fakta på bordet. Den

affärsman som vill se nöjda kunder omkring sig bör i sitt eget intresse medverka till att pris- och kartellnämnden får erforderliga resurser. Eftersom affärsmännen och konsumenterna borde ha ett och samma intresse, är det beklagligt att tidningar som står näringslivet nära bakom konsumenternas framstötter ofta spårar onda avsikter.

Jag är för dagen nöjd med det svar som lämnats på min interpellation. Om utvecklingen ger anledning härtill, »hottar» jag emellertid med att återkomma. Men uppriktigt sagt: mina råd förutan tror jag att regeringen även fortsättningsvis kommer att visa fasthet och på detta känsliga område vidta erforderliga åtgärder. Även den prismedvetna allmänheten kommer säkert genom sina organisationer också i fortsättningen att göra sig påminda.

Jag skall avslutningsvis använda ett i riksdagssammanhang ovanligt språk, men ett språk som vår idrottsintresserade handelsminister väl känner till: Om och när nya initiativ i prisövervakande syfte behövs, känns det för oss konsumenter tryggt att veta att det är statsrådet och chefen för handelsdepartementet »som har bollen».

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Även jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret.

Det innebar, som vi hörde, att ökade befogenheter för pris- och kartellnämnden varken begärts eller förberedes och att det ännu är för tidigt att avgöra, om det behövs någon skärpt prisövervakning. Handelsministern fann att allt var bra som det var. Nämnden övervakar noga, att prisstegringar fortskrider enligt fastställda normer.

Vi tycker tvärtom att det finns all anledning att skärpa övervakningen och att förvandla nämnden från ett registrerande organ till ett organ, som har rätt

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

att ingripa mot prishöjningar och speciellt mot monopolpriserna. Vi kritiserade med skärpa, att regeringen för tre år sedan föll undan för de borgerliga partierna och avskaffade priskontrollen, som visserligen kunde kritiseras för ineffektivitet och många brister men dock hade möjlighet att ingripa mot prisuppskörtning. Då förespeglades konsumenterna, att den fria konkurrensen skulle hindra prisstegringar och t. o. m. leda till prissänkningar. Det finns dock som bekant inte mycket kvar av fri konkurrens i monopolismens tidevarv.

När den grupp jag tillhör i föl motionerade om ökade befogenheter för pris- och kartellnämnden, kunde vi visa att konsumentprisindex under de två senaste åren gått upp med 11 enheter. Detta skedde i en tid av sjunkande import- och partipriser. Från priskontrollens slopande till januari i år har index stigit med 18 enheter, från 141 till 159 eller med 12,8 procent. Av detta utgör stegringen från december till januari, då omsen infördes, 5 enheter eller 3,2 procent. Livsmedelsposten har stegrats med 5 procent.

Den sistnämnda stegringen har regeringen själv åstadkommit genom omsen. Inflationen skall bekämpas med prisstegringar efter den bekanta regeln, att djävulen skall drivas ut med Belsebub, detta trots att regeringens egna sakkunniga fastslår, att inflationstrycket kommer från investeringssektorn och inte från konsumtionen.

Handelsministern fäste sig särskilt vid att i de av pris- och kartellnämnden undersökta fallen livsmedlen stigit med bara en tiondels procent mer än omshöjningen och att totalhöjningen i de undersökta fallen blivit lägre än omsen, trots att inte mindre än 55 procent av prisjämförelserna visar, att man tagit ut mer än omsen samt att 25 procent tagit ut 5 procent och mera. Handelsministerns detaljanmärkning mot ett par siffror i interpellationen är riktig

men får adresseras vidare till Stockholms-Tidningen, ur vars förhandsmeddelande siffrorna hämtats.

Vi tycker att det är allvarligt nog att 55 procent av de undersökta fallen tagit ut mer än omsen. Man måste nämligen förutsätta, att januarisiffrorna var särskilt låga och att avsevärda höjningar kan väntas. Efter den våldsamma hamstringen och förhandsbetalningsruschen i december, när många som hade gott om pengar köpte sig fria från en stor del av första årets oms, var det tomt i butikerna i januari och man sökte stimulera omsättningen med s. k. lockvaror och realisationer. Vi kan vänta en helt annan utveckling under de månader som kommer. De fall jag anfört i interpellationen, särskilt beträffande priserna i kaféer, barer och restauranger, är redan skrämmande. Men det mest anmärkningsvärda är dock inte att dessa priser höjts utan att möjliga, väntade och länge reklamerade prissänkningar uteblivit. Vi minns de stora rubrikerna under oms-debatten om en sänkning av priserna på livsmedel med 200 miljoner kronor, som skulle följa av sänkningen på jordbrukspriserna. Nu meddelar LO:s expert dr Meidner att denna prissänkning torkat in och att mellanhänderna lagt beslag på de 200 miljonerna.

Bönderna har fått mindre betalt, men affärsmännen har ökat sina marginaler lika mycket. Konsumenterna fick ingenting av dessa 200 miljoner, som kom bort på vägen mellan bönderna och konsumenterna. Var har de hamnat?

I dagens nummer av Stockholms-Tidningen konstaterar licentiat Sven Holmström från Jordbrukets utredningsinstitut, att jordbrukets producentindex under de senaste 10 åren stigit med 44 procent, medan livsmedelsprisindex gått upp 69 procent och totala konsumentprisindex med 54 procent. Chefen för KF:s livsmedelsavdelning uttalar i samma tidning att produktionsindex och

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar**i samband med införandet av den allmänna varuskatten**

konsumtionsindex allt mer avlägsnar sig från varandra. Argumenten för den utblivna prissänkningen, som säges bero på stegrade priser på importvarorna i livsmedelshandeln, håller knappast, ty dessa priser kan näppeligen ha slagit igenom ännu och väger inte så mycket vid en jämförelse. Det är närmast mycket billiga importvaror, exempelvis nyzeeländskt och isländskt fårkött, som utgjort lockvaror i butikskedjornas annonser. Nu väntar man sig, att de stegrade livsmedelspriserna i utlandet efter årsskiftet 1959/60 skall medföra, att 3-procentsregeln sättes i kraft.

Det har också klargjorts, att den stora rationaliseringsvinst, som snabbköpen medfört för de stora livsmedelskedjorna, alls icke kommit konsumenterna till godo. De har betjänat sig själva i butikerna utan att få någon betalning i form av andel i rationaliseringsvinsten.

Frågan blir alltmera allvarlig då de eftersläpande avtalslönerna icke kompenserar pris-, skatte- och hyresstegringarna och då mycket stora arbetargrupper får sänkta realinkomster i en tid av snabb produktionsstegring.

Till vår fråga om åtgärder mot monopolpriser talar handelsministern om de undersökningar som gjorts om konkurrensbegränsande åtgärder och nämner några fall som dragits inför näringsfrihetsrådet, exempelvis riktpriislistorna inom konditoribranschen. Allt detta noteras. Alla vet att monopolpriser och bundna priser dominerar på marknaden utan att något göres för att bryta dem. Den konkurrens som nu pågår inom livsmedelsbranschen, särskilt inom Stockholm, är en konkurrens mellan kooperationen och de privata kedjeföretagen, men det är också en aktion som avser att strypa småföretagare och småbutiker, så att de stora butikskedjorna blir helt dominerande. Sedan kan man nog vänta en helt annan prissättning om ingenting åtgöres. Lockvarusystemet och veckonedstämningarna rör ju bara en

liten del av varusortimentet, främst konserver och dylikt. Med höjda priser på färskvaror och annat tar man igen det på gungorna om vinsterna minskar på karusellen.

Glädjande nog kan man, som herr Lindahl nyss anfört, konstatera en växande konsumentopinion och ökad vaksamhet när det gäller prisbildningen, och denna vaksamhet har också fått stöd i en del av pressen. Jag tror att vi i denna konsumentopinion har en pådrivande faktor, som kanske också kan få regeringen att inse att allt inte är bra som det är. Det räcker inte att vi skapar ett nytt och växande ämbetsverk, som registrerar att prisstegringen fortskrider normalt. Det krävs inte bara ökad kontroll. Detta samhällets organ måste få vidgade uppgifter och befogenheter till kännbara ingripanden mot monopolpriser och prisuppskörtning.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag kan till fullo dela herr Johanssons tillfredsställelse över att det finns en aktiv och vaken konsumentopinion här i landet. Den är ett nödvändigt komplement till all prisövervakning, om den skall bli effektiv. Men jag förstår inte alls, hur herr Johansson kunde läsa ut ur mitt anförande att jag fann allting bra som det var. Vad jag har sagt i mitt interpellations svar är ju, att vi, innan vi drar slutsatser beträffande den allra sista tidens prisutveckling på detta område, bör avvakta de slutliga resultaten av de utredningar som för närvarande pågår — och inte är avslutade, herr Johansson! — inom pris- och kartellnämnden. Det är behövt att så sker. Dessförinnan har vi inte något säkert underlag för en bedömning av vad som verkligen har inträffat.

Det förhåller sig vidare så, att även en regering måste följa lag och förordning här i landet, och den lagstiftning som

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

finns på detta område anger också, vilka möjligheter till ingripanden som kan föreligga. Jag har aldrig sagt — och jag kommer heller inte att säga det — att den lagstiftning, som dock antogs av en överväldigande riksdagsmajoritet 1956, är helt tillfredsställande sådan den nu ser ut. Jag är medveten om att även här ändringar och kanske skärpningar i framtiden kan visa sig erforderliga. Detta beror till sist på erfarenheterna av denna lagstiftning och på en bedömning om vi på andra vägar bättre kan komma till rätta med skadlig konkurrensbegränsning. Därför angavs uttryckligen i den proposition, som jag hade ansvaret för att lägga fram 1956, att även denna lagstiftning i viss bemärkelse kunde betraktas som provisorisk. Visade det sig nämligen att man inte denna väg kunde nå maximal effekt, fick man överväga att ändra lagstiftningen. Och framtiden får alltjämt utvisa, huruvida ett sådant behov kommer att föreligga eller ej.

Sedan vill jag beröra några av de faktiska uppgifter, som herr Johansson i sitt sista anförande lämnade. Han nämnde att inga som helst prissänkningar har ägt rum. De har helt uteblivit. Vi har t. o. m. fått — om han inte sade det var det väl ändå underförstått i hans anförande — prisgenomslag som vida överskrider vad omsättningsskatten i och för sig kunnat föranleda. Nu är detta emellertid inte förhållandet. Konsumentprisindex, som omfattar allt som köpes av konsumenterna i detta land, har sedan det föregående tillfället och tills nu höjts inte med 4 procent, inte med 4,2 procent, utan genomsnittligt med 2,7 procent. När förslaget om omsättningsskatt presenterades för riksdagen, uttrycktes från flera av dem som deltog i debatten förhoppningen, att prisgenomslaget skulle stanna vid en lägre procent än fyra. Den uppgift som jag nu lämnat tyder också på att så blir fallet. I själva verket räknade vi inom regeringen med

— det kanske jag kan avslöja nu, om det inte sagts förut — att detta prisgenomslag kanske skulle komma att gå upp till 3 procent. Så långt har vi alltså blivit ganska väl besannade i våra förutsägelser.

Herr Johansson tog även upp frågan om livsmedelspriserna, närmare bestämt jordbrukspriserna — ty det är ingalunda alla livsmedelspriser som den debatt, som nu återfinns i tidningarna, rör utan debatten gäller uteslutande jordbrukspriserna. Jag är underrättad om att även i det avseendet pågår en närmare utredning inom pris- och kartellnämnden, som jag föreställer mig ganska snart kommer att kunna offentliggöras. Man kan därav avläsa att producentprisindex på jordbruksprodukter i december sänktes med 2,9 procent. Livsmedelsindex i konsumentledet steg i januari med 4,8 procent. Detta är givetvis i och för sig ett anmärkningsvärt förhållande, som är värt att närmare undersökas. Varpå beror denna skillnad i prisutveckling? En sådan undersökning håller också pris- och kartellnämnden på med. Man undersöker post för post vad anledningen till denna skiljaktighet kan vara. En sak är dock klar, nämligen att man inte utan vidare av de uppgifter som här föreligger kan dra den slutsatsen, att detaljhandeln otillbörligt skott sig på livsmedelsområdet. I dessa priser ingår nämligen i detaljledet priser på andra varor än dem som kommer till uttryck genom producentindex. Förhållandet måste därför utredas närmare, och jag kan försäkra herr Johansson och kammarens övriga ledamöter, att därest det visar sig att här föreligger ett missförhållande skall jag göra allt vad lagstiftningen ger mig möjlighet att göra för att rätta till det missförhållandet. Men jag vill inte på nuvarande stadium dra några bestämda slutsatser. Vi får också på detta område avvakta utredningarnas resultat.

Slutligen en sak till, herr talman!

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

När regeringen framlagt sitt förslag i höstas om en komplettering av pris- och kartellnämndens personal, gjordes såväl i utskottet som i varje fall i första kammaren, där en längre debatt än i denna kammare ägde rum, gällande, att den åtgärden var alldeles överflödigt. Det fanns inget område, sade man, där konkurrensen ändå var så omfattande, varför några särskilda ingripanden eller åtgärder för att stärka personalen inte skulle erfordras. Enligt min uppfattning är emellertid konkurrensen i detta avseende inom detaljhandeln sannerligen inte så tillfredsställande, som man då gjorde gällande. Jag tror tvärtom, att utvecklingen redan har visat, att den förstärkning, som ändå en majoritet i riksdagen var enig om att ge pris- och kartellnämnden, var väl behövlig.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i debatten mellan handelsministern och interpellanterna. Då jag har en stark anknytning till den enskilda handeln, skulle jag emellertid vilja ha sagt, att det ligger i den enskilda handelsintresse att det i detta läge finns en objektiv prisövervakning. Ifrån många håll har man ju sökt sprida misstro mot den enskilda handeln och kanske handeln över huvud taget, i det man gjort gällande, att handeln skulle sko sig vid införandet av omsättningsskatten. Något sådant har ju inte ägt rum. Därför måste man med tillfredsställelse se, att dessa förhållanden blir konstaterade genom ett objektiva organ.

Med anledning av handelsministerns slutord rörande konkurrensen skulle jag dock vilja tillägga, att konkurrensen faktiskt är mycket stark mellan olika grupper inom handeln. Vi har den enskilda handels olika grupper samt konsumentkooperationen, varuhuset, kedjorna o. s. v. Mellan dem råder en mycket stark konkurrens. Jag tror därför

att konsumenterna kan hysa fullt förtroende för att konkurrensen är tillräcklig.

Får jag bara, herr talman, till slut säga, att om man, när siffrorna läggs fram rörande prishöjningarna, finner, att vissa varor ökat mer och andra mindre, så bör man tänka på att detta beror på att man spritt ut omsättningsskattebeloppet på olika varor. Man har ansett att vissa varor kan bära en större prishöjning än andra. En del varor har man ansett sig böra höja med mindre belopp än som svarar mot omsättningsskatten. Jag har ingenting att erinra mot den redovisning som handelsministern inledningsvis lämnade. Det är riktigt att man söker få fram den genomsnittliga prishöjningen för de olika varorna. Då blir det en rättvisande bild av utvecklingen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Kollberg sade alldeles nyss att han hade stark anknytning till den enskilda handeln. Jag får väl säga att jag har en stark anknytning till den kooperativa handeln. Vi har därför anledning att se på detta problem ur olika utgångspunkter.

Jag vill understryka vikten av en aktiv prispolitik. Men det är självklart att man kan ha olika uppfattning om vägarna dit. Jag har nog den mening att en konkurrerande verksamhet är i nuvarande situation det effektivaste medlet, därför att vi nu har en köparens marknad.

Vi skall emellertid inte av den anledningen blunda för att på grund av den strukturförändring som vårt samhälle undergår exempelvis lanthandeln står inför mycket stora svårigheter. Det är självklart att priserna där av olika skäl kan variera mycket starkt. När det gäller att bedöma vad som har skett under senare tid på detta område, har jag nog en känsla av att Konsum åtminstone i

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

den stad, där jag har äran att bo, har bedrivit en mycket aktiv prispolitik. Det är ingenting nytt, utan det har vi hållit på med under lång tid, och det har visat sig, att vi har kunnat åstadkomma för konsumenterna mycket viktiga resultat.

Herr Lindahl sade att han ville ge den vaksamma pressen en blomma. Det är självklart att vi vill ge blommor åt pressen, men jag måste i rättvisans namn säga något om den prisbomb som man den 1 februari sade skulle slå ned. Jag jämförde de priser som refererades i tidningarna och de som angavs i skyltfönstret hos en viss firma med ett mycket begränsat sortiment, en firma med en sortering som varken den enskilda eller den kooperativa handeln i allmänhet skulle kunna föra. Den är alldeles för ensidig och är koncentrerad till de områden där marginalerna är stora. När jag sedan såg på de priser som tillämpas i den förening jag tillhör så visade det sig sedan prisbomben hade slagit ned att vi under det sista året aldrig haft så höga priser inom föreningen som dessa priser som skulle innebära en prisbomb. På en viss vara, kaffe, har vi legat ända till 75 eller 85 öre under detta pris.

Det är önskvärt att tidningarna när de försöker göra aktioner och väcka opinionen inte skapar falska förväntningar, ty då åsamkar de konsumenterna förluster. Vad vi behöver i dag är i stället en målmedveten prisaktivitet, så att man verkligen blir medveten om priser, kvaliteter m. m. Jag har en känsla av att folk håller på att bli mer och mer pris- och kvalitetsmedvetna. Därom vittnar utvecklingen inom den förening jag tillhör.

När man skall göra jämförelser beträffande livsmedelspriserna är det ju självklart att man skall gå ut ifrån de marginaler som gällde före den 1 januari. Ty om man bedrivit en aktiv prispolitik är ju möjligheterna att kunna ta

omsättningsskatten utan att lägga på en del på varorna ganska små. I den förening jag tillhör har vi inte tagit ut någon omsättningsskatt på varor som vi haft i inneliggande lager. Det är också ganska stort, alldenstund omsättningen inom Konsum i Uppsala är 49 miljoner. Efter den 1 januari har vi inte heller vad gäller livsmedlen tagit ut den höjning som omsättningsskatten skulle ha motiverat, utan höjningen är betydligt under 4,2 procent.

Vi skall ha klart för oss att det är angeläget att konsumenterna mera aktivt följer utvecklingen. Jag gjorde förra året och har även i år gjort en prisundersökning som gäller företag inom Uppsala. Där har jag kunnat se att priserna på samma vara har kunnat skilja på så mycket som 14 procent. Det finns också de som har en prismarginal som ligger 7 å 8 procent över de priser vi tillämpar. Generellt sett kan man säga att den marginalen är alltför hög. Men den har icke kommit till efter den 1 januari, ty när jag såg på de siffror som kom fram ett år tidigare fann jag att man lagt på 3 å 4 procent utöver denna marginal. Men det kan man motivera med omsättningsskatten.

Vad vi har anledning understryka här är att konsumenterna själva måste delta i detta arbete. Jag har den uppfattningen att för närvarande skulle inte en utbyggd priskontroll kunna göra så mycket. Det är bra att den priskontroll vi har är effektiv, så att man kan följa med det hela. Priskontrollen bör emellertid vara mycket aktsam när den redovisar resultaten. Ibland kan det vara ganska stora fel. Dessa fel kan naturligtvis skapa uppfattningar som inte direkt överensstämmer med verkligheten.

Från konsumenthåll har vi en känsla av att handeln bör rationaliseras och göras effektivare. Vi har också ganska stora möjligheter på det området.

Inom vår förening ligger vi 9 eller 10 enheter under socialstyrelsens prisin-

Svar på interpellationer ang. prisövervakningen och i anledning av prishöjningar i samband med införandet av den allmänna varuskatten

dex. Då måste ju jämförelserna bli litet konstiga. Jag hälsar med tillfredsställelse alla åtgärder som kan vidtas för att inte konsumenterna skall behöva betala högre priser än vad som kan anses skäligt och rimligt. Men vi skall också komma ihåg att det är angeläget att handelns folk, som är en mycket stor grupp, ges möjligheter att få en höjd reallön. De tillhör nämligen låglöne-grupperna. En reallönehöjning behöver inte innebära höjda priser, men det är givet att handeln måste visa intresse även för denna sak.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! En höjning av konsumentprisindex från 154 till 159 innebär i procent 3,2. Det skiljer naturligtvis alltid på någon tiondel om man räknar på det urval av priser som ligger till grund för index. Det har ingen större betydelse, ty det är tendensen jag velat antyda. Jag har fäst mera avseende vid att de på grund av sänkta import- och parti-priser och sänkta jordbrukspriser utlovade och väntade prissänkningarna totalt har uteblivit.

Statsrådet säger vidare att en regering måste följa gällande lagar. Men han sade i samma veva att han själv hade föreslagit och regeringen hade varit med om att förorda de lagar som man nu följer. Vad vi framför allt har kritiserat är att regeringen gick med de borgerliga partierna den gången. Men om prisstegringarna fortsätter kommer nog en vaktande konsumentopinion att se till att även dessa lagar ändras. Lyckligtvis är ju förhållandet det att det går att ändra dem.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Tillåt mig bara att med några korta ord svara herr Johansson på hans sista anförande.

När förslaget om en ändrad lagstiftning på detta område lades fram, sked-

de det mot bakgrunden av att vi ansåg att den tidigare lagstiftningen hade överlevt sig själv, och vi kände att den var i behov av en reformering. Däremot var ingen av dem som stod bakom förslaget, varken regeringen, som var ansvarig för att förslaget lades fram, eller de av riksdagens ledamöter, som stödde det i riksdagen, vilket var den överväldigande majoriteten — jag vill minnas att det endast var kommunisterna som hade någon erinran mot det i sak — fullständigt övertygad om att man hade träffat den rätta metoden för all framtid. Vad jag velat säga är att även denna lagstiftning om så anses erforderligt kan komma att reformeras ännu en gång. Jag påstår inte att vi har skäl att göra det mot bakgrunden av de erfarenheter vi hittills har haft, men jag vill ingalunda utesluta att motiv för en sådan ändring kan komma att finnas i framtiden.

Sedan något om siffrorna. Man kan inte bara räkna här de hela talen, herr Johansson. Skillnaden mellan den uppgift som Ni lämnade på 3,2 procent och den jag angav på 2,7 procent beror på att jag tar hänsyn till att index i själva verket inte stannade vid 159,0 utan vid 158,7, om jag minns rätt, och inte började vid 154,0.

Med Ert tillstånd, herr talman, skall jag sluta med en liten historia, som påminner rätt mycket om den argumentering som herr Johansson här för. Under 1930-talet inträffade också vissa prisstegringar som en följd bl. a. av den jordbrukspolitik, som man bestämt sig för att föra efter den omfattande kris, i vilken jordbruksnäringen fram till 1932 befunnit sig. På ett folkmöte då var man inte alltid så noga med argumentering. En talare som tyckte att det var mycket beklagansvärt med dessa prishöjningar började läsa upp en lista på olika priser som hade stigit. Sillen hade stigit så och så mycket, smöret så och så mycket, mjölken med det och det beloppet, det hårda brödet så och så myc-

ket o. s. v. Han avbröts så småningom av en mera kritiskt inställd åhörare, som vände sig till talaren och sade: »Ja, men index har ju inte gått upp.» Svaret blev: »Ja, det vore ju förskräckligt, om index också skulle stiga!»

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition nr 54, med förslag till kungörelse om ändring i livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824).

§ 5

Föredrogs den av herr *Johnsson* i Skoglösa vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i anledning av vissa skördeeskador i nordöstra Skåne.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs herr *Johnssons* i Skoglösa vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående vissa folkhögskoleelevers tillträde till sjuksköterskeskolor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Braconier* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående minsvepning av farvattnen i Kattegatt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Omläggning av omsättningsskatten på bilar

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s), som yttrade:

Herr talman! I den till bevillningsutskottets betänkande nr 60 år 1959 av riksdagen godkända reservationen nr I av herr Ericsson i Kinna m. fl. anföres följande.

»I skrivelse till utskottet framhåller Sveriges automobilhandlareförbund att en allmän varuskatt, omfattande jämväl begagnade varor, kan befaras medföra en väsentlig strukturändring för den reguljära bilhandels vidkommande. Begagnade bilar lämnas i stor utsträckning i utbyte vid inköp av nya bilar. Bytesfrekvensen anges för ett av de ledande märkena vara 1,7 begagnade bilar för varje ny bil.

Förbundet påpekar vidare att privatförsäljning av bilar inte blir beskattad enligt förslaget och att beskattningen i den föreslagna formen innebär en stimulans för den irreguljära bilhandeln. Bilhandels strävanden till sanering av marknaden skulle därigenom äventyras.

Nu nämnda olägenheter finner förbundet möjliga att eliminera om nya och begagnade bilar undantages från den allmänna varuskatten och i stället den särskilda omsättningsskatten på nya motorfordon uppräknas med vad som motsvarar intäkten av en allmän varuskatt på såväl begagnade som nya bilar. Därvid bör den särskilda omsättningsskatten utvidgas till att omfatta alla lastbilar.

Utskottet vill i anledning av vad sålunda anförts från förbundets sida framhålla såsom angeläget att en närmare undersökning snarast göres rörande de tekniska förutsättningarna för en omläggning av motorfordonbeskattningen i antydd riktning.»

Med anledning av detta bevillningsutskottets — av riksdagen godkända —

Omprovning av arkivarbetet som social hjälpform

uttalande, vilket väl får anses utgöra en beställning till Kungl. Maj:t om förslag till en omläggning av omsättningsskatten på bilar, anhåller jag om kammarens tillstånd att till finansministern framföra följande interpellation:

Har herr statsrådet för avsikt att förelägga riksdagen förslag om ett slopande av varuskatten på begagnade bilar med motsvarande uppräknig av den särskilda omsättningsskatten på nya bilar i enlighet med vad som påyrkats av Sveriges automobilhandlareförbund?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Omprovning av arkivarbetet som social hjälpform

Herr LARSSON i Stockholm (fp) erhöi på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Frågan om arkivarbetet har flera gånger diskuterats i riksdagen men diskussionen har ännu ej lett fram till någon slutgiltig lösning. Efter en framställning från arbetsmarknadsstyrelsen har dock Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit en viss differentiering av arkivarbetarnas löner, som i och för sig kan anses vara ett steg framåt, då den enhetslön som för närvarande utbetalas oavsett arbetets art därigenom försvinner. Någon fullständig arbetsvärdering som tar hänsyn till såväl kvalifikation som arbetsprestation har däremot inte åstadkommits.

Arkivarbetet är en kvarleva av den form av nödhjälpsarbete, som förekom under den tidigare delen av 1930-talet och då benämndes reserverarbete. Vad som i våra dagar ter sig mest stötande är, att statliga och kommunala institutioner därigenom får arbete utfört till ett pris som icke oväsentligt understiger vad arbetsmarknaden i övrigt betalar. Det har beträffande andra allmänna arbeten, som anordnats för arbetslöshetens bekämpande, sedan länge betrak-

tats som orätt att på så sätt utnyttja människor som råkat i arbetslöshet. Det måste dock samtidigt nämnas att i en del fall till arkivarbete hänvisats personer, som lämpligen borde erhålla samhällets stöd i annan form.

Av departementschefens yttrande i socialhuvudtiteln får man närmast det intrycket, att han betraktar den ovan nämnda differentieringen av lönerna som en tillfällig åtgärd i avvaktan på en omprovning av hela arkivarbetarproblemet.

Med anledning av det här anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att, om riksdagen nu bifaller hans förslag, upp- taga hela frågan om arkivarbetet som social hjälpform till omprovning vid en senare tidpunkt?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om godkännande av handels- och betalningsavtal mellan Sverige och Rumänska Folkrepubliken m. m.;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän,

nr 2, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 52 § 2 mom. kommunala vallagen, och

nr 3, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ny kommunindelning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition i vissa äldre reservationsanslag, avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde, och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om rätt till värdeminskingsavdrag beträffande flisugnar och flishuggningsmaskiner,

nr 11, i anledning av väckta motioner rörande beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg,

nr 12, i anledning av väckta motioner om visst tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning,

nr 13, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för fördyrade levnadskostnader,

nr 15, i anledning av väckt motion om förbud mot utskänkning av rusdrycker på Folknykterhetens dag,

nr 16, i anledning av väckta motioner om rätt för småföretagare till vissa avdrag vid inkomsttaxeringen m. m., och

nr 18, i anledning av väckt motion om skattefrihet för premier i samband med företagsnämndernas förslagsverksamhet;

bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om åtgärder för samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhällsekonomin;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om överflyttning av frågor om indragning av körkort på grund av trafikförseelser från länsstyrelse till domstol,

nr 8, i anledning av en av justitieom-

budsmannen till riksdagen gjord framställning om anslag för upprättande av register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för åren 1911—1960,

nr 9, i anledning av väckta motioner om skärpta bestämmelser rörande nöjestillställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen, samt

nr 10, i anledning av väckta motioner angående befogenheten att besluta om åtal mot svensk medborgare för utom riket förövat brott;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner om upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete,

nr 4, i anledning av motioner om ändring i jordförvärvslagen m. m., och

nr 5, i anledning av motioner rörande användningen av benämningen glass; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående pornografiska tidskrifter.

§ 11

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1960/61; samt

från första lagutskottet:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kriminalstatistiken.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts skrivelse och proposition överlämnats till kammaren, nämligen

nr 53, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling, och

nr 56, med förslag till förordning angående byggnadsforskningsavgift, m. m.

Nämnda skrivelse och proposition bordlades.

§ 13

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 653, av fru *Kristensson* och herr *Björkman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 46, angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Stockholm.

Denna motion bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.02.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 1 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 23 och den 24 nästlidne februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Riksdagens andra kammare

Med stöd av närslutna läkarintyg anhålles om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 1 mars 1960 t. o. m. 31 mars 1960.

Nyadal den 27 februari 1960

Erik Norén

Herr riksdagsman Erik Verner Norén, f. d. 1.8—99, är på grund av leversjukdom intagen på härvarande lasarettets kir. avd. och är fr. o. m. den 1.3—60 och åtminstone till månadens utgång förhindrad att delta vid riksdagsarbetet, vilket härmed på begäran intygas.

Länslasarettet i Härnösand den 27.2 1960

Werner Sagmeister

t. f. underläkare, kir. avd.

Disponent Sven Mauritz Wedén, f. d. 23/7 1913, Fristadstorget 3, Eskilstuna, vårdas sedan den 21/2 1960 å Eskilstuna

Svar på fråga i anledning av befarad försening av beslutade åtgärder mot skattefusk

lasarettets kirurgiska avdelning där han undergått operation för ljumskbräck. Till följd härav är disponent Wedén förhindrad att närvara i riksdagen förrän den 9 mars 1960, vilket härmed intygas.

Eskilstuna den 26 februari 1960

Olof Flodquist
Bitr. överläkare

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Norén under innevarande månad och herr Wedén under tiden den 21 februari—den 8 mars.

§ 3

Svar på fråga i anledning av befarad försening av beslutade åtgärder mot skattefusk

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Stockholm har till mig ställt följande fråga: »Vilka åtgärder förberedes för att motverka en försening av åtgärderna mot skattefusk?»

Till svar vill jag meddela, att någon försening avseende åtgärder mot skattefusk inte föreligger. Tvärtom fortgår arbetet för skärpt skattekontroll i den takt som möjligheterna medgiver.

Härefter anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för det snabba och korta svaret, där dock finansministern råkar komma i uppenbar motsättning till sin egen press. Denna press har nämligen liksom den kommunistiska och även andra meningsriktningars tidningar påtalat att den kammarrättsassessor, som i sex och ett halvt år har tjänstgjort som sekreterare i skatteflyktsutredningen och som nu skulle sammanfatta re-

sultatet i ett slutbetänkande, av finansministern anförtrotts en annan uppgift, nämligen att vara sekreterare för den utredning som skall undersöka finansieringen av folkpensionerna. Stockholms-Tidningen, som ju står finansministern nära, beräknar att detta kommer att medföra en försening på ett halvt å ett år och en förpuppning av skatteflyktsutredningen. Samtidigt meddelas att ordföranden i utredningen har protesterat hos finansministern, men att han har protesterat för döva öron.

Ju längre dessa åtgärder dröjer desto fler miljoner kan bolagen, de förmögna och skattesvindlarna i allmänhet lasta över på löntagarna. Arbetarna och tjänstemännen dignar under direkta och indirekta skatter och har nu fått om-sen som en extra pålaga. De möter hårt motstånd när de söker få dessa bördor kompenserade på lönefronten. Redan för ett tiotal år sedan, när herr Strängs departement sköttes av herr Wigforss, talade denne om att flera miljarder årligen undandrogs från beskattning. Trots detta har ingenting annat gjorts än en viss utbyggnad av taxeringsorganisationen samt tillsättandet av den utredning, som redan arbetat i sex och ett halvt år och vars resultat nu ytterligare har fördröjts. Den utbyggda taxeringskontrollen har i första hand riktats mot småskolkarna, medan storföretagarna i branschen kan fortsätta som förut.

Utöver de fakta jag har anfört i tidigare debatter i denna kammare om skatteflykt med maximalt utnyttjande av avskrivningsreglerna, av de frikostiga reglerna för representationsavdrag och omkostnadsavdrag och brist på kontroll över dessa avdrag vill jag nu peka på att en ny skatteflyktsdebatt på sistone har flammats upp. Bland dem som här framträtt nämner jag stadsfiskal Glas, som är taxeringsnämndsordförande i ett av Stockholms största bolagsdistrikt. Han har berikat exempel-samlingen med en hel rad nya: syste-

Svar på fråga i anledning av befarad försening av beslutade åtgärder mot skattefusk

met med dotterbolag i utlandet och dubbla fakturor, utgifter som inte finns, fingerade intyg, lån från eget företag för att undandra sig progressiviteten, okontrollerade lageruppgifter, obehörliga inkuransavdrag, fiktiva organisationskostnader, uraktlåtenhet att deklarerera, ogenomträngliga räkenskapsutdrag o. s. v. Han påtalar även orimligheten i att två taxeringstjänstemän skall granska 2 000 bolagsdeklarationer och påvisar att det ju inte kan vara fråga om någon egentlig kontroll av de uppgifter som ges.

Vad skatteflyktsutredningen skulle föreslå har också skymtat i pressen...

Herr *talmannen* avbröt härvid talaren med klubbslag och yttrade: Det här gäller en enkel fråga, varför herr Johansson bör begränsa sitt anförande.

Jag tänkte bara ange ett exempel på vad utredningen har förebådat.

Jag slutar i stället med att säga, att vi vet att finanskoncernerna i mycket tydligt syfte lockar till sig statens skatteflyktsexperten med avsevärt högre löner. Men nog borde det finnas en del kvar att välja emellan. Här gäller det i första hand finansieringen av folkpensionerna. Det skulle gå så mycket lättare att finansiera folkpensionerna, om finansministern klämde åt skatteskolarna och tog in dessa två miljarder som nu i stället lägges över på löntagarna. Tänk om herr Sträng vid sitt tillträde av finansministerposten hade använt åtminstone hälften av den tid till åtgärder mot skattesvindlarna, som han nu har använt för att övertyga sina egna väljare om omsens nödvändighet. Då hade omsättningskatten inte behövts.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag vill bara lägga till rätta ett par begrepp som herr Johansson i Stockholm talade om i sitt något röriga inlägg. Herr Johansson har frågat om skattefusk, och jag har svarat att någon försening av åtgärder mot skattefusk absolut inte har förekommit. Härvidlag gör vi vad som kan göras och gör det i den takt som möjligheterna medger.

Jag har haft tillfälle att diskutera den här saken i många sammanhang, till och med i ett icke tidsbegränsat anförande i svensk radio, så jag har ingen anledning att ta upp en diskussion med herr Johansson i Stockholm om den just nu.

Men herr Johansson i Stockholm blandade in begreppet skatteflykt, trots att han frågat om skattefusk, och han ställde inledningsvis frågan, om det var riktigt att ta en medarbetare i skatteflyktskommittén från hans arbete och sätta honom på ett annat arbete. Den senare saken har emellertid herr Johansson i Stockholm icke frågat om. Han har fått ett svar på den fråga han ställde.

När herr Johansson nu också tar upp skatteflyktskommitténs sekreterares ställning, som bl. a. Stockholms-Tidningen har gjort vissa kommentarer om så vill jag säga att de kommentarerna får stå för Stockholms-Tidningens egen räkning.

Jag vill tillägga att sekreteraren när han lämnade arbetet i skatteflyktskommittén presenterade ledamöterna ganska omfattande promemorior, som de skulle läsa. Tre veckor efteråt gick han in i en annan tjänst, som den här kammaren vill att han skall ha — han är nämligen sekreterare i bevillningsutskottet. Han kommer nu att fullgöra sitt arbete där på precis samma sätt som tidigare om åren intill dess riksdagen har avslutats och han åter kan stå skatteflyktskommittén till tjänst med sina värdefulla insatser.

Frågan gäller följaktligen, om skatteflyktskommitténs arbete har försenats

Svar på fråga i anledning av befarad försening av beslutade åtgärder mot skattefusk

eller inte. Det är fråga om en tid av tre veckor, men enligt vad jag har fått besked om lämnade sekreteraren innan han slutade där ifrån sig ett omfattande material för ledamöterna att läsa och studera, och jag föreställer mig att de övriga ledamöterna, som tyvärr också är strängt upptagna män, har haft att göra de här tre veckorna med att läsa det material sekreteraren hade presterat. Sedan har ju såsom jag sade riksdagen tagit hans tid i anspråk till dess riksdagsarbetet slutar, då han blir ledig för fortsatt arbete i kommittén.

Vi får här skilja mellan skattefusk och skatteflykt. Skatteflyktskommittén har i uppdrag att se efter, i vilken mån lagstiftningen ger möjlighet att fly ifrån beskattning — det är en annan sak än skattefusk. Kommittén har utfört ett värdefullt arbete — den har presterat ett par förslag och kommer att lägga fram ett slutförslag — men jag bestri-der påståendet, att arbetet har blivit fördröjt av att jag har bett sekreteraren att vid sidan om sitt arbete här i riksdagen även medverka till att lösa det enligt min mening ytterst angelägna och viktiga problemet, hur vi skall få en rättvisare uppläggning av systemet för betalning av premier till folkpensioneringen.

Jag har velat klara ut de här båda begreppen, eftersom herr Johansson i Stockholm nu inte tog upp det problem som han officiellt frågade om, utan det problem som han kanske innerst inne tänkte på.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Om min fråga inte blev så konkret, beror det inte på mig. Från början var den nämligen i högsta grad konkret: jag frågade varför kammar-rättsassessor Gösta Ekman flyttades från skatteflyktsutredningen till utredningen om finansieringen av folkpensionerna och vad som kunde åtgöras

för att motverka den därav föranledda förseningen. Kammarrens sekreterare förklarade då, att man inte fick ställa så direkta frågor om förflyttning av en av statens anställda, och därför fick frågan detta något friserade utseende. För att inte finansministern skulle behöva vara i tvivelsmål om vad jag avsåg underrättade jag emellertid hans sekreterare om vilken förflyttning jag menade. Så ligger saken till.

Vad det gäller skatteflykt och skattefusk vill jag bara säga, att vi bekämpar bådadera. Jag skulle just när talman-
nen avbröt mig räkna upp det jag visste att skatteflyktsutredningen skulle komma att föreslå.

Efter finansministerns anförande kan jag konstatera, att det här föreligger två rakt motstridiga uppgifter: från finansministern och från hans eget centralorgan Stockholms-Tidningen. En av dem måste vara felaktig. Vilken det är kommer att utrönas när vi ser hur fort kommitténs fortsatta arbete går.

Det förelåg också, även enligt Stockholms-Tidningen, en protest från utredningens ordförande, förra regeringsrådet Strömberg. Han förutsåg att just denna förflyttning av sekreteraren, som behärskade hela det väldiga materialet, skulle innebära en lång försening, men han hade icke vunnit gehör hos finansministern när det gällt att få en ändring till stånd.

Jag och flera med mig kommer kort sagt att noga följa snabbheten eller långsambheten i denna utrednings fortsatta arbete. Jag medger att den inte berör mer än en del av möjligheterna att lagligt undgå beskattning, men den bör ju ändå ge en del av den kapitalförstärkning, som finansministern ofta säger sig eftersträva. Här har man en mycket rik källa, och jag tycker att finansministern icke haft någon brådska att låta den flöda.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. skärpta kontroll- och lagstiftningsåtgärder i fråga om bildandet av samhällsnyttiga privata bostadsrättsföreningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Svenning har frågat, om jag har för avsikt att föreslå skärpta kontroll- och lagstiftningsåtgärder i fråga om bildandet av samhällsnyttiga privata bostadsrättsföreningar.

Under senare tid har från olika håll framförts klagomål beträffande av enskilda personer bildade bostadsrättsföreningar. Det har gjorts gällande att bostads sökande, som tecknat sig för bostadsrätt i dylik teckning, i vissa fall har gjort ekonomiska förluster eller löper risken att göra sådana förluster. Hyresgästernas riksförbund har i en förra året gjord framställning hemställt, att Kungl. Maj:t ville i samråd med bostadsstyrelsen medverka till att de s. k. byggmästareföreningarna icke medgives statliga lån efter andra och gynnsammare grunder än som gäller för privata byggmästare.

Riksförbundets framställning har remitterats till bostadsstyrelsen. Enligt vad jag erfarit torde styrelsen inom kort komma att avge utlåtande över framställningen och därvid redovisa de åtgärder beträffande kontroll av bostadsrättsföreningar, som styrelsen finner motiverade.

Att bostads sökande, som önskar lösa sin bostadsfråga genom förvärv av en bostadsrättslägenhet, i görligaste mån skyddas mot ekonomiska förluster i samband med bostadsförvärvet finner jag självklart. Ökad kontroll över bostadsrättsföreningar synes därför önskvärd. Jag har för avsikt att sedan bostadsstyrelsen avgivit sitt utlåtande ta upp denna fråga till övervägande.

Härpå anförde

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga.

Både jag och andra representanter för hyresgäströrelsen har med stigande oro kunnat konstatera, att en rad enskilda och grupper av ekonomiskt spekulativa element har börjat starta privata bostadsrättsföreningar. Marknaden har varit synnerligen gynnsam för en sådan verksamhet i städer eller orter med stor bostadsbrist, och intressenterna har väl utnyttjat den efterfrågan på bostäder som finns och begagnat sig av de fördelar som ligger i att man kan få ut förskott på insatserna i byggnadsprojekten efter framställning hos hyresnämnderna.

Hyresgästföreningarna över hela landet har uppmärksammat dessa byggmästare och deras affärer på olika orter i landet, och de har slagit larm dels genom artiklar i tidningspressen och dels genom hemställan till såväl hyresnämnder som bostadsstyrelsen att kontrollera utvecklingen på detta område, vilken tagit särskild fart åren 1958 och 1959.

I berörda företags kalkyler kan man iaktta mycket uppskruvade markpriser och oskäligen byggkostnader. Det mest uppseendeväckande är dock att man tagit ut förskott på insatserna utan att redovisa täckning eller lämna borgen. I ett saneringsbygge vid Roslagsgatan i Stockholm har ett tiotal bostadsspekulanter helt eller delvis fått betala in kraftiga insatser. Det kan nämnas, att byggmästaren krävt 23 250 kronor i insats för en tvårumslägenhet om 49 kvadratmeter. Beloppen inbetalades 1958 mot löfte att lägenheterna skulle vara färdigställda 1959. Saneringsfastigheten står fortfarande kvar. Någon rivning har inte skett. I huset bor nämligen flera äldre hyresgäster kvar.

De pengar som byggmästaren inkasserat har han alltså fått disponera räntefritt under dessa år, och ingen vet hur det går med insatserna i fortsättningen.

Svar på interpellation ang. kompensation till folkpensionärerna för den allmänna omsättningsskattens levnadskostnadsfördyrande verkningar

Samme byggmästare har bildat en bostadsrättsförening, Örbyhem, i vilken han bland annat krävt en insats på 6 250 kronor för en enrumslägenhet, och han har av hyresnämnden fått medgivande att ta upp förskottsinsatser. Sedan han på nytt gjort en framställning om att få höja insatsbeloppen till mer än det dubbla, har hyresnämnden vägrat att lämna tillstånd att ta upp nya förskott och dessutom återkallat det tidigare lämnade medgivandet om sådana förskott. Hur det efter denna ändrade ståndpunkt från hyresnämnden skall gå med insatserna ligger i vida fältet. Det rör sig i detta senare byggnadsprojekt om cirka en miljon kronor, som nu skall återbetalas till de tilltänkta hyresgästerna, och då det dessutom har lånats upp ungefär lika mycket på privat väg till hög ränta, framstår hela projektets äventyrlighet i sin rätta belysning.

Liknande exempel skulle här kunna lämnas från andra städer, bland annat från Eskilstuna och, just nu i dagarna, från Uppsala. Det är därför alldeles nödvändigt att det från socialdepartementets sida vidtages kraftiga kontroll- och lagstiftningsåtgärder som förhindrar sådana spekulationer med hyresgästernas pengar. Något förskott bör under inga förhållanden utlämnas till privata byggmästare. Hela frågan om statliga lån till privata bostadsrättsföreningar bör enligt min mening tagas under omprövning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. kompensation till folkpensionärerna för den allmänna omsättningsskattens levnadskostnadsfördyrande verkningar

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig, om jag vill medverka

till att folkpensionärerna, exempelvis genom ett särskilt tillägg, kompenseras för omsättningsskattens levnadskostnadsfördyrande verkningar redan från årets början, och för riksdagen framlägga förslag i detta syfte.

Inom folkpensioneringen har vi en indexreglering, som verkar automatiskt. Prisstegringar medför alltså höjning av pensionerna utan att statsmakterna behöver fatta något särskilt beslut därom. Prisutvecklingen registreras i det s. k. pensionspristalet på grundval av de beräkningar av konsumentprisindex, som socialstyrelsen utför varje månad. Pensionspristalet har för var och en av månaderna januari, februari och mars i år fastställts till 125. Varje stegring av pensionspristalet med 3 hela enheter utöver talet 100 utlöser automatiskt ett indextillägg med 40 eller 50 kronor. F. n. utgår 8 indextillägg. För april blir pensionspristalet 129. Alla våra folkpensionärer kommer därför att få pensionen ökad med ett indextillägg fr. o. m. april.

Man kan naturligtvis inte betala ut ett nytt indextillägg innan det har blivit klart hur mycket priserna har stigit. När priseräkningarna föreligger och ger vid handen, att ett nytt tillägg skall utgå, måste ca 900 000 folkpensionärer ändras, anvisningar med det nya pensionsbeloppet tryckas o. s. v. Det hela tar en tid av tre månader, vilket är resultatet av ett snabbt och smidigt handlande från myndigheternas sida.

Det kan påpekas, att om priserna sjunker och pensionspristalet går ned med en eller ett par enheter, så medför detta inte att folkpensionärerna går miste om ett indextillägg, vare sig retroaktivt eller under den månad för vilken det lägre pensionspristalet gäller. Från mitten av 1958 har sålunda 8 indextillägg utgått, trots att pensionspristalet har legat under 124 i sammanlagt nio månader.

Det nuvarande systemet har tilläm-

Svar på interpellation ang. kompensation till folkpensionärerna för den allmänna omsättningsskattens levnadskostnadsfördyrande verkningar

pats i huvudsak under hela 1950-talet. Herr Gustafsson menar, att den höjning av prisnivån, som delvis har samband med omsättningsskattens införande, bör motivera att man gör ett avsteg från de fastställda reglerna. För min del anser jag, att då man nu på ett enda område har en automatisk indexreglering, så bör denna fungera som vanligt oavsett vilka orsaker prisstegringen har.

Herr Gustafssons förslag innebär, att pensionärer med högsta tillägg skulle få ytterligare 4 kronor i månaden för januari—mars och övriga 3 kronor. Som jag redan framhållit, får folkpensionärerna ytterligare ett indextillägg fr. o. m. april. Skulle pensionspristalet stiga från 129 till 130, utgår ännu ett tillägg. En verklig förbättring av folkpensionerna skall äga rum den 1 juli i år, om regeringens förslag går igenom. Då kommer en ensam ålderspensionär att få 250 kronor per år i höjning och ett gift pensionärspar 350 kronor. Änkepensionen höjs med 750 kronor per år. Dessutom kommer pensioner att utgå till närmare 35 000 änkor och 50 000 barn som hittills har saknat pension.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Gustafssons frågor.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag ber att på övligt sätt få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation. Jag kan emellertid inte säga att jag är tillfredsställd med svaret, ty som jag fattat det innebär det ett nej på min fråga och min framställning.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 162 förra året behandlades vissa följdverkningar av införandet av indirekta skatter. Man sade då, att den indirekta skattens proportionella karaktär bryter mot de principer om en rättvisare inkomstfördelning, som ligger bakom den direkta

skattens progressivitet, där ledmotivet ju har varit skatt efter bärkraft. Finansministern tillmätte denna invändning väsentlig betydelse och pekade på olika vägar att komma fram till en någorlunda rättvis lösning. Han ville inte gå den vägen att från beskattningen undanta vissa nödvändighetsvaror, som spelar speciellt stor roll i de lägre inkomsttagarnas budget. Finansministern motiverade denna sin uppfattning med administrativa svårigheter och rekommenderade i stället direkta bidrag till de grupper man önskar helt eller delvis befria från omsättningsskattens verkningar, främst då barnfamiljerna och folkpensionärerna. Barnfamiljerna får enligt särskilt beslut en höjning av bidragen med 50 kronor per barn och år från den 1 januari i år, och för folkpensionärernas del sades, att kompensation lämnas automatiskt inom nu gällande indexreglering på utgående pensionsförmåner.

I vanliga fall är detta riktigt. Men i den nya situation, som inträdde i och med omsättningsskattens införande och därav föranledda kostnadsfördyringar för folkpensionärerna, blir kompensationen verklighet först tre månader senare. För det första kvartalet får folkpensionärerna sålunda ingen kompensation.

Enligt min mening är denna ordning, hur man än resonerar, icke tillfredsställande. Det stora flertalet av pensionärerna är helt beroende av sin pension. Även om den uteblivna kompensationen för första kvartalet inte rör sig om så många kronor så synes det mig oriktigt att pensionärerna frånhänts dessa. Full ersättning för omsättningsskattens fördyrande verkan på nödvändighetsvarorna får väl varken barnfamiljerna eller folkpensionärerna, men det bör då vara så mycket mera angeläget att inte en grupp utesluts från ersättning för de höjda priserna under det första kvartalet.

Svar på interpellation ang. kompensation till folkpensionärerna för den allmänna omsättningsskattens levnadskostnadsfördyrande verkningar

Socialministern säger, att man naturligtvis inte kan betala ett nytt index-tillägg innan det blivit klart hur mycket priserna stigit. Detta är givetvis så sant som det är sagt, och jag har heller inte vare sig sagt eller menat något sådant, men jag frågar socialministern om det inte vore tänkbart att ordna kompensationen genom ett särskilt tillägg, som motsvarar den faktiskt inträdda fördyringen under årets första kvartal. Jag har personligen den uppfattning som socialministern redovisar i svaret, att omsättningsskattens införande motiverar att man gör ett avsteg från de nu tillämpade reglerna.

Socialministerns negativa inställning till min önskan, att folkpensionärerna i likhet med barnfamiljerna kompenseras för de höjda priserna från den 1 januari, synes — om jag fattat saken rätt — mest eller kanske helt bero på administrativa svårigheter. Jag kan inte tänka mig att dessa svårigheter är så stora. Hårdare nötter än denna har nog socialministern både knäckt och har möjligheter att knäcka. Det hör väl ligen inom rimlighetens gräns att låta den summa som skulle ha kommit folkpensionärerna till del under det första kvartalet ingå i en kommande utbetalning i april eller maj till exempel.

Socialministern påpekar i sitt svar, att om priserna sjunker så går pensionspristalet ned med en eller ett par enheter. Jag gör väl då inte alldeles orätt i att undra, om detta tal är en liten svala som kanske rent av varslar om den ljuva sommar när omsättningsskatten kan tänkas bli avskaffad. Det vore ju något att se fram emot.

Jag är övertygad om att socialministern principiellt har samma syn som jag på att folkpensionärernas önskemål om att bli kompenserade för varufördyringen även under det första kvartalet är berättigat. Då måste det som jag ser saken föreligga utomordentligt stora svårigheter när det gäller effektue-

ringen, om man skall beröva pensionärerna den summa de sakligt är berättigade till. Jag tror för min del att dessa svårigheter inte är omöjliga att bemästra, om man nämligen vill själva saken.

Med detta har jag sagt ungefär vad jag ville säga om det svar jag fått på min interpellation.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag förmodar att skälet till att herr Gustafsson i Borås interPELLERAT är, att han när han bedömt frågan om barnbidragen och tilläggen på pensionerna har sagt sig, att om barnbidragsfamiljerna får kompensation redan från nyår, så skall folkpensionärerna också ha det. Därför anser han att man skall frånga den ordning som råder, nämligen att folkpensionärerna rent automatiskt får tillägg på grund av prisstegringar. Men saken beror ju helt enkelt därpå, herr Gustafsson, att när det gäller barnbidragsfamiljerna måste riksdagen fatta ett särskilt beslut för att de skall erhålla sådant tillägg. Och när ett sådant beslut fattas är det naturligt, att det träder i kraft från årets början.

Men låt oss nu säga, herr Gustafsson, att pensionspristalet kommer att stiga så, att folkpensionärerna från t. ex. 1 maj får ett tillägg på ytterligare 50 kronor. Skall då herr Gustafsson med utgångspunkt därifrån och under hänvisning till att rättvisa skall vederfaras alla kräva att barnfamiljerna också skall ha ett tillägg på ytterligare 50 kronor? Var skall vi i så fall ta dessa pengar från?

För mig är det viktigt och riktigt, att folkpensionärerna vid prisstegringar automatiskt får de tillägg som gör att de såvitt möjligt blir skadeslösa. Om sedan, som jag sade i mitt interpellationssvar, dessa prisstegringar tillkommer på grund av omsättningsskatten el-

Svar på fråga ang. taxorna för överförande av motorfordon å färjeleden Hälsingborg—Helsingör

ler på grund av andra omständigheter kan spela en underordnad roll. Det viktiga tycker jag är att allting tyder på att folkpensionärerna såvitt möjligt blir soulagerade för de prisstegringar som ägt rum. Därtill kommer, att de just i år får mycket väsentliga standardförbättringar av sina pensioner, om vilka vi inom de demokratiska partierna väl i huvudsak varit eniga.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Den standardförbättring som skall komma folkpensionärerna till del är väl inte så mycket att tala om i detta sammanhang. Det är sagt en gång för alla, att den skall genomföras.

Jag har fattat saken så, att barnfamiljerna och folkpensionärerna principiellt skall ha kompensation för den levnadskostnadsfördyring som sker genom omsen. Det har man också räknat med ute i landet, men nu blir det inte så för folkpensionärernas del under det första kvartalet. Det är detta som jag tycker är oriktigt. Det rör sig visserligen inte om mer än 12 kronor, men för folkpensionärerna kan dessa 12 kronor betyda ganska mycket. Det är orsaken till att jag framställt min interpellation.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. taxorna för överförande av motorfordon å färjeleden Hälsingborg—Helsingör

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Fröken Karlsson har frågat mig, om jag vill lämna kammaren en redogörelse för vilka möjligheter statens järnvägar har att påverka de taxor, som fastställs för överförande

av motorfordon å färjeleden Hälsingborg—Helsingör.

Som svar vill jag meddela följande.

Färjetrafiken på sträckan Hälsingborg—Helsingör bedrivs dels gemensamt av SJ och de danska statsbanorna med danska tåg- och bilfärjor, dels av AB Linjebuss International.

Avgifterna för befordring av personer, motorecyklar, personbilar och bus-sar fastställs genom gemensamt beslut av de tre i trafiken deltagande parterna. När det gäller lastbilar har Linjebuss egna taxor, som icke överensstämmer med de av de svenska och danska statsbanorna tillämpade priserna.

Vidare anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det korta men ändå innehållsrika svaret. Jag fick således av svaret veta, att chefen för kommunikationsdepartementet är medansvarig för de nya taxor, som från och med i dag tillämpas på linjerna Köpenhamn—Malmö och Helsingör—Hälsingborg.

Jag anser mig då ha anledning att göra några korta reflexioner.

Det är mycket anmärkningsvärt, att man nu börjat tillämpa en enhetsprincip vid taxesättningen. Vi har varit vana vid att biljetterna blir dyrare när man reser längre, men nu kostar det lika mycket att föra över en bil den 5 km långa vägen från Hälsingborg till Helsingör som den 22 km långa vägen från Malmö till Köpenhamn.

Ännu mer anmärkningsvärt finner jag det vara, att man kommer att tillämpa högre biljettpriser under sommarmånaderna, d. v. s. under tiden maj—augusti. Jag undrar vad det svenska folket skulle säga, om vi under den tid då de flesta har semester höjde biljettpriserna. Det är väl snarare så, att man genom taxesättningen bör försöka upp-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot störande trafikbuller

muntra människorna att använda våra kommunikationsmedel.

Av en tidningsartikel har jag fått den uppfattningen, att drivkraften bakom detta enhetspris skulle vara, att man måste konkurrera med linjen Landskrona—Tuborg. Men det låter sig väl inte så lätt göra, eftersom det är ett enskilt företag som följaktligen kan driva det bra mycket enklare.

Slutligen skulle jag vilja framföra det önskemålet, att statsrådet visar intresse för denna fråga, ty denna prissättning kan inte vara rimlig.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Svaret var kort, men det var tydligen för långt för att fröken Karlsson skulle förstå dess innebörd. Jag förklarade nämligen, att taxorna fastställdes av statens järnvägar och de danska statsbanorna. Det är alltså fråga om ett avtal mellan dessa kommunikationsverk, i vilket kommunikationsdepartementet i Sverige inte är inblandat. Det trodde jag framgick tydligt, men jag är tacksam för att fröken Karlsson gav mig detta tillfälle att ge den här lilla lektionen i statskunskap.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. åtgärder mot störande trafikbuller

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nelander har i en interpellation frågat, om jag vill lämna en redogörelse för hur långt vissa bullerutredningar fortskridit och, i de fall de slutförts, vilka åtgärder som vidtagits i syfte att minska olägenheterna av störande trafikbuller.

Till svar på herr Nelanders fråga får jag, efter samråd med cheferna för för-

svars- och inrikesdepartementen, anföra följande.

Kungl. Maj:t uppdrog i november 1955 åt statens institut för folkhälsan att i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skyndsamt utreda frågan om den högsta motorljudstyrka från motordrivna fordon, som kunde anses tillräddlig ur hälsovårdssynpunkt. Man skulle med andra ord söka sig fram till vissa bullergränser, som skulle tjäna till ledning vid bedömandet av hithörande spörsmål.

På ett tidigt stadium visade det sig, att institutet måste utföra omfattande undersökningar, innan förslag om fastställande av bullergränser kunde avgevas. För ändamålet krävdes en teknisk undersökning, som syftade till att klarlägga trafikbullrets nivå och karaktär, samt dessutom en medicinsk-sociologisk undersökning för att utröna olika personers reaktioner ur störningssynpunkt gentemot ljud från olika slag av fordon. Den tekniska undersökningen, som avser en kartläggning av bullret från ett representativt urval av fordon, har numera i stort sett genomförts. För den medicinsk-sociologiska undersökningen, som omfattar cirka 300 försökspersoner, har vissa anslagsmedel anvisats från statsmakternas sida. Genom denna del av undersökningsarbetet torde det bli möjligt att få en klarare uppfattning i den viktiga frågan, hur ljud från olika fordonstyper uppfattas ur störningssynpunkt i förhållande till varandra. Kännedomen härom är en nödvändig förutsättning för att man på ett tillförlitligt sätt skall kunna uppställa bullergränser för olika typer av fordon.

Enligt vad jag inhämtat torde — såvitt för närvarande kan bedömas — institutets bullerundersökning kunna slutföras och dess resultat redovisas under hösten 1960.

Det är naturligtvis angeläget, att de trafikövervakande myndigheterna fortsätter sina redan inledda ansträngningar

Svar på interpellation ang. åtgärder mot störande trafikbuller

för att i möjligaste mån stävja bullerolägenheterna av fordonstrafiken. Frågan ägnas stor uppmärksamhet från bilinspektionens och polisens sida. Också från fabrikanthåll visar man stor förståelse för dessa problem.

Frågan om begränsning av trafikbullret ägnas också uppmärksamhet vid det arbete med partiella reformer av vägtrafiklagstiftningen, som bedrivs inom kommunikationsdepartementet. Jag avser bl. a. att under den närmaste tiden föreslå framläggande för riksdagen av ett förslag till nya bestämmelser om mopeder, innebärande att ljuddämpare blir obligatorisk på dessa fordon.

Frågan om effektiva åtgärder mot flygbuller är föremål för övervägande inom 1956 års flygbullerutredning, som räknar med att kunna framlägga sitt betänkande under juni månad i år. I enlighet med sina direktiv har utredningen därvid att — vid sidan av olika flygtekniska, sanitära och rättsliga spörsmål — även behandla de åtgärder, som kan vidtagas för att vid planeringen av flygplatser och kringliggande bebyggelse eliminera bullerstörningar. Utredningen torde i detta sammanhang även komma att upptaga den av interpellanten berörda frågan om ett närmare klarläggande av samarbetet mellan å ena sidan anläggare av militära och civila flygplatser samt å andra sidan vederbörande stadsplanmyndigheter.

Härefter anförde:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag har anledning att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet säga ett tack för svaret på min interpellation angående trafikbullret. Jag finner svaret vara positivt i flera avseenden och hoppas, att de tidsutfästelser som gjorts däri om utredningarnas slutförande också skall hålla. Det har ju nämligen förflutit en avsevärd tid sedan dåvarande kommunikationsministern statsrådet

Andersson på min fråga i samma ärenden den 9 november 1955 bl. a. meddelade beslutet om uppdraget till statens institut för folkhälsan att göra vissa undersökningar på hithörande område. Med anledning av redan förut gjorda utredningar antydde statsrådet Andersson möjligheten av att en proposition i ärendet skulle kunna lämnas redan till 1956 års riksdag.

På tal om statens institut för folkhälsan har det ryktats, att undersökningar där inte kunnat bedrivas i så snabb takt som önskvärt vore, bl. a. på grund av att erforderliga medel inte stått till förfogande. Jag efterlyser statsrådet Skoglunds uppfattning om denna sak. Kan emellertid resultatet av institutets bullerundersökning framläggas till hösten, tycker jag detta är glädjande. Behövliga åtgärder skulle väl då kunna vidtagas redan nästa år.

Åtskilliga undersökningar på detta område har emellertid gjorts tidigare. Jag erinrar om de trafikbullermätningar som utfördes i Malmö 1955 med kontroll av över 6 000 motorfordon. Hälsovårdsnämnderna i rikets tolv största städer hade dessförinnan genom en samarbetskommitté företagit vissa utredningar, som bestyrkte att det störande bullret från trafik av olika slag blivit ett hälsovårdsproblem av allvarlig karaktär. Efter remisser granskades dessa redogörelser redan i december 1955 i kommunikationsdepartementet, enligt statsrådet Anderssons uppgift vid denna tid.

Jag vill också erinra om de omfattande undersökningar som gjorts i exempelvis Schweiz och Västtyskland. I det senare landet har man sedan länge en lagstiftning på detta område, där fordringarna efter hand skärps. Man har emellertid också en viss differentiering, som tar hänsyn till den direkta nyttrafiken. Det synes mig vara en klok avvägning, att man inte ställer lika höga krav på tunga fordon sådana som lastbilar och bussar, vilka utgör en re-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot störande trafikbuller

lativt ringa del av motortrafiken och så gott som uteslutande används i nyttotrafik, som på lättare fordon sådana som motorcyklar och mopeder. Undersökningar har ju också visat, att det främst är motorcyklar och mopeder som uppfattats såsom bullerstörande. Flygande inspektioner har också tidigare bestyrkt, att man exempelvis genom vissa ingrepp på motorcykeln kunnat få en ljudförstärkande i stället för en ljuddämpande effekt. Och det finns tydligen gång som bedömer motorcykelns värde efter det mått av oljud den kan åstadkomma. — Jag noterar med tillfredsställelse statsrådets löfte att enligt det förslag, som statsrådet avser att inom den närmaste tiden framlägga för riksdagen, ljuddämpare blir obligatorisk också för mopeder.

Jag vill knyta några reflexioner till statsrådets yttrande om angelägenheten av »att de trafikövervakande myndigheterna fortsätter sina redan inledda ansträngningar för att i möjligaste mån stävja bullerolägenheterna av fordons- trafikerna». Det är helt visst riktigt, att denna fråga ägnas stor uppmärksamhet från bilinspektionens och polisens sida och att man även från fabrikanthåll visar stor förståelse för dessa problem. Men, herr statsråd, vi är väl överens om att gällande trafiklagstiftning inte ger tillräckliga befogenheter för ingripande vid störande trafikbuller, bl. a. av den orsaken att fasta normer för högsta tillåtna ljudstyrka saknas. Det är sålunda av vikt att bestämmelser härom snarast utfärdas.

Jag an knyter än en gång till svaret som jag fick i december 1955, då departementschefen också erinrade om att de lokala myndigheterna bland annat i Lund förbjudit nöjeskörning med motorcykel och moped kvälls- och nattetid — eller mellan kl. 22 och 6 — i de centrala stadsdelarna. Från poliskammaren i Lund har jag fått bestyrkt, att dessa särbestämmelser gav god effekt. Okynnesåknigen med alla dess olägen-

heter upphörde inom förbudsområdet, medan nyttotrafiken kunde fortgå. Jag kan nämna att färd till eller från arbetet eller annan oundgängligen nödvändig trafik var undantagen från förbudet. Ett överklagande av det lokala förbudet lämnade länsstyrelsen i Malmöhus' län utan åtgärd.

Justitieombudsmannen gjorde emellertid ett ingripande, då han ansåg det »icke lagligen möjligt att genom förbud i lokala trafikföreskrifter — och således genom förbud som skulle sträcka sig utöver vad som gäller enligt vägtrafikförordningen — förhindra störande buller från motorfordon». Förbudet måste i nu ifrågavarande hänseende anses sakna laga stöd — säger JO — som dock lät vid i saken gjorda uttalanden bero. Polismästaren menade sig emellertid ha tillräckligt stöd i vägtrafikförordningens § 61 mom. 1, där det talas om förbud mot trafik eller inskränkning i trafiken beträffande fordon av visst slag eller andra särskilda åtgärder för att reglera trafiken. Ärendet är redovisat i justitieombudsmannens berättelse till 1958 års riksdag.

I det betänkande, som 1953 års trafik- säkerhetsutredning avgav (SOU 1957:18), har förevarande spörsmål berörts. Utredningen fann det väl motiverat att ge länsstyrelse och statsmyndighet befogenhet att stävja okynneskörning, som medför olägenheter för kringboende, och föreslog därför att i nämnda 61 § skulle medges lokala trafikreglerande föreskrifter jämväl för att undanröja mera betydelsefulla störningar eller olägenheter från trafiken.

I proposition nr 69 till 1958 års riksdag har statsrådet gått in på denna fråga men säger sig före slutgiltigt ställningstagande vilja avvakta resultatet av institutets för folkhälsan utredning.

Polismyndigheten i Lund bestyrker att efter JO:s ingripande och pressens informering av allmänheten om dessa synpunkter samt då åklagaren inte längre ansåg sig kunna väcka åtal eller an-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot störande trafikbuller

vända sig av strafföreläggande i dylika mål har en påtaglig försämring återigen kunnat förmärkas.

Jag har anfört detta exempel för att visa, att de trafikövervakande myndigheterna behöver stöd i förordningar och föreskrifter för att kunna komma till rätta med trafikbullret. Det skulle vara intressant att få höra herr statsrådets mening om denna sak.

Vad slutligen flygbullret beträffar säger statsrådet, att 1956 års flygbullerutredning räknar med att kunna lägga fram sitt betänkande i juni i år. Under sådana förhållanden är det väl inte så mycket att tillägga på nuvarande stadium. På Bromma t. ex. har man ju sökt komma fram till en kompromiss angående kvälls- och nattflygning. Caravellestarter skulle sålunda inte behöva ske efter kl. 22 och provflygningar om möjligt inte äga rum efter kl. 18. Huruvida någon överenskommelse härom träffats, känner jag inte till. Det gäller naturligtvis en ganska svår avvägning, och jag förmodar att det kommande utredningsbetänkandet har åtskilligt att säga härom.

Jag vill än en gång tacka för svaret och skall gärna höra statsrådets inställning till de av mig särskilt berörda två spörsmålen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Till vad herr Nelander hade att säga angående frågan om skärpt övervakning bör kanske fogas påpekandet, att för att övervakningen skall kunna göras tillräckligt effektiv behövs ett grundläggande material, och det är detta den pågående undersökningen avser att åstadkomma. Jag kan dela interpellantens uppfattning, att utredningsarbetet kunde ha gått fortare. Men sjukdom och svårigheter att skaffa tillräckligt med personal torde utgöra den huvudsakliga förklaringen till att arbetet inte gått med önskvärd snabbhet. Anslag för de i interpellatio-

nen omnämnda speciella undersökningarna hemställde utredningen om i en skrivelse den 19 oktober 1959, då 30 000 kronor begärdes, och den 11 december samma år fick utredningen också detta belopp till sitt förfogande.

Jag har, herr talman, velat lämna dessa kompletterande upplysningar med anledning av den kommentar som interpellanten gjorde till mitt svar.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Statsrådet och jag är nog inte oense om att ett grundläggande material från denna undersökning behövs för att man skall kunna fastställa de normer beträffande buller som blir nödvändiga, om man skall kunna beivra överträdelser härvidlag.

Utredningen har tagit mycket lång tid, men när nu statsrådet nämner det senaste anslaget, i slutet av 1959, tyder väl detta på att de tidigare anslagen till institutet för folkhälsan har varit otillräckliga och att det är av denna anledning som arbetet tagit så lång tid.

Det hade varit intressant att höra statsrådets mening även om det aktuella fallet i Lund och om särbestämmer av lokal karaktär såsom hjälp åt polisen, men detta problem kanske herr statsrådet inte vill yttra sig om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1960 den 1 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse riksdagens justitieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr f. d. lagmannen Tor Alfred Bexelius med 47 röster.

Dessutom avgavs en blank valsedel.

G. Branting K. G. Ewerlöf
J. Onsjö B. von Friesen

År 1960 den 1 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse en ställföreträdare för riksdagens justieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr hovrättsrådet Carl Ulf Vilhelm Lundvik med 46 röster.

Dessutom avgavs en blank valsedel.

G. Branting *K. G. Ewerlöf*
J. Onsjö *B. von Friesen*

År 1960 den 1 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse riksdagens militieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr f. d. rådmannen Erik Anton Wilhelmsson med 33 röster.

Dessutom avgåvos tretton blanka valsedlar. Ytterligare en valsedel kasserades.

G. Branting *K. G. Ewerlöf*
J. Onsjö *B. von Friesen*

År 1960 den 1 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse en ställföreträdare för riksdagens militieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr häradshövdingen Karl Hugo Henkow med 44 röster.

Dessutom avgåvos två blanka valsedlar.

G. Branting *K. G. Ewerlöf*
J. Onsjö *B. von Friesen*

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 9

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts på bordet liggande skrivelse nr 53, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 16 innevarande mars utse tre ombud och tre suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

§ 10

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 56, med förslag till förordning angående byggnadsforskningsavgift, m. m.

§ 11

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 653.

§ 12

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 1, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 24—27, bevillningsutskottets betänkanden nr 7, 11—13, 15, 16 och 18, bankoutskottets utlåtande nr 5, första lagutskottets utlåtanden nr 7—10, tredje lagutskottets utlåtanden nr 2, 4 och 5 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2.

§ 13

Föredrogs den av herr *Gustafsson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående en omläggning av omsättningsskatten på bilar.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. arbetsmarknaden inom Töre kommun, m. m.**§ 14**

Föredrogs herr Larssons i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående en omprövning av arkivarbetet som social hjälpform.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 15**Interpellation ang. arbetsmarknaden inom Töre kommun, m. m.**

Herr LASSINANTTI (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Den 26 februari i år blev Nilsson Träförädling AB i Morjärv i Töre kommun försatt i konkurs. Verksamheten vid detta företag har tillmätts avgörande social betydelse mot bakgrunden av de ytterst otillfredsställande sysselsättningsförhållandena i Töre kommun. När verksamheten vid företaget i Morjärv nu blir inställd, innebär detta för Töre kommun, att det redan förut ohållbara läget på arbetsmarknaden undergår en katastrofal försämring. För många av de anställda i företaget medför driftinställelsen inte bara arbetslöshet med alla dess sociala följdverkningar utan också direkt ekonomisk ruin till följd av borgensåtaganden, som de anställda iklätt sig av omsorg om det företag, hos vilket de arbetat och genom vilket de hoppats få den framtida utkomsten för sig och sina familjer.

Att de anställda utöver iråkad arbetslöshet och förlust av intjänade löneförmåner skall behöva vidkännas ekonomiska förluster måste betecknas som mycket tragiskt. De anställdas åtgärd att ikläda sig borgensåtaganden får ses mot bakgrunden av att de i industri-företagets fortbestånd sett den enda existerande grundvalen för sin bärgning. I en bygd, där det finns god tillgång på arbete, skulle arbetstagare självfallet

aldrig reflektera att uppträda som borgensmän för företagen.

Arbetsmarknadsfrågorna i Töre kommun har under många år varit föremål för utredning från statsmakternas sida. När den enskilde företagaren på sin tid upphörde med verksamheten i Törefors, så ansågs det — som en gång i Kalixområdet — att staten av sociala skäl måste svara för sysselsättningens livaktighet i fortsättningen. Kongl. Maj:t tillsatte den s. k. Töreutredningen, som bl. a. stimulerat statsmakterna att lämna stöd till det företag i Morjärv som nu inställt driften. När riksdagen 1953 besökte Töre och med intresse tog del av kommunens sociala problem, uppfattades detta av kommunens befolkning som ett löfte om varaktiga sysselsättningar för de arbetslösa i kommunen. Några långsiktiga lösningar på arbetsmarknaden har för Töres vidkommande ännu inte kunnat skönjas.

Situationen i Töre kommun är i dag sådan, att statsmakterna redan av sociala skäl måste känna sig skyldiga att vidtaga åtgärder utöver beredskapsarbetenas ram. Händelserna i Morjärv understryker denna skyldighet med påtaglig skärpa. En ganska betydande opinion, som dock är lokaliserad helt utanför Norrbotten, kräver en avveckling av det statliga engagemanget i bl. a. det norrbottniska näringslivet. Om denna mening upphöjdes till praktisk politik, skulle statsmakternas roll huvudsakligen inskränka sig till administration av beredskapsarbeten på arbetsmarknaden, medan långsiktiga lösningar av sysselsättningsproblemen skulle vara statsmakterna likgiltiga. Ett sådant tillvägagångssätt måste betecknas som oförenligt med en modern social syn på arbetsmarknaden och medmänniskornas moraliska rätt till arbete.

Med stöd av vad jag ovan anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Interpellation ang. förhållandet mellan jordbrukspriserna och detaljhandelspriserna på livsmedel

1. Vilka möjligheter har statsmakerna att bereda arbete åt de vid ovan nämnda träförädlingsindustri i Morjärv tidigare anställda arbetarna och tjänstemännen, och finns det några möjligheter att undvika eller lindra den ekonomiska ruin de exceptionella borgensåtagandena hotar vålla de anställda?

2. Finns det i övrigt några grundade förhoppningar om en ljusning på arbetsmarknaden för Töre kommun?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Interpellation ang. förhållandet mellan jordbrukspriserna och detaljhandelspriserna på livsmedel

Ordet lämnades på begäran till

Herr VIGELSSBO (cp), som anförde:

Herr talman! Livsmedelspriserna, såsom de avspeglas i konsumentprisindex, steg med 5 procent mellan december och januari. Stegningen har givetvis i huvudsak sin förklaring i den allmänna omsättningsskatten, som nu upptages från årsskiftet. Men från december till januari har samtidigt nominella produktionsindex för jordbruksprodukter fallit med 2,9 procent i följd av att 3-procentregeln utlöstes.

Det kan givetvis synas förvånande, att livsmedelspriserna stigit så kraftigt, när samtidigt prissänkningar skett i producentledet. På vissa håll i pressen har denna sak givits mycket stora proportioner, och särskilt har handelsledet blivit föremål för uppmärksamhet. Man har frågat sig vart prissänkningarna har tagit vägen. Helt naturligt är det ur jordbruksavtalets synpunkt angeläget, att prisförändringar i producentledet får slå igenom i konsumentpriserna.

Hur det i verkligheten ligger till med den företagna sänkningen av producentpriserna i förhållande till konsumentpriserna kan inte anses klargjort. Över

huvud taget torde det kunna ifrågasättas, om förändringar i produktionsindex för jordbruksvaror direkt kan jämföras med förändringar i konsumentprisindex för livsmedel. Med den lagerhållning, som handeln helt naturligt måste ha i följd av ökad efterfrågan inför julen, kan det vara helt naturligt med någon månads eftersläpning, innan en produktionsprissänkning definitivt slår igenom i detaljhandelspriserna. I detaljhandelsledet förekommer för närvarande en så hård konkurrens, att det inte förefaller sannolikt, att produktionsprissänkningen kunnat stanna kvar i ledet i form av ökad handelsmarginal.

Det har framkommit, att statens pris- och kartellnämnd avser att uppta dessa frågor till undersökning. Mot bakgrunden av den debatt som förekommit i pressen är det enligt min mening önskvärt, att kammaren i nämnda sammanhang får en redogörelse för den företagna sänkningen av jordbrukspriserna i förhållande till konsumentpriserna.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att lämna kammaren en redogörelse för den i december företagna sänkningen av jordbrukspriserna i förhållande till detaljhandelspriserna å livsmedel?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 77, till Konungen i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 14 § 6 mom. folkbokföringsförordningen.

§ 18

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 52, med förslag till lag om ändring i vattenlagen, m. m.,

nr 57, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, och

nr 58, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 19

Anmäldes följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om rätt till avdrag vid 1960 års taxering för avsättning till pensionsstiftelse, motionen nr 654, av herr *von Seth m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

tion nr 46, angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Stockholm, motionen nr 655, av herr *Wachtmeister*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, med förslag till lag om fiskevårdsområden m. m., motionerna:

nr 656, av herr *Agerberg m. fl.*,

nr 657, av herr *Hamilton*,

nr 658, av herr *Svensson* i Krokstorp m. fl.,

nr 659, av herr *Eliasson* i Sundborn m. fl., och

nr 660, av herr *Grebäck m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.07.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 2 mars

Kl. 14.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagens andra kammare

Härmed intygas på heder och samvete att fru Valborg Elisabeth Johansson, boende Vasagatan 14, Skövde, som jag denna dag undersökt, lider av influensa med hög feber och rekommenderats en veckas sängläge i hemmet.

Skövde den 28 febr. 1960

Ulf Zakrisson,
leg. läk.

Fru Johansson beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 28 februari tills vidare.

§ 2

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, erhöll på begäran ordet för att i ett sammanhang besvara herr Almgrens interpellation angående verkställda undersökningar beträffande THX-preparatet och herr Elmwalls interpellation angående undersökning av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens leda-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

möter, och herr statsrådet Johansson gav nu en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Almgren har anhållit om en redogörelse för de undersökningar och ståndpunktstaganden som gjorts av vetenskapliga och administrativa instanser beträffande THX-preparatet.

Vidare har ledamoten herr Elmwall frågat mig, om jag är beredd att medverka till att en objektiv undersökning kommer till stånd i syfte att klarlägga vilka medel och metoder som bör användas i kampen mot cancersjukdomarna.

Då de båda intepellationerna har samband med varandra, skall jag här besvara dem i ett sammanhang och börjar då med den av herr Almgren begärda redogörelsen.

THX-preparatet är ett extrakt av bräskörtlar från kalv, vilket sedan ett drygt tiotal år tillbaka framstälts av veterinärmedicine doktorn Elis Sandberg i Aneby. Det tillhandahålles av Sandberg för behandling av cancerpatienter och har enligt vad Sandberg uppgivit använts av olika läkare i mer än 2 000 fall.

I februari 1953 anhöll lasarettsläkaren N. Liedberg på lasarettet i Borås hos medicinalstyrelsen om direktiv, hur han borde förhålla sig vid anhållan eller krav från patient eller patients anhöriga om att läkaren skulle införskaffa eller igångsätta behandling med THX. Till Liedbergs skrivelse hade fogats ett brev från doktor Sandberg. Med förmälan att preparatet prövats av professorn M. Strandqvist, som icke kunnat finna, att det samma medfört någon förbättring, överlämnade medicinalstyrelsen den 3 september 1953 Liedbergs skrivelse jämte avskrift av brevet

från Sandberg för kännedom och eventuell åtgärd till veterinärstyrelsen. Den 9 oktober 1953 beslöt veterinärstyrelsen, att skrivelsen icke skulle föranleda någon veterinärstyrelsens åtgärd.

I skrivelse till medicinalstyrelsen den 9 februari 1954 meddelade Sandberg, att han i ett brev från överläkaren vid S:t Eriks sjukhus, docent Erik Sköld, upplysts om att en del läkare varit synnerligen kritiska mot det sätt, varpå THX-behandlingen skett och hotat att anmäla Sandberg för medicinalstyrelsen. Sandberg ansåg sig därför böra meddela medicinalstyrelsen, att det av honom framställda thymusextraktet THX vid djurförsök visat sig ha en tumörhämmande effekt utan att vara toxiskt. Han meddelade vidare, att försök utförts på människor med olika former av neoplasier. Enligt Sandberg skulle THX ha visat sig ha en betydande allmänt stimulerande effekt, som i många fall fört till fullständig besvärsfrihet för patienterna jämte en påtaglig tumörhämmande effekt.

Ärendet remitterades av medicinalstyrelsen till medlemmen av styrelsens vetenskapliga råd, professorn Strandqvist, som i yttrande den 16 februari 1954 anförde bl. a. följande.

Hösten 1949 hade vid Jubileumskliniken på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg vårdats en patient med en malign cancertumör med generella metastaser. I det stadium patienten befann sig vid sista vistelsen på kliniken fanns intet vidare för läkare att göra. Patientens anhöriga, som var släkt med doktor Sandberg, begärde, att THX-preparatet skulle få prövas på patienten. Sandberg infann sig i Göteborg och tillverkade sitt preparat där, då det skulle beredas färskt varje morgon. Han informerades om alla detaljer, varefter preparatet injicerades i föreslagen dos. Samtidigt prövades exakt samma preparat och dosering i två andra fall, som var i god kondition men med meta-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

staser och i vilka fall man objektivt skulle kunna registrera eventuella förändringar. Den ifrågavarande patienten visade ingen som helst förbättring och avled inom fyra dygn. De två övriga patienterna hade inga obehag av injektionerna. De följdes noggrant under de följande månaderna. Någon förbättring i sjukdomens utveckling inträdde icke. Så småningom ökade lungmetastaserna i samma takt som man brukar se i icke behandlade fall, och patienterna avled.

På Standqvists förslag hade Sandberg våren 1953 infunnit sig i Göteborg medförande ett kortregister över ett 100-tal patienter, behandlade med THX. Strandqvist fann vid granskning av kortregistret, att detta var synnerligen ofullständigt fört. Han ansåg sig icke kunna bilda sig en klar bild om sjukdomsförloppet och fann, att det i regel saknades högst väsentliga medicinska detaljer. I flera av de fall, där Sandberg tillskrivit preparatet en mycket gynnsam effekt, hade patienterna kort tid innan givits t. ex. röntgenbehandling eller hormonbehandling. Strandqvist kunde i kortregistret icke finna något enda rent fall, där man kunde säga, att gynnsam effekt berott på THX. Strandqvist fann det dock väl motiverat, att medicinalstyrelsen vidtog åtgärder för granskning av det tumörmaterial, som enligt Sandbergs uppgift fanns under behandling med THX. Han betonade bl. a., att undersökningen borde uppläggas strikt vetenskapligt från början, varvid det vore oundgängligen nödvändigt att behandla fall, observera dem på sjukhus, gärna större kliniker med möjlighet till vetenskaplig analys av resultaten. Detta hade enligt Strandqvists mening icke skett vid Sandbergs undersökningar.

Den 25 februari 1954 remitterades ärendet av medicinalstyrelsen till do-

centen Sköld. I sitt svar den 3 juni 1954 meddelade denne bl. a.

I början av 1953 hade en undersökning beträffande THX planlagts av Sandberg, Sköld och professorn E. Jorpes i samarbete med docenten Klein vid karolinska institutet och professorn G. Dahlberg vid rasbiologiska institutet i Uppsala. Vid undersökningen, som Sandberg själv fick taga viss del i, prövades preparatets terapeutiska verkan. Efter sammanställning av 17 fall, som behandlats med THX på S:t Eriks sjukhus och av olika kolleger ute i landet, och sedan statistisk bearbetning utförts av professor Dahlberg, kom Sköld fram till den åsikten, att THX icke syntes ha någon cancerhämmande effekt och att preparatet icke i något enda fall tydligt påverkat det vanliga förloppet av cancerfallen. Icke heller vid malign lymfogramulomatos eller leukemi ansåg Sköld, att någon verkan kunde fastställas. Sköld framhöll för Sandberg, att de resultat, som denne ansåg sig ha fått, icke höll stånd mot vetenskaplig kritik. Enligt Sköld skulle preparatet även ha prövats på en amerikansk klinik vid malign lymfogramulomatos med fullständigt negativt resultat.

Sköld föreslog, att medicinalstyrelsen skulle försöka förmå Sandberg att inkomma med en redogörelse för sina ditills gjorda undersökningar och därvid lämna uppgift om de institutioner och sjukhus i Sverige och Amerika, vid vilka undersökningar företagits. Avslutningsvis framhölls, att om Sandberg kunde framlägga vetenskapligt hållbara resultat av THX-behandling på djur, eventuella vidare terapiförsök på människor borde förläggas till anstalter med riklig tillgång på cancerfall, förslagsvis jubileumskliniken i Göteborg och radiumhemmet i Stockholm.

Den 28 juni 1954 återremitterades ärendet till Sandberg, vilken ombads på lämpligt sätt verifiera sina resultat.

Den 31 juli 1954 inkom skrivelse från

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

Sandberg, till vilken fogats bland annat kommentarer till Skölds och Strandqvists yttranden. För att ge en bild av kliniska försök på människor insände Sandberg avskrifter av journaler vid behandlingsförsök rörande 11 patienter. Enligt Sandberg hade de medsända journalavskrifterna utvalts »dels därför att de är tillräckligt fullständiga för att ge en bild av sjukdom och sjukdomsförlopp och dels därför att de enligt min uppfattning representerar de genomsnittliga försöksresultaten». Vid skrivelsen fanns också fogade bl. a. redogörelser för vissa djurförsök med THX, som utförts vid farmakologiska institutionerna i Lund och Göteborg samt vid universitet i Förenta staterna.

Den 20 november 1954 översände medicinalstyrelsen Sandbergs utredning till professor Strandqvist för yttrande, varefter styrelsen vid upprepade tillfällen förhörde sig om undersökningens fortskridande.

Den 24 september 1956 inkom meddelande från Strandqvist, att preparatet prövats i ett par fall utan att någon effekt med säkerhet kunnat registreras. Kompletterande uppgifter från Sandberg inväntades. Samma dag ingav Sandberg avskrifter av sin skriftväxling med Strandqvist, varav framgick, att Strandqvist den 20 september 1956 hos Sandberg anhållit om ytterligare informationer om 6 av de 11 patienter, på vilka Sandberg insänt journalkort till styrelsen. Som svar härå hade Sandberg den 21 september 1956 meddelat, att en förutsättningslös bedömning endast kunde göras genom att granska hela primärmaterialet, varför han ansåg sig förhindrad att lämna de begärda uppgifterna.

Den 11 oktober 1956 framhöll styrelsen i skrivelse till Sandberg nödvändigheten av att Sandberg ställde det material till förfogande, som erfordrades för ett fullföljande av undersökningen.

Den 22 oktober 1956 inkom skrivelse

från Sandberg, vilken ansåg, att undersökningen måste bli missvisande, då den grundade sig på ofullständigt material. De aktuella uppgifterna borde Strandqvist kunna erhålla från de behandlande läkarna.

Med skrivelse den 30 januari 1957 avgav Strandqvist utredning angående THX till medicinalstyrelsen. Han anförde därvid bl. a.

»För att objektivt kunna bedöma effekten av cancerterapeutiska åtgärder måste man starta med försök, som äro entydiga. Det grundläggande arbetet måste då utföras med rena försöksobjekt, där eventuella förändringar kunna objektivt registreras, t. ex. mätas i cm. En lekman eller t. o. m. en oerfaren läkare inser sällan det fundamentala i denna regel. Detta är i regel förklaringen till, att så många metoder och preparat florerar som uppges vara verksamma mot cancer. Viss subjektiv förbättring kanske erhålles, men en objektiv prövning visar, att effekten på cancer är lika med noll. Likväl kunna dylika preparat länge leva kvar. Ty den svårt cancersjuka är lättsuggestibel. Ger läkaren honom något att tro på, helst något 'mystiskt', tänds en gnista av hopp, suggestion och psykisk påverkan sätter in, och en subjektiv temporär förbättring kan konstateras. Denna effekt är en alldaglig iakttagelse på en cancerklinik. Bara detta att man sysslar med den hopplöst sjuka ger lindring. Kommer därtill en blodtransfusion, en injektion för ospecifik äggviterapi, ja t. o. m. en spruta koksalltösning, kan en palliativ effekt uppnås, som kan vara förbluffande. Att injektioner med THX skulle ha mindre gynnsam effekt än detta är ju otroligt. Att patienten bör bli något förbättrad under injektionerna är alltså förklarligt, men frågan är, om det finns någon annan registrerbar effekt. Ett grundläggande bevis för en tumörhämmande effekt av THX på människa har icke framlagts, ett entydigt försök med

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

objektivt registrerbar förändring har icke redovisats. Preparatet lever på subjektiva och indirekta bevis och materialet av observerade fall är bristfälligt.

Vad beträffar de av Sandberg åberopade 11 cancerfallen hade Strandqvist i 4 av de 6 fall, där kännedom om utgången saknats, efter egna efterforskningar kunnat fastställa dödsdatum och dödsorsak, medan återstående 2 fall ej kunnat uppsåras. Strandqvist konstaterade, att ingen patient blivit symptomfri och varit vid liv i tre år. Överlevnadstiden kunde icke anses vara längre än för obehandlade fall. I de fall förbättring i form av regress av körtlar och minskning av ascites resp. pleuraexudat förelåg, voro fallen icke rena. I 2 fall hade endast förbättring i form av smärtlindring angivits. Strandqvist framhöll, att om man saknade kunskap om vilka effekter behandling med röntgen, radium, radioguld, kväve-senaps-gas och hormoner hade, så var det absolut uteslutet, att man kunde separat bedöma effekten av THX i de icke rena fallen.

Strandqvist hade provat THX ytterligare i några fall av cancer vid jubileumskliniken i Göteborg. I ett fall kunde varken subjektiv lindring, primär tumörregress, förhindrande av kakexi och förlängning av livet påvisas. I ett fall med prostatacancer inträffade en temporär förbättring från dåligt, smärtfyllt tillstånd till att patienten kunde sköta sig själv. Denna patient hade emellertid fått både Stilbol och röntgen, och då dessa läkemedel gavs utan THX, inträffade lika påtaglig förbättring.

Sammanfattningsvis uttalade Strandqvist, att han icke kunnat få fram någon bevisad primär effekt av THX på en tumörsjukdom och att han måste lämna frågan om en palliativ effekt, t. ex. smärtlindring, öppen. Likaså förelåg enligt Strandqvists mening för det dåvarande icke någon möjlighet att bedöma

preparatets inverkan på tumörsjukdomen på lång sikt, då observationstiderna icke tillät detta.»

Sedan Strandqvist vid överläggningar i medicinalstyrelsen muntligen kommenterat den av honom gjorda utredningen, beslöt medicinalstyrelsen att införskaffa uppgifter rörande preparatet från vissa andra läkare och vetenskapsmän, nämligen professorn i farmakologi vid Göteborgs universitet N.-O. Abdon, professorn i farmakologi vid Lunds universitet J. G. Ahlgren, professorn i medicinsk cellforskning och genetik vid karolinska institutet T. O. Caspersson, biträdande lasarettsläkaren vid lasarettet i Lund N. G. Gorton, professorn i radioterapi vid karolinska institutet, överläkaren vid karolinska sjukhuset S. V. Hultberg, dåvarande docenten, nuvarande professorn i medicinsk cellforskning vid karolinska institutet G. Klein, docenten i obstetrik och gynekologi vid karolinska institutet, överläkaren vid karolinska sjukhuset H.-L. Kottmeier samt den förutnämnde docenten Sköld.

Professor Abdon meddelade i skrivelse den 6 februari 1957, att doktor Sandberg i samarbete med sjukhusläkarna utfört vissa kliniska försök med THX hos honom år 1951. Preparatet hade icke haft någon som helst effekt i de 6 fall som behandlades. Sandberg hade även utfört vissa försök på möss, men ingen som helst effekt hade erhållits.

Professor Ahlgren upplyste i skrivelse den 12 februari 1957, att THX prövats i åtskilliga försöksserier på möss vid farmakologiska institutionen i Lund men att resultaten varit genomgående negativa. Enligt Ahlgrens mening hade de av Sandberg utförda försöken saknat vetenskapligt värde.

Professorerna Caspersson och Klein redovisade i skrivelser den 7 februari och den 11 juni 1957 vissa av dem gemensamt utförda djurförsök med THX. Båda uppgav, att preparatet inte visat någon påvisbar tillväxthämmande ef-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

fekt på tumörerna. Försöksdjurens överlevnadstid hade varit densamma i kontrollgrupperna och i de behandlade grupperna.

Doktor Gorton omnämnde i skrivelse den 18 februari 1957 fyra långt framskridna cancerfall, som behandlats med THX. Enligt Gortons uppfattning hade THX icke visat sig ha någon inverkan på tumören. Däremot ansåg han, »att man utan tvekan klart kan säga ifrån, att THX har ett egendomligt inflytande på allmäntillståndet».

Professor Hultberg meddelade i skrivelse den 3 maj 1957, att såväl vid behandling av patienter på radiumhemmet med THX som vid efterundersökningar av sjuka som utanför radiumhemmet behandlats med THX, man icke kunnat konstatera någon gynnsam effekt. Av 4 fall som behandlats vid radiumhemmet ansågs i ett fall smärtlindring ha uppstått under ett dygn efter injektionen men eljest ingen effekt konstaterats. I övriga tre fall hade varken subjektiv eller objektiv förbättring inträtt.

Docent Kottmeier (skrivelse den 26 februari 1957), omnämnde fyra cancerfall som behandlats med THX på radiumhemmets gynekologiska klinik. Enligt Kottmeier rädde det ingen som helst tvekan om att hos en av patienterna en anmärkningsvärd subjektiv förbättring inträdde under några veckor i anslutning till behandlingen med THX, vitaminer och järnpreparat. Kottmeier ville icke förneka, att förbättringen i patientens allmänna status kunde tillskrivas behandlingen med THX men påpekade, att han av och till sett liknande förbättringar utan att patienten fått någon dylik behandling.

Docent Sköld anförde i skrivelse den 15 mars 1957 bl. a.

Han hade 1957 gjort en rundfråga bland de läkare, som 1953 behandlat ett antal patienter med THX. Uppgifter hade härigenom erhållits om 92 behand-

lade patienter. I tre fall var diagnosen cancer icke fastställd. Av de övriga 89 med cancerdiagnos hade 88 avlidit, de flesta under samma år, som behandlingen insattes. Den ende kvarlevande befann sig i dåligt skick med utbredda metastaser. I fråga om de döda patienterna svarades i 75 fall nej på frågan om THX inverkat på sjukdomsförloppet. I två fall lämnades frågan obesvarad och i 11 fall kunde frågan ej avgöras.

Som svar på Sandbergs framställning av den 31 juli 1954 avlät medicinalstyrelsen en skrivelse den 20 juni 1957, vari styrelsen först framhöll, att det givetvis redan från början stått Sandberg fritt att anmäla preparatet såsom farmaceutisk specialitet för klinisk och farmaceutisk prövning i den ordning som gäller för farmaceutiska specialiteter, vilken utväg Sandberg icke begagnat sig av. Vad angick den verkställda utredningen meddelade styrelsen, att av de tillfrågade läkarna och vetenskapsmännen sex redovisade negativt resultat vid behandling av patienter med ifrågavarande preparat eller vid djurförsök. I vissa fall kunde även preparatet befaras ha medverkat till en försämring, vari behandlingen avbrutits. Endast två av de tillfrågade läkarna hade kunnat i ett par fall redovisa en viss, oftast övergående förbättring av de subjektiva symtomen samt av allmäntillståndet; däremot hade icke heller av dessa tvenne läkare kunnat konstateras någon inverkan av preparatet på själva tumören. Medicinalstyrelsen uttalade, att styrelsen fann det föreliggande utredningsmaterialet entydigt visa, att preparatet icke hade någon botande effekt på cancer och därmed jämförliga blodsjukdomar. De enstaka subjektiva förbättringar, som redovisats, kunde enligt styrelsens mening icke tillmätas bevisvärde för hävdande av symtomatisk effekt. Styrelsen kunde emellertid på föreliggande material ej helt utesluta att medlet stundom kun-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

de ha viss övergående sådan effekt. Därest Sandberg önskade ytterligare utredning beträffande denna verkan, hänvisade styrelsen honom till intresserade forskare vid vetenskapliga institutioner, varvid Sandberg givetvis vore oförhindrad att för sådant ändamål taga del av det hos medicinalstyrelsen befintliga materialet. Medicinalstyrelsen ansåg sig därmed för sin del ha slutfört utredningen i ärendet.

Därefter ingav Sandberg till riksdagens justitieombudsman en den 5 augusti 1957 dagtecknad skrivelse, vari Sandberg framförde, att medicinalstyrelsen skulle ha misstolkat och missförstått syftet med Sandbergs skrivelse den 9 februari 1954, och jämväl påtalade, att intet åtgjorts i ärendet från styrelsens sida förrän efter två år d. v. s. förrän år 1956, vid vilken tidpunkt styrelsen skulle »av någon anledning funnit sig böra granska vederhäftigheten hos undersökningarna». Sandberg framställde vidare klagomål mot medicinalstyrelsen för det sätt, på vilket styrelsen verkställt utredningen angående värdet av hans forskning rörande cancersjukdomarna och möjligheten av att gynnsamt påverka dessa med THX.

Med bifogande av den förebragta utredningen avgav styrelsen den 3 oktober 1957 av justitieombudsmannen infordrat yttrande och lämnade därvid en utförlig redogörelse för ärendets handläggning och utredningens bedrivande. I anledning av vad Sandberg framfört beträffande styrelsens uraktlåtenhet att föranstalta om granskning av hela det primärmaterial, över vilket Sandberg sade sig förfoga, framhöll styrelsen som sin bestämda åsikt att den av styrelsen införskaffade utredningen vore utförd på sådant sätt att den lämnade ett vetenskapligt och fullt objektivt stöd för styrelsens uttalande i ämnet i skrivelsen den 20 juni 1957. I detta sammanhang påpekade styrelsen, att det icke inginge i styrelsens allmänna ämbets-

åligganden att öva tillsyn över vetenskaplig verksamhet. Styrelsen hade det oaktat och med utnyttjande av de resurser, som stode till styrelsens förfogande, ansett sig i sin mån böra medverka till ett klarläggande av det av Sandberg väckta spörsmålet.

Den 17 december 1957 uttalade justitieombudsmannen, att den förebragta utredningen icke lämnade stöd för antagande, att tjänstefel låg befattningshavare till last med avseende å ärendets behandling i medicinalstyrelsen. På grund härav lämnade justitieombudsmannen — som sade sig icke kunna ingå på någon vetenskaplig bedömning av de olika i ärendet framkomna uppfattningarna och undersökningsmetoderna — klagomålen utan vidare åtgärd.

I anledning av att styrelsen för fortsatt utredning hänvisat Sandberg till intresserade forskare vid vetenskapliga institutioner, anhöll Sandberg i skrivelse till medicinalstyrelsen den 23 januari 1958 om ett förtydligande av styrelsens skrivelse i denna del. Styrelsen meddelade i anledning härav Sandberg i skrivelse den 13 februari 1958, att detta styrelsens uttalande vore att betrakta som ett råd. I den mån extraktet icke användes i forskningssyfte, ankom det på vederbörande behandlande läkare själv att liksom vid all läkarbehandling avgöra, om medlet borde komma till användning eller ej.

Sandberg ingav därefter till Kungl. Maj:t en den 8 februari 1959 dagtecknad framställning, vari han påtalade, att hans fortsatta verksamhet med framställande av THX samt hans möjligheter att publicera hittillsvarande forskningsresultat i aktuella facktidskrifter genom ingripande från medicinalstyrelsen allvarligt äventyrats. Sandberg ansåg det därför synnerligen angeläget att anhålla om Kungl. Maj:ts ingripande för föranstaltande om lämpliga åtgärder, syftande till att underlätta ifrågavarande forsknings slutförande.

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

Efter remiss avgav medicinalstyrelsen yttrande häröver den 2 april 1959 och uttalade, att vad från Sandbergs sida anförts icke givit medicinalstyrelsen anledning till ändrat ståndpunktstagande till förevarande spörsmål. Styrelsen, som för sin del redan hänvisat Sandberg att taga kontakt med intresserade forskare, föreslog för sin del, att yttrande i ärendet skulle inhämtas av karolinska institutets lärarkollegium.

Den 17 april 1959 remitterades ärendet till lärarkollegiet för yttrande.

Av en promemoria, som upprättats inom lärarkollegiet, framgår, att docenten Kottmeier den 26 november 1959 lämnat en rapport rörande fortsatta undersökningar med THX vid radiumhemmets gynekologiska avdelning. Enligt rapporten har i 18 patientjournaler beträffande cancerfall antecknats, att THX använts. Injektionerna har givits dagligen, ibland endast kort tid, i några fall under flera månader. Någon objektiv förbättring har icke iakttagits i något fall, men i tre av fallen har en förbättring av allmäntillståndet och en lindring av smärtorna iakttagits i anslutning till THX-injektionerna. Trots detta har emellertid två av dessa tre patienter avlidit inom sju månader efter diagnosen av recidivet, som föranlett THX-behandlingen.

Professor Hultberg har i nämnda promemoria sammanfattat erfarenheterna från radiumhemmet på följande sätt.

Vid undersökning av THX-behandlade patienter har ej kunnat registreras någon som helst objektiv förbättring av sjukdomen. Detta gäller såväl allmänna som gynekologiska avdelningarna med sammanlagt ett 25-tal patienter. I ett par enstaka fall hade en viss tillfällig subjektiv lättnad i patientens besvär angivits, men med kännedom om det »vågformiga» förlopp en kräftsjukdom ofta har med omväxlande smärtsamma och besvärsfria perioder, kan man ej med säkerhet tillskriva THX den iakttagna

verkan. Den var över huvud taget ej av annan typ än den man ofta ser efter injektioner av olika vitaminer eller till och med fysiologisk koksaltlösning i kombination med lämplig psykoterapi. Det väsentliga är att ej i något enda fall en objektivt registrerbar tillbakagång av tumörsjukdomen kunde konstateras.

Vidare är att märka, att på radiumhemmet även undersöktes många patienter, som av andra läkare behandlats med THX, och där man tillskrivit en iakttagen förbättring eller läkning av tumörsjukdomen de givna THX-injektionerna. Emellertid hade i samtliga dessa fall patienterna samtidigt eller något tidigare erhållit adekvat strålterapi eller hormonmedicinering, som tillfullo kunde förklara det gynnsamma förloppet. Detta avvek ej från vad man sett hos andra på samma sätt behandlade patienter, där THX ej administrerats. Det är självfallet omöjligt att under sådana förhållanden tillmäta THX någon som helst betydelse.

Så tillkommer ytterligare en grupp patienter, nämligen de där någon läkare ställt diagnosen cancer och dessutom upplyst anhöriga om att någon kurativ terapi ej vore möjlig. Efter THX-behandling har patienten så småningom tillfrisknat, och patienten själv och hans närmaste — och kanske också läkaren — anser att THX gjort underverk. Emellertid har i dylika fall en eftergranskning klargjort, att en feldiagnos förelegat. Mikroskopisk verifikation har i regel saknats, och även den histologiska diagnosen kan någon enstaka gång ha varit missvisande och gett upphov till felbedömningen. Det har framför allt varit fråga om pancreatiter, hepatiter och ventrikelsvulster, som felaktigt ansetts vara antingen primära kräfttumörer eller metastaser från någon tidigare cancersjukdom. Det är kanske företrädesvis fall av denna senare typ, som gett upphov till det rykte, som THX

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

tycks ha som medel mot cancersjukdomar.

I skrivelse den 17 december 1959 har karolinska institutets lärarkollegium avgivit följande utlåtande.

1. Någon hämmande verkan av THX på cancer och andra maligna tumörer har icke genom djurförsök kunnat påvisas.

2. Den kliniska prövningen har klart visat, att medlet icke har någon kurativ eller objektivt visad tillväxthämmande effekt på verifierad cancersjukdom och att i de verifierade cancerfall, där patienterna visat förbättring efter behandling med preparatet, förbättringen varit av sådan art, att den till fullo kan förklaras genom samtidigt eller förut given annan behandling eller i vissa fall som en rent psykisk effekt.

3. Det synes lärarkollegiet, att ett preparat, vars tillverknings sätt icke redovisats och där ej heller tillförlitlig sterilitetskontroll angives, icke är lämpligt att användas som injektionspreparat å patienter.

4. Lärarkollegiet kan ej finna, att den av medicinalstyrelsen företagna utredningen och styrelsens slutliga yttrande av den 20 juni 1957 kan utgöra något hinder för att veterinärmedicine doktor Sandberg skall få sina iakttagelser på vedertaget sätt publicerade i medicinska tidskrifter, därest framlägningen fyller de vetenskapliga krav, som vederbörande medicinska tidskrift ställer.

Sammanfattningsvis anser lärarkollegiet Sandbergs underdåniga skrivelse ej böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Efter det lärarkollegiets utlåtande avgivits har Sandberg i skrivelse till inrikesdepartementet den 12 januari 1960 återkallat sin framtällning av den 8 februari 1959.

Slutligen vill jag nämna, att efter förfrågan från medicinalstyrelsen doktor Gorton i Lund i januari 1960 upplyst, att han i sex fall kunnat följa sjukdoms-

förloppet hos patienter, som behandlats med THX. Av dessa uppges fem vara döda i sin sjukdom. Hos den sjätte växte tumören och patienten hade vid undersökning i november 1959 värk och en grapefruitstor resistens. Enligt Gorton har ytterligare ett 10-tal fall på de anhörigas begäran hänvisats till Sandberg. Dessa är samtliga avlidna i sin tumörsjukdom med undantag av två nyligen behandlade.

Av den tämligen utförliga redogörelse jag här lämnat torde framgå, att doktor Sandbergs THX-preparat under en följd av år blivit föremål för klinisk prövning och att det kliniska material som stått till buds ingående granskats av en rad framstående experter och vetenskapsmän.

Att ett läkemedel utan att först ha framlagts inför vetenskapligt forum blir föremål för en så kvalificerad prövning torde vara ett undantag. Att ett sådant undantag här gjorts torde bero på de medicinska instansernas självklara intresse av att varje användbart uppslag tillvaratages, när det gäller att finna ett botemedel mot cancer.

Den företagna granskningen har emellertid resulterat i att experterna förklarat sig inte i ett enda fall ha kunnat notera en cancerhämmande eller läkande effekt hos THX. Å andra sidan har läkarna i vissa fall konstaterat en åtminstone tillfällig förbättring av allmäntillståndet och lindring av smärtorna hos cancerpatienter, som behandlats med THX. Det har emellertid samtidigt framhållits att sådan effekt nås också med andra medel, som brukar ges åt cancerpatienter, exempelvis hormonpreparat och vissa kemoterapeutiska. Även den psykologiska effekten av att svårt sjuka människor över huvud taget blir föremål för aktiva åtgärder har understrukits från läkarhåll. Sandberg å sin sida har klandrat de hittills utförda prövningarna. Han har förklarat sig förfoga över ytterligare behand-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

lade fall och krävt, att även detta material skulle omfattas av granskningen.

För att visa värdet hos vunna forskningsresultat måste varje forskare själv systematisera och i lämplig form lägga fram allt det material, varpå han stöder sig, till prövning. I den mån Sandberg har något ytterligare material beträffande THX-preparatet anser jag det angeläget, att så kan ske även i fråga om detta material. I första hand skulle ytterligare dokumentation härigenom kunna frambringas för att belysa frågan om preparatet, som Sandberg gör gällande, kan ha en cancerhämmande effekt. Vidare är det enligt min mening önskvärt, att material erhålles för att belysa, om den förbättring av allmäntillståndet och lindring av de subjektiva besvären, som i vissa fall iakttagits efter behandling med THX, kan tillskrivas preparatet som sådant. För att Sandberg så snabbt som möjligt skall bli i tillfälle att sammanställa och framlägga det material, över vilket han säger sig förfoga, är jag beredd att medverka till att han erhåller erforderlig ledighet från sin tjänst som distriktsveterinär.

Vad härefter angår herr Elmwalls fråga, så vill jag först erinra om att cancersjukdomarna allt efter sin karaktär och de terapeutiska förutsättningarna i det särskilda fallet angrips med en rad olika behandlingsmetoder. Sålunda förekommer olika former av strålbehandling med röntgen, radium och andra radioaktiva ämnen, vidare kirurgiska ingrepp samt behandling med en rad olika kemoterapeutiska preparat och hormonpreparat. Dessa olika behandlingsformer för cancersjuka används vid flertalet sjukvårdsinrättningar i landet. Vid de särskilda centralanstalterna för radioterapi lämnas en avancerad vård för de svåraste fallen, och här används förutom de nämnda behandlingsformerna även s. k. miljonvoltsterapi m. m.

Ett intensivt forskningsarbete bedrivs som interpellanten själv framhållit över hela världen för att finna nya och effektivare botemedel mot cancer. Även i vårt land har gjorts och göres alltjämt betydande insatser i detta hänseende. Våra centralanstalter har i mycket varit föregångare, när det gäller att finna nya vägar och nå förbättrade metoder i kampen mot denna svåra sjukdom. Våra möjligheter att här nå fortsatta framsteg torde ytterligare förbättras vid ett genomförande av regionvårdsutredningens förslag till utbyggnad av den högspecialiserade kroppssjukvården regionvis. Jag räknar med att för årets riksdag kunna framlägga förslag i dessa frågor, innebärande bl. a. att kvalificerade cancerkliniker kommer att utbyggas inom varje sjukvårdsregion.

Vad beträffar de svenska insatserna på cancerforskningens område vill jag också erinra om det lovande arbete, som f. n. bedrivs av vissa svenska vetenskapsmän, vilkas insatser uppmärksammas även utanför landets gränser.

Det är min bestämda övertygelse, att forskningen på detta liksom på andra områden måste få arbeta fritt och att de resultat som nås bör förutsättningslöst lämnas ut till läkarna för klinisk prövning. På detta sätt torde de nya läkemedel och behandlingsmetoder, som visar sig framgångsrika, komma i tillämpning och bli tagna i anspråk just i de fall där de bedömes ha den bästa sjukdomshämmande eller läkande effekten. Valet av behandlingsmetod måste med andra ord alltid lämnas till läkarna att avgöra efter förutsättningarna i varje särskilt fall. I synnerhet på ett område som cancerterapiens, där behandlingen bedrivs med många olika metoder, som långt ifrån alltid utsluter varandra, tror jag det skulle vara olyckligt om man försökte lägga fast ett visst behandlingsschema, efter vilket läkarnas arbete skulle bedrivas.

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationerna.

Härefter anförde:

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Detta svar har motsetts med stort och i många fall starkt personligt engagerat intresse hos många människor runt om i vårt land. Det är därför mycket tillfredsställande att kunna notera, att statsrådet finner det angeläget, att dr Sandberg beredes tillfälle att för prövning framlägga hela det material, som han förfogar över.

Det önskvärda härav motiveras redan av den villrådighet, som för närvarande råder bland både läkare och allmänhet beträffande THX-preparatet. Detta kan erhållas blott efter en hänvändelse till dr Sandberg. Denne håller med rätta mycket konsekvent på att preparatet skall utlämnas endast efter rekvisition av läkare. Det nuvarande förhållandet, att vissa läkare hos dr Sandberg rekviderat THX och behandlat sina patienter med preparatet, medan andra läkare trots önskemål från både patienter och deras anhöriga vägrat göra detta, bör inte få fortsätta. Vad som framför allt fordras är — som jag också framhållit i min interpellation — att en större klarhet skapas omkring preparatet och dess värde.

Samtidigt som dr Sandberg på läkares rekvisition gratis levererar THX uttrycker han en önskan om att han som motprestation skall erhålla fotostatkopior eller avskrifter av läkarjournaler, för att han därigenom skall kunna följa förloppet av sjukdomen under behandlingen. Dr Sandberg förfogar på så sätt över ett stort antal dylika journaler, som han anser vara av väsentlig betydelse för bedömningen av medlets verkan.

Det är enligt min mening av synnerligen stor vikt att hela detta primärmaterial blir föremål för bedömning, vilket hittills inte varit fallet. Det är glädjande att statsrådet i sitt svar ställer i utsikt, att dr Sandberg skall få ledighet från sin tjänst som distriktsveterinär för att få tid att sammanställa och framlägga sitt material. Statsrådets positiva inställning i detta hänseende kommer säkerligen att mottas med största tillfredsställelse i vida kretsar. Detta ställningstagande understryker också den vikt statsrådet lägger vid att varje möjlighet att bekämpa den svåra cancersjukdomen prövas och tillvaratas.

Jag ber, herr talman, att ånyo få framföra mitt tack till statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag är statsrådet och chefen för inrikesdepartementet uppriktigt tacksam för att denna fråga har fått en så grundlig och snabb behandling.

Cancern är ju den stora folksjukdomen och det är självklart att mänskligheten hoppas på ett effektivt botemedel mot den. Det är under sådana förhållanden lätt att förstå att diskussionen kring ett nytt läkemedel, som man ställer vissa förhoppningar på, kan bli förvirrande för allmänheten. Detta måste sägas ha varit fallet framför allt med debatten och ställningstagandet i fråga om THX-preparatet. På många håll hos allmänheten har den uppfattningen framkommit, att vår läkarkår av en eller annan orsak skulle undvika att använda läkemedel som i vissa fall visat sig effektiva. På en människa, som drabbas av sjukdom, kan sådana intryck verka ytterligt nedbrytande. För våra läkare och forskare, som ju ytterst är ansvariga för att de sjuka får en riktig behandling, kan givetvis misstankar av detta slag verka irriterande. Genom det

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

utförliga svar, som inrikesministern nu lämnat, har åtskilligt blivit klarlagt på ett objektivt sätt. Detta anser jag vara mycket värdefullt ur allmänhetens synpunkt.

Jag vill samtidigt säga att när ett nytt läkemedel eller en ny behandlingsmetod aktualiseras inför allmänheten, vore det av stor vikt att från auktoritativt håll, t. ex. av medicinalstyrelsens chef, kunde snarast möjligt lämnas en redogörelse för de rön som gjorts i fråga om verkningsgraden av läkemedlet och erfarenheterna från användningen av medlet. Detta är nödvändigt, menar jag, ur såväl läkarnas som allmänhetens synpunkt.

Jag delar givetvis inrikesministerns uppfattning att forskningen här — liksom på andra områden — måste få arbeta fritt. Det är också självklart, att valet av behandlingsmetod alltid måste lämnas till läkarna att avgöra efter förutsättningarna i varje särskilt fall. Det skulle, som statsrådet säger, vara olyckligt om man försökte lägga fast ett visst behandlingsschema, efter vilket läkarnas arbete skulle bedrivas. Men det är, såsom jag framhållit, angeläget att från auktoritativt håll redogörelser lämnas över rön i fråga om läkemedel — till hjälp för läkarna i deras ansvarsfulla arbete.

Vad särskilt gäller frågan om THX-preparatet är det särskilt värdefullt, att statsrådet här lämnat en så grundlig redogörelse för prövningen av detta läkemedel. Expertisen har inte kunnat finna att THX har någon cancerhämmande effekt. Det är ett negativt besked för dem som hoppats annorlunda. Men det väsentliga är ju att vi får klarhet om vad ett läkemedel är värt. Det är också tillfredsställande, att inrikesministern vill medverka till att doktor Sandberg får tillfälle att sammanställa och framlägga de erfarenheter, som han ytterligare kan göra i fråga om THX. Skulle det då visa sig att THX med framgång

kan användas i något avseende, måste givetvis den möjligheten tillvaratas.

Det återstår inte mycket att tillägga för en lekman på området. Jag framställde min interpellation därför att jag ansåg, att en objektiv redogörelse behövdes i denna fråga. Både före och efter interpellationens framställande har jag diskuterat med läkare i denna sak. Dessa läkare har förklarat, att de använder alla läkemedel som visat sig verksamma, oavsett vem som framställer dem. Ingen av dem har kunnat tänka sig, att läkarkolleger skulle kunna ha en annan uppfattning eller handla på annat sätt. Jag är övertygad om att detta också är riktigt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att ännu en gång få tacka statsrådet för svaret.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag tror att det var mycket nyttigt att denna fråga drogs upp till debatt här i riksdagen. Jag är också tacksam för att inrikesministern nedlagt så mycket arbete på att få en klar bild av den.

Inledningsvis vill jag säga — för att inte i fortsättningen bli missförstådd — att jag i princip inte ställer mig avvisande till vad man brukar kalla folkmediciner. Ibland har århundradens lekmanerfarenhet så småningom bekräftats av läkarvetenskapen. Som ett exempel kan jag ta behandlingen med digitalis. Ett annat exempel är mögelpreparaten. Något sådant är det emellertid inte alls fråga om här. Enligt min mening borde en verksamhet som veterinär Sandbergs helt enkelt inte få förekomma i ett kulturland. En annan sak är att han naturligtvis — som alla andra — bör ha rätt att forska. Min uppfattning att en sådan här verksamhet helt enkelt inte borde få förekomma skall jag i korthet försöka motivera.

Först vill jag säga, att den medicin-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

ska vetenskapen är helt ense om att vid bedömningen av ett preparats värde vid behandlingen av en sjukdom hänsyn måste tas både till preparatets effekt på sjukdomsalstrande faktorer — t. ex. bakterier vid infektionssjukdomar eller gifter vid förgiftningssjukdomar — och till dess effekt på den sjukliga förändringens fortskridande i kroppen, t. ex. vitaminernas direkta effekt på vissa sjukdomar. Dessutom måste man emellertid också ta hänsyn till preparatets verkan som stimulans för kroppens naturliga försvarskrafter — vad den medicinska vetenskapen kallar den allmänt roborerande effekten. Man kan helt enkelt inte på ett riktigt sätt bedöma ett aktuellt medel — i detta fall THX — medicinska värde innan man försökt att fastställa till vilken av dessa kategorier det hör. Att vetenskapligt utföra denna klassificering är vad cancer beträffar förenat med utomordentligt stora svårigheter. Man vet för närvarande ingenting säkert om de sjukdomsalstrande faktorerna. Härav följer att en bedömning i detta avseende är omöjlig i dagens läge.

Beträffande sjukdomens fortskridande liksom kroppens försvarsresurser kan dessa i viss utsträckning bedömas kliniskt genom röntgen, genom olika laboratorieprover, genom fortlöpande iakttagelser av patienternas allmäntillstånd o. s. v. Men — och detta är mycket viktigt — för en korrekt bedömning av sistnämnda faktorer är förutsättningarna dels att man har tillräckligt många väl kontrollerade fall med säkert fastställd sjukdom av ifrågavarande slag — i detta fall cancer — dels även sådana fall som inte befinner sig i ett så sent stadium av sjukdomen, att kroppens naturliga försvarskrafter inte hinner framträda. Det är meningslöst att bedöma ett preparats effekt med utgångspunkt från sådana sjukdomsfall där den aktuella sjukdomen har bringat patienten till ett slutstadium, där inga som helst verk-

ningar av en sådan behandling kan eller hinner göra sig gällande.

Ett läkemedels värde ur medicinsk synpunkt är sålunda icke helt beroende av dess eftersträfvade eller eventuellt påstådda direkta effekt på den eller den sjukdomen, utan preparatet accepteras många gånger såsom en värdefull tillgång för läkaren om det visar sig ha påtagliga, allmänt stärkande eller skyddande verkningar på kroppen. Det väsentliga är emellertid att man får en korrekt klassificering av ett aktuellt preparat, alltså i detta fall THX, med hänsyn till arten av dess eventuella verkningar och att bedömningen därav sker från denna utgångspunkt och med hänsyn till motsvarande verkningar av andra, väl kända preparat.

Såvitt jag av svaret kan förstå och av vad jag i övrigt inhämtat finnes inga som helst bevis för att veterinär Sandbergs preparat verkligen skulle på det ena eller andra sättet göra någon nytta eller på något sätt i positiv riktning påverka det vanliga förloppet av cancerfall. Det är ju påfallande att i de fall, då en tillfällig lättnad inträffat, denna lättnad lika väl kan tillskrivas samtida eller föregående behandling av annat slag. Det kan till och med en lekman som jag förstå.

Men härtill kommer vad jag anser vara ytterst egendomligt och som ställer veterinär Sandbergs verksamhet allmänt vetenskapligt sett i en mycket egendomlig dager, nämligen att det är mig bekant att experter på cancerforskning, som besökt veterinär Sandberg, ej givits tillträde till hans laboratorium och alltså ej fått tillfälle att bilda sig en uppfattning om tillverkningen. Det är precis som om jag, för att nu dra en parallell, skulle skriva en avhandling i rättshistoria och vägrade andra intresserade att se på det material som jag använder. Likaså är det mycket märkligt att icke herr Sandberg — vilket han haft full rätt att göra — anmält prepa-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

ratet såsom farmaceutisk specialitet för klinisk och farmaceutisk prövning i den ordning som gäller för farmaceutiska specialiteter. Lika märkligt är att herr Sandberg aldrig har publicerat någonting om sitt preparat, varvid särskilt är att märka, att det är mycket lätt att få artiklar i cancerfrågor publicerade, ej minst i USA, där det finns en flora av tidskrifter på området och där det bokstavligen lagts ned och läggs ner miljarder på cancerforskningen. Om nu herr Sandberg är så övertygad om sitt preparats goda effekt, varför har han då icke begagnat sig av någon av dessa så näraliggande vägar?

Jag vill även mycket starkt understryka att när i enstaka fall visserligen icke någon objektiv förbättring men dock en förbättring av allmäntillståndet och en lindring av smärtorna har tyckts kunna iakttagas i anslutning till THX-injektioner, så väger denna goda verkan, som man alltså i dessa fall *möjligen* kan iakttaga, fjäderlätt mot den besvikelse över alla brustna förhoppningar och den sorg över alla misslyckade behandlingar som i så många fall kan konstateras.

Det är för övrigt icke så egendomligt att en dylik tillfällig förbättring i allmäntillståndet då och då kan iakttagas. Alla vet vi hur lättsuggestibla vi människor ofta kan vara, och det är ett djupt allvarligt och mycket beklagligt faktum att såväl cancerpatienter som anhöriga eller närstående till cancerpatienter ofta är mycket lätta att suggerera. Ett medels inverkan kan — det är allmänt känt — därvid bero dels på sjukdomens art, dels på hur lättsuggestibla människor är och, vilket sammanhänger med detta, på hur övertygad vederbörande läkare är om medlets verkan och hur starkt han kan påverka sina patienter.

Det finns en stor undersökning utförd under lång tid med motsvarande kontrollgrupp där man använt sig av s. k. placebo-tabletter. Vanligtvis använ-

der vi väl här i Sverige i detta fall ordet blindtabletter. I icke mindre än 30 procent av fallen visade sig blindtablettorna ha en åtminstone övergående — jag understryker ordet övergående — verkan. I sådana fall är dessa tabletter naturligtvis uteslutande av godo. Men dylika tabletter har ingen som helst verkan på verkligt svåra sjukdomar. Låt mig för att konkretisera saken ta som exempel å ena sidan en ofta inbillad huvudvärk och å andra sidan en svår tuberkulos.

Jag har här framför mig en artikel ur *Pharmacological Reviews*, decembernumret 1959, där just denna fråga behandlas på ett synnerligen objektivt och vederhäftigt sätt. Jag kunde ta många exempel därur, men jag vill endast nämna ett enda, som jag tycker är rätt belysande. Det finns ett fall av två grupper av patienter som behandlades för blödande magsår med placebo-tabletter. Patienterna i den ena gruppen meddelades av läkaren att de skulle få en ny medicin som otvivelaktigt skulle hjälpa dem. Personerna i den andra gruppen fick av sjuksköterskorna veta att det var frågan om ett medicinskt experiment, vars effekt var mer eller mindre okänd. I båda fallen användes exakt samma medel, alltså placebo-tabletter. I den första gruppen visade sig utmärkta resultat i 70 procent av fallen, medan detta i den andra gruppen endast var fallet med 25 procent. Ett bättre bevis på människors suggestibilitet kan knappast givas.

Det förefaller mig ansvarslost att använda preparat som inte är utprovade, preparat som — såsom också framgår av inrikesministerns svar — i det övervägande antalet fall icke har haft någon som helst inverkan för att inge många olyckliga människor meningslösa förhoppningar. Det är ett ofta konstaterat faktum att ju större patientens behov av hjälp är, desto mera sannolikt är

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

det att en blindtablett skall ha ett övergående inflytande.

Men, herr talman, måhända är ändå den största faran med THX inte någon av dem jag berört, utan det är när man t. ex. behöver tillgripa en operation, som ofta kan vara djupt ingripande — det kan vara fråga om t. ex. en amputering i samband med cancer — då reagerar givetvis både patient och närstående häremot. De har då i stället satt sin tro och förhoppning till THX. När sedan inget resultat har visat sig kanske tiden för en framgångsrik operation är förliden. Detta är inget konstruerat fall, utan jag vet med bestämdhet att sådana fall har inträffat.

Självfallet ansluter jag mig helt till vad herr statsrådet avslutningsvis säger, att forskningen på detta liksom på andra områden måste få arbeta fritt och att de resultat som uppnås förutsättningslöst bör lämnas ut till läkarna för klinisk prövning. Detta är helt enkelt en förutsättning för att vi skall komma längre i forskningen över huvud taget och här särskilt i cancerforskningen.

Vill herr Sandberg följa allmänt vedertagna hederliga metoder tror jag att de första som är villiga att välkomna honom är de som hårt och länge har kämpat mot denna folksjukdom. Vill han det inte, då är han ingen forskare.

Herr VON FRIESEN (fp):

Herr talman! Då jag hörde den ärade interpellanten herr Almgren tacka statsrådet för svaret, gjorde jag den reflexionen att den mannen måtte vara tacksam för litet. Då jag tackar statsrådet för den utomordentliga dokumentation som han har presterat beträffande de medicinska undersökningarna av det här preparatet, som visat sig vara långt mera omfattande än vad jag själv hade någon aning om tidigare, är det ett helhjärtat tack för hela

svaret, ett tack för att han gör sitt för att avblåsa en misstroendekampanj i den här frågan som ter sig sällsynt olustig och osmaklig.

I egenskap av läkare skall jag tilllåta mig att säga ett par ord som utslutande avser att komplettera framställningen liksom den väldokumenterade framställning som herr Munktell nyss gjorde inför kammaren. Det är ju välbekant för alla att en alldeles enastående utveckling har pågått under de senaste decennierna på det medicinska området. Under 1920-, 1930- och 1940-talen och alltfört har vi fått bevittna framsteg som saknar motstycke i medicinens historia. Under 1920-talet fick vi insulinet mot sockersjuka, vi fick leverpreparaten mot farliga blodsjukdomar, under 1930-talet började sulfan användas, som i viss modifierad form fortfarande har stor betydelse, och på 1940-talet, under kriget, kom penicillinet tätt följt av en lång rad av andra antibiotika som varit till stor hjälp för läkarna.

Så ett par ord om cancerforskningen och cancerbehandlingen, vilka — såsom statsrådet också berörde — särskilt poängterades i den andra av interpellationerna.

Cancer eller — som det heter på svenska — kräfta är en med rätta fruktad sjukdom. Det lömska och otäcka förlopp som denna sjukdom har när dessa främmande celler så småningom växer in i den friska vävnaden så att de i många fall inte står att hejda gör att folk fruktar denna sjukdom mer än många andra. Det finns många människor som genomlever sitt liv i skräck för att få cancer. Till dessa och till andra skulle det kunna sägas att vetenskapen ingalunda står maktlös inför cancersjukdomarna. Även här har tack vare ett intensivt forskningsarbete och en förbättrad metodik resultat kunnat uppnås som ter sig utomordentligt vackra.

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

Jag tänker t. ex. på de speciella kvinnliga formerna av cancer, kvinnlig underlivscancer och kvinnlig bröstcancer, som är mycket vanliga sjukdomar. Det är utomordentligt viktigt att patienten känner de tidiga symtomen. Känner hon dem, kan man ofta med stor framgång sätta in kirurgisk behandling och olika former av strålbehandling. Detsamma gäller också om hudkräftan, denna ytliga form av cancer som — om den får fortsätta — kan leda till mycket svåra förändringar och som helt obehandlad kan leda till döden. Om den upptäcks i någorlunda rimlig tid, kan framför allt strålbehandling göra ofantligt mycket.

Mera djupliggande cancerformer kanske vi ännu i dag inte kan behandla så rationellt och så effektivt som vi skulle önska. Jag tänker särskilt på den s. k. magkräftan. Här är diagnosen ofta utomordentligt svår att ställa och kan i många fall inte ställas förrän sjukdomen har gått så långt, att den kirurgiska behandlingen, som blir erforderlig, inte kan åstadkomma annat än en viss lättnad. Men den kirurgiska behandlingen har kunnat rädda årtal av liv även åt patienter som har lidit av matsmältningsorganens cancersjukdomar.

Det finns ett gammalt medicinskt visdomsord som säger, att läkaren kan någon gång bota, ofta lindra men alltid trösta — en god regel för det medicinska handlandet, synes det mig. Det är klart att vi i första hand försöker bota, men det lyckas inte alltid, och då måste vi försöka lindra. Såsom statsrådet anförde i sitt interpellationssvar finns det vissa hormonpreparat som rätt använda kan hämma canceren i dess utveckling — jag tänker exempelvis på den manliga blåshalskörtelns cancer, vars tillväxt paradoxalt nog kan hämmas av s. k. kvinnliga hormoner, vilka kan ge patienten kanske till och med flera år av liv i åtminstone rela-

tivt god hälsa, även om det kanske inte kan sägas, att man på det sättet kan bota sjukdomen. Självfallet har vi också en arsenal av smärtlindrande och liknande medel, som är outhärliga om ingenting annat står att vinna.

På olika håll pågår ett intensivt forskningsarbete beträffande de här sjukdomarna liksom beträffande alla andra: på våra universitetskliniker, på forskningslaboratorier och vid vissa lasarett ute i landet. Jag vill särskilt nämna, att nästan alla våra stora läkemedelsfabriker till sitt förfogande har forskningslaboratorier, som har gjort ofantligt mycket för att skapa lämpliga och goda läkemedel både mot de sjukdomar som här är aktuella och mot andra. Om vi läkare ibland har någon kritik att framföra mot preparaten, skulle den kanske gälla att en hel del av dem lovar mer än de kan hålla. Om så visar sig vara fallet, kan vi inte använda dem längre, utan lägger undan dem och avvaktar resultatet av nya forskningsmödor.

På det sättet går det alltid till. Vi prövar över huvud taget allt som går att pröva, och det som inte är värdefullt ratar vi. Det förefaller nästan genant att behöva göra så enkla konstateranden i det här sammanhanget, men det har verkat under den här THX-kampanjen som om läkarna skulle ha någon underlig inneboende lust att undanhålla allmänheten läkemedel som i själva verket skulle vara värdefulla. Frånsett att detta skulle vara ur medicinsk synpunkt oriktigt skulle det vara — om jag får använda ett känt citat — värre än ett brott; det skulle vara en dumhet. Sanningen om dessa preparats verkan — vilken den nu än är — kommer ju alltid fram. Det är nämligen inte bara vi här i landet som bedriver forskning särskilt när det gäller de här aktuella sjukdomarna, utan forskning pågår över hela världen. Om vi av någon besynnerlig anledning skul-

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

le förkasta ett medel som vi i själva verket trodde vara värdefullt, skulle vi själva snart desavueras på ett allvarligt och obehagligt sätt, och den alltför konservativa attityden skulle hämma sig.

Låt mig emellertid, herr talman, säga ett par ord om ursprunget till den ganska sällsamma kampanj som har bedrivits för detta medel, om vilket vi nu i statsrådets redogörelse har fått höra, att det är så noga prövat som över huvud taget något preparat och har befunnits utan värde.

En av anledningarna till att preparatet har kommit i blickfältet och att det har ingivit allmänheten vissa förhoppningar har ju varit historien om en liten flicka som insjuknat i en cancerliknande tumör och som sedan har figurerat i en stor del av den svenska pressen, vilken har lämnat nära nog dagliga bulletiner om hennes tillstånd.

Jag tror inte att vi läkare är ensamma om den inställningen, att mycket av vad som här skrivits ter sig i sällsynt grad osmakligt och ovärdigt, och jag är glad att konstatera, att vi har mera ansvarsmedvetna pressorgan, som reagerar mot denna trafik, vilken sannoligen inte har varit till någon nytta. Man får hoppas att den form av journalistik, som här bedrivits, skall ha sett sina bästa dagar. Om tidningarna sysslar med prinsessromantik, fotografer o. dyl., kan de gärna få göra det — det är ganska larvigt många gånger, men det är i alla fall ofarligt. Hur det än är, kan det vara en glädjekälla för tusentals människor och en ganska ofarlig sysselsättning. Men även om den snyftpropaganda, som bedrivits i detta fall, är larvig — och det skall ingen bestrida — är den ingalunda ofarlig utan tvärtom skadlig. Den inger, som bl. a. herr Munktell poängterade, människor fullständigt falska förhoppningar. Den kanske många gånger förorsakar att en effektiv me-

dicinsk behandling — i detta fall en kirurgisk behandling — uppskjutes till dess det blir för sent. Det är ett mycket stort ansvar, som vilar på dem som av inte alls altruistiska utan ganska egoistiska motiv har bedrivit denna kampanj.

Det står visserligen här i tidningarna, att det i alla fall finns läkare som använder detta preparat. Jag såg i en stor bildtidning, som bl. a. exploaterat detta fall, att läkarna skriver och vill ha preparatet och ber vederbörande fabrikant att strunta i vad professorerna och doktorerna i Stockholm säger. Jag bestrider inte att så är förhållandet. Jag tror att det kan vara alldeles riktigt att det särskilt när det gäller cancersjukdomen kan finnas människor, som befinner sig i ett sådant läge att de, hur irrationellt de kanske innerst inne tycker att det är, ändå vill begagna denna möjlighet. Tänk er själva, mina damer och herrar, en människa, som drabbats av en sjukdom, om vilken läkarna säger att den är obotlig: cancer i ett stadium då slutet är att vänta om en ganska kort tid. Griper inte han eller hon efter även det allra svagaste halmstrå? Är det inte en naturlig psykologisk reaktion om han säger sig: »Jag skall kanske ändå dö. Men det kanske kan ligga någonting i det här, och jag vill pröva det.»

Jag har velat säga detta, herr talman, därför att jag tror att det är förklarligt att det finns en viss efterfrågan på sådana här preparat. Men för den skull behöver vi ju inte inränga detta av den medicinska sakkunskapen utdömda preparat i den medicinska arsenalen i det skick, i vilket preparatet befinner sig nu. Då skulle vi också kunna ge offentlig sanktion åt alla möjliga signerier, korstecken, rissmorning och vad det nu kan vara — alla möjliga medel, om vilka folkmedicinen berättar att de använts tidigare och vilka kanske i vissa landsdelar används

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

fortfarande. Det är alldeles klart, att vetenskap och beprövad erfarenhet inte kan godkänna någonting sådant.

Herr talman! Mina slutord i denna debatt innefattar bara en uppmaning till dem som förfogar över det tryckta ordet och till dem som på ett eller annat sätt medverkar i opinionsbildningen: Sluta med denna kampanj kring ett preparat, som så grundligt har blivit prövat och därefter utdömts som värdelöst i den medicinska användningen! Sluta med att ta på ert ansvar att inge sjuka och olyckliga människor förhoppningar, som inte kan infrias!

Herr ALMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag undvek noggsamt i mitt förra anförande att ge mig in på några som helst bedömningar eller vetenskapliga utläggningar när det gäller att bedöma läkemedlet som sådant. Det är jag inte kompetent till, och jag vill inte ta upp en diskussion på den punkten med vare sig professor Munktell eller herr von Friesen.

Dr von Friesen frågar vad interpellanten har för anledning att tacka. Jag har väl lika stor anledning att tacka som herr von Friesen för att jag fått svar på min interpellation. Det hör väl till god ton, eller hur, herr von Friesen?

Vidare tycker jag att jag fick så mycket positivt som svar på min interpellation, att jag har ytterligare anledning att stryka under detta tack. Dr Sandberg får nu tillfälle att framlägga det rikhaltiga material han säger sig förfoga över. Han får ledighet från sin tjänst för att samla och bearbeta detta material och lämna in det till prövning, och detta anser jag vara en vinst, som vunnits genom min interpellation.

Professor Munktell tar munnen full; jag tycker nästan det är kusligt att höra honom, när han säger att dr Sandbergs preparat inte skulle få existera,

att hans uppträdande är ansvarslöst o. s. v. Dr Sandberg är inte någon kvacksalvare, han är medicine doktor och veterinär. Han opererar inte i utkanterna i något slags skumrask med sitt preparat. Endast på läkares rekvisition lämnar han ut preparatet och han vill ha det vetenskapligt bedömt.

Nu sägs det visserligen att denna bedömning skett, men att statsrådet ger dr Sandberg möjlighet att få primärmaterial prövat, betyder att en väsentlig del ännu icke är undersökt, nämligen det material som dr Sandberg förfogar över. Jag anser att vi måste kräva att det hela blir allsidigt bedömt från grunden. Vi skall nog vara glada över att vi har människor som dr Sandberg och andra som kämpar, ty därav kan dock en hel del vinnas. Det har hänt förr att människor, som inte haft utbildning och fina titlar, ändå hittat på medel, som blivit revolutionerande för framtiden.

Det är glädjande att ha fått ta del av statsrådets svar, vilket går emot nämnda båda herrars yttranden. Statsrådet säger ju att han är villig att låta pröva denna sak ytterligare. Vi lekmän, som inte har möjligheter att bedöma dessa ting på samma sätt som experterna, vet ändå att många människor ställer sitt hopp till de framsteg som görs, och när det gäller THX-preparatet har dock många läkare rekviderat och använt medlet och vunnit en del framgångar med det.

Det är därför inte så säkert att herr von Friesen står på den rätta sidan i detta fall. Det får en ytterligare utredning visa. Jag har med min interpellation velat skapa ökad klarhet kring preparatet, och med det svar jag fått av statsrådet anser jag att så också kommer att ske.

Herr VON FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker fortfarande

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

att herr Almgren är tacksam för väldigt litet och att hans tacksamhet hänför sig till något helt annat än vad statsrådet sagt i sitt svar. Herr Almgren är tacksam för att dr Sandberg får tillfälle att fortsätta sina undersökningar — men det är väl alldeles självklart att han skall få göra det! Ur synpunkten av kravet på en förnyad utredning om dessa saker är statsrådets svar emellertid fullständigt uttömmande och, tycker jag, negativt.

Vi skall dock inte här tvista om herr Almgrens större eller mindre grad av tacksamhet i detta sammanhang. Hittills har i alla fall ingenting inträffat, som berättigar oss att hysa några förhoppningar om detta preparat. Den saken står alldeles klar efter statsrådets anförande.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Almgren att jag inte på något sätt har tagit munnen full. Om jag gjort det, så skulle jag ha yttrat mig i bra mycket kraftigare ordalag än jag använde.

Herr Sandberg är inte någon kvacksalvare, säger herr Almgren. Nej, det är möjligt att han inte är. Han är s. k. veterinärmedicine doktor. Han är sålunda veterinär. Det är givetvis också bra att han får möjligheter att ytterligare pröva sitt preparat, och inrikesministern har ju ställt i utsikt att han skall få ledigt från sin tjänst för att göra ytterligare prövningar.

Men vad jag vill konstatera är, att herr Sandberg har haft möjlighet att få preparatet vetenskapligt bedömt men att han inte har brytt sig om detta. Varför har han inte använt sig av de vägar som där stått till buds? Varför har han inte, jag upprepar det, låtit experter på cancerforskningen få tillträde till sitt laboratorium? Varför har han inte anmält preparatet som farmaceutisk specialitet för klinisk och far-

maceutisk prövning? Varför har han inte publicerat någonting om sitt preparat? Detta är mycket lätt att göra. Jag skulle kunna åta mig att personligen hjälpa både herr Almgren och herr Sandberg med sådan publicering.

Jag understryker än en gång mycket starkt, att man icke har kunnat iakta någon förbättring men i enstaka fall väl en tillfällig lindring av smärtorna efter behandling med preparatet i fråga, men detta goda väger *fjäderlätt* mot alla besvikelser över brustna förhoppningar och all sorg på grund av misslyckade behandlingar. Jag tänker här bl. a. på det kända fallet med flickan som enligt läkarnas uppfattning borde ha fått benet amputerat. Hon hade cancer i det och ville först pröva med THX-preparatet, men sjukdomen spred sig till lungorna och sedan var det för sent att operera.

Jag vill också understryka vad jag sade inledningsvis, nämligen att det kan förekomma fall då en person utan medicinsk utbildning kan framställa ett värdefullt preparat; så är fallet t. ex. med folkmedicinerna. Vi kan bara se på den gamla medeltida vandringsäggen om riddaren som sårad kom till kvarnen, där mjölnarens hustru lade spindelväv — d. v. s. mögel — på hans sår och han därmed blev helad. Den behandlingen var ju en motsvarighet till penicillinbehandlingen.

Herr Sandberg har alltså haft möjlighet att pröva sitt preparat — och han skall pröva det, om han vill bli trodd av vederhäftigt folk.

Herr ELMWALL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Huvudsaken är väl ändå inte om vi står här och tackar eller ej, utan det väsentliga är att allmänheten får klarhet i hur det ligger till med dessa frågor. Och så vitt jag kan se har vi fått sådan klarhet efter inrikesministerns redogörelse. Därför

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

tycker jag att all vidare sensationsbildning i ämnet borde kunna vara slut. Det håller jag med herr von Friesen om. En saklig behandling är alltid välkommen.

Herr ALMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att denna diskussion kunde anstå tills vi fått den ytterligare prövning som statsrådet utlovat. Då kunde vi återkomma på nytt och diskutera THX-preparatet.

Herr von Friesen framhärdar och menar att jag icke har någon anledning att tacka för svaret. Till det vill jag säga, att herr von Friesen tydligen inte läst min interpellation. Jag har nämligen i interpellationen frågat, om statsrådet är villig att redogöra för de undersökningar som gjorts och de ståndpunkter som intagits beträffande THX-preparatet av vetenskapliga och administrativa instanser. Jag har inte haft några förutfattade meningar. Jag vill att större klarhet skall skapas och tycker mig då ha anledning att tacka för att statsrådet ställt en ytterligare prövning av dr Sandbergs preparat i utsikt.

Herr Munktells betoning av dr Sandbergs yrke var inte särdeles vacker, när han sade att dr Sandberg var en så kallad veterinär. Är Munktell i så fall en så kallad professor?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det vore väl från flera synpunkter önskvärt att debatten om vem som skall tacka eller inte kunde avbrytas och vi ägnade oss åt saken.

Det har för de inlägg som gjorts funnits en gemensam nämnare: man har inte haft något att erinra mot de tankegångar vi fört fram i interpellationssvaret, framför allt i dess konklusion. Där säger vi: Låt oss bereda dr Sandberg möjligheten att ställa sitt material till förfogande, och vi skall garantera att det blir en prövning!

De inlägg som gjorts representerar på ett sätt opinionens två sidor. Den ena kan man kanske enkelt uttrycka så: Kanske ändå! Man vill alltså inte erkänna att det förevarit en sådan noggrann vetenskaplig prövning av preparatet som har lett fram till ett för preparatet negativt resultat. Man vill uppehålla sig vid tanken att detta preparat ändå kan ha någon positiv, gynnsam verkan. Den andra sidan är den som säger att man måste följa vedertagna vetenskapliga regler för en prövning av materialet.

Beträffande den första åsikten vill jag säga att jag skulle ha varit tacksam om herr Almgren inte hade sagt att primärmaterial, som nu kan komma att bli föremål för en prövning, inte har prövats tidigare. Jag har ju velat klart redovisa hur man sedan ungefär 1949 eller 1950 följt detta preparat och hur man vid de vetenskapliga institutionerna, vilket ju herr von Friesen starkt understrukit, har givit dr Sandberg tillfälle att till och med själv medverka. Jag hänvisar till vad jag sade i mitt svar. Dr Sandberg hade våren 1953 infunnit sig i Göteborg medförande ett kortregister över ett hundratal patienter som behandlats med THX. Professor Strandqvist var den som ledde verksamheten i Göteborg. Jag erinrar vidare om att 1953 hade en undersökning planlagts beträffande THX av dr Sandberg, docent Sköld och professor Jorpes i samarbete med docent Klein vid karolinska institutet och professor Dahlberg vid rasbiologiska institutet i Uppsala. Då uppställdes också villkoren för den vetenskapliga metodiken. Prof. Dahlberg gav anvisningar om tillvägagångssättet. I interpellationssvaret har också framhållits att denna behandling och de möjligheter man ställt till förfogande för en vetenskaplig granskning är säregna.

Herr Elmwall sade att han var tacksam för den objektiva redogörelse som lämnats och att det var en sådan han

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

efterfrågat. Jag hoppas att herr Elmwall därmed har undanröjt ett missförstånd som lätt skulle kunna uppstå. Att han i sin interpellation framställt önskemålet om en objektiv undersökning, skulle nämligen kunna uppfattas så, att han underkänner de vetenskapliga instanser som hittills har prövat preparatet. Jag hoppas alltså att herr Elmwall med sitt inlägg gjort klart att han inte med interpellationen avsåg att kritisera vad som hittills förekommit. Jag tror att det också skulle vara bra om herr Elmwall ville verifiera vad jag här kommit fram till.

Jag behöver kanske inte ytterligare uppehålla mig vid detta. Jag vill emellertid ännu en gång framhålla att man rimligtvis inte kan påstå att inte åt denna fråga ägnats ett verkligen omfattande intresse från myndigheternas och bakom dem från forskarnas och läkarnas sida.

Jag vill i likhet med herr von Friesen säga att det självklart är ett medicinskt intresse att söka pröva varje möjlighet att åstadkomma bot och lindring mot en sjukdom av en så fruktansvärd karaktär som cancer. Vetenskapens och forskningens försök världen över att finna cancersns gåta vittnar ju ändå om ansträngningarna liksom också om svårigheterna, men därtill kan man väl också säga att den kritiska prövningen och granskningen av preparat, som under hand kommer fram, är väl motive-rad.

Vi utesluter alltså inte att detta preparat, även om det inte har cancerhämmande effekt, skulle kunna gynnsamt påverka allmäntillståndet. Det är kanske här den slutgiltiga frågan står kvar, och det är här man ställer sig en smula tveksam och kanske skulle vilja ha mera kliniska belägg för de påståenden som görs, också från läkarhåll, att det skulle kunna ha en sådan gynnsam verkan. Det är inte minst därför vi har ett intresse av att ge dr Sandberg möjlighet att få till stånd en prövning.

När herr Elmwall säger att här står ett litet frågetecken kvar, så vill jag svara att man skall förstå medicinalstyrelsens ställning i detta sammanhang och att den är litet tveksam om vilka råd den skall ge läkarna landet över. Skall man ge dem rådet att använda preparatet eller skall man förbjuda dess användande? Det har ju ändå visat sig att preparatet i och för sig är ofarligt. Om det inte är tillräckligt desinficerat kan det medföra vissa risker, men i övrigt är man väl ganska överens om att det är ofarligt. Därför har medicinalstyrelsen tills vidare intagit den positionen, att det må vara läkarnas sak att bedöma huruvida de vill medverka till att preparatet, om det ställs till förfogande av dr Sandberg, blir injicerat på patienter. Å andra sidan skall man också ha klart för sig, att de förhoppningar sjuka människor ställer på ett medel i vissa fall till och med kan vara skadliga: de avstår från andra möjligheter, som kanske skulle kunna vara räddande. Det är det som gör att det är nödvändigt att så skyndsamt som möjligt och så vitt det över huvud taget går söka skapa den slutgiltiga klarheten kring detta preparat och dess användande.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:
Herr talman! Bara en mycket kort replik till herr Almgren.

Jag sade inte »så kallad veterinär», utan jag vill minnas att jag sade »så kallad veterinärmedicine doktor». Det behövs väl bara en mycket obetydlig grad av intelligens för att begripa att jag därmed i detta sammanhang ville sätta det uttrycket i motsats till *medicine doktor*, och till och med herr Almgren får väl medge att det är en viss skillnad. För övrigt skulle jag gärna kunna tänka mig att kalla mig *så kallad professor*, ty jag hinner mycket litet med min verksamhet som professor nu när jag sysslar så mycket med politik.

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

Slutligen vill jag bara ytterligare tacka herr statsrådet. Det är alldeles riktigt som statsrådet sade i sitt sista anförande, att förhoppningar hos sjuka människor kan leda till direkt skada.

Herr **ELMWALL** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om jag formulerat min interpellation otydligt eller om herr statsrådet läst den litet för hastigt. I interpellationen framhåller jag emellertid: »Av den diskussion, som förekommit i pressen och i andra sammanhang kring dessa ämnen, framgår emellertid att det råder stor osäkerhet i bedömningen av verkningarna av nya läkemedel på detta område. Detta har på vissa håll — säkert med orätt — bedömts som om läkarna inte vore villiga att använda en del framkomna nya rön.»

Av statsrådets svar har, såvitt jag kan se, framgått att man så långt det är möjligt försökt objektivt bedöma även detta läkemedel, och med det, herr talman, måste i varje fall jag som lekman känna mig tillfredsställd.

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Jag tänker inte yttra mig vare sig för eller mot THX-preparatet, eftersom jag inte känner dess verkningar. Jag vill inte heller säga något illa om våra läkare eller om medicinalstyrelsen. De gör säkert så gott de kan. På vissa områden har vår läkarvetenskap nått en mycket hög utveckling, på andra områden har den mycket att lära.

Jag skulle emellertid vilja göra en principiell reflexion med anledning av ett par inlägg i denna diskussion. Vad jag säger riktar sig inte mot statsrådet; jag tycker att den varsamhet, varmed han behandlat frågan, är tilltalande.

Är det ändå inte så att en viss yrkesstolthet — för att nu inte säga någonting ännu allvarligare — får sätta sin

prägel både på läkarvetenskapen och på andra områden.

Jag skall anföra ett exempel. I radion har man varje vecka ett program för att samla in pengar åt multipel-skleros-sjuka. Det är en ohygglig sjukdom, och den svenska läkarvetenskapen — åtminstone den officiella — är, såvitt jag förstår, enig om att den är obotlig. Men alla anser inte det. Jag vill erinra om en kvinna som skrev till sovjetregeringen med anledning av att forskare i Sovjet belönats på grund av framgångar med medicin mot denna sjukdom — jag kommer inte ihåg detaljsiffrorna, men man har beräknat att över 60 procent av de behandlade blivit friska och att sjukdomens vidare förlopp stoppats hos mellan 15 och 20 procent, d. v. s. de hopplösa fallen har reducerats till mellan 10 och 20 procent. Kvinnan fick medicin och behandlingen började, men efter kort tid tar läkarna ifrån henne medicinen. Hon säger själv att hon kände sig bättre av medicinen, och när jag frågat läkarna, varför de inte låter hela kuren genomföras, svarar de: Vi har en expert i Göteborg, en professor — i detta fall inget ont om professorer för det — som har utdömt medicinen och säger, att det inte lönar sig att använda den.

Jag har själv skaffat medicin åt sådana här sjuka, men läkarna vågar inte ge dem medicinen på grund av denna experts utlåtande. Då och då ser jag i tidningarna hur denna s. k. vetenskapsman skriver om de multipel-skleros-sjuka. Vad han skriver är mycket gripande: det är en svår sjukdom; och han skildrar dess olika förlopp. Framför allt är hans slutsats deprimerande: de sjuka är dödsdömda. Den rekommendation vederbörande ger är väl densamma som professor Munktells, att här skall man inte ge upphov till förhoppningar hos människorna, det är bättre att sätta kniven i dem på en gång, inte i bokstavlig bemärkelse men psykiskt. Och

Svar på interpellationer ang. undersökningar beträffande THX-preparatet samt av medel och metoder i kampen mot cancersjukdomarna

han skriver så vackert om vilken betydelse det har att de sjuka håller sig glada och så länge det går försöker arbeta med vad de kan.

Kommer ni ihåg, mina damer och herrar, vilken kamp en ungersk läkare i slutet av förra seklet fick föra mot en nästan enhällig vetenskap, när det gällde barnsängsdödligheten? Till sist förde han kampen till seger, och i dag är det ju ingen som ifrågasätter riktigheten av hans åsikter. Men hur var det då?

Och är det inte en fara, att litet för mycket av självbelåtenhet och skråanda tillåts sätta sin prägel på verksamheten och hindrar sakliga undersökningar i vissa fall? Jag upprepar att jag är lekman och inte kan veta någonting om detta THX-preparat, och jag vill inte på något sätt nedsätta den svenska läkarkårens anseende, ty läkarna gör nog så mycket de kan. Men jag tror också att statsrådet skall vara uppmärksam på att överallt där människor verkar finns det brister, som man får ge akt på. Det gäller också om vår på många områden mycket avancerade läkarvetenskap.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad inrikesministern och dr von Friesen sagt i denna fråga, men jag skulle vilja säga bara några få ord som sjuksköterska. Det är nämligen så, att det finns cancerpatienter som med sina anhöriga vänt sig till en läkare eller ett par läkare. De vill ha dessas råd och vill inte veta av något utifrån kommande, och jag hoppas att de skall få vara i fred för THX-entusiasterna.

Det har i alla tider, såvitt jag kan erinra mig, funnits olika »utomordentliga» preparat mot cancer. Jag kommer speciellt ihåg ett preparat från 1920- och 1930-talen, vari ingick Hjärnes testamente och som skulle vara absolut botande för all cancer i vilket stadium den än befann sig. Jag var med om att anhöriga och patienter hade ta-

lats vid om detta preparat och att patienterna sade: Vi vill inte veta av sådana här preparat, vi vill inte försöka dem. Det sades nämligen även på den tiden från vissa håll: Varför kan man inte försöka preparatet, när det eventuellt är ofarligt och kan behöva prövas? Många patienter sade: Jag vänder mig till läkare — vill Ni pröva medlet så får ni göra det. Men villkoret för oss är att min läkare vill pröva det. Själv vill jag inte avgöra frågan. Jag vill inte ha folk springande omkring mig som talar om detta.

Det går att skydda patienterna på sjukhus. Det är svårare att skydda dem när de kommer hem. För cancerpatienter på ett visst stadium är det oerhört tröttsamt att träffa personer som är så envist övertygade om att deras preparat leder till hälsa.

Alla dessa preparat, bl. a. det vari Hjärnes testamente ingick, är nu ur världen. Det som jag anfört om dem borde vara en tankeställare för oss. Nu skulle jag bara vilja be att de cancerpatienter som inte vill veta av THX-preparatet just nu, skall få slippa höra dessa entusiaster tala direkt till dem om det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner. Därvid hänvisades

till behandling av lagutskottet propositionerna:

nr 52, med förslag till lag om ändring i vattenlagen, m. m., och

nr 57, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken; samt

till bankoutskottet propositionen nr 58, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän

§ 4

Föredrogs var efter annan följande å bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 654;

till statsutskottet motionen nr 655; och

till behandling av lagutskott motionerna nr 656—660.

§ 5

Föredrogs den av herr *Lassinantti* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående arbetsmarknaden inom Töre kommun, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs herr *Vigelsbos* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående förhållandet mellan jordbrukspriserna och detaljhandelspriserna på livsmedel.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handels- och betalningsavtal mellan Sverige och Rumänska Folkrepubliken m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 331 i första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* och nr 420 i andra kammaren av herr *Nihlfors* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta såsom vilande för grundlagsenlig behandling antaga den ändringen av 68 § riksdagsordningen, att i andra stycket ordet 'tionde' utbytes mot 'tjugonde'».

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande såsom utskottets förslag betecknade

Förslag

till

ändrad lydelse av 68 § riksdagsordningen

(Nuvarande lydelse)

§ 68.

Till följd — — — därefter försiggått.

Val av justitieombudsman och militieombudsman verkställs genom fyrtioåtta för tillfället nämnda valmän, av vilka vardera kammaren inom sig utser tjugufyra. Dessa valmän skola sammanträda till valförrättningen senast å *tionde* dagen efter den, då de blivit

(Utskottets förslag)

§ 68.

Till följd — — — därefter försiggått.

Val av justitieombudsman och militieombudsman verkställs genom fyrtioåtta för tillfället nämnda valmän, av vilka vardera kammaren inom sig utser tjugufyra. Dessa valmän skola sammanträda till valförrättningen senast å *femtonde* dagen efter den, då de blivit

Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän

(Nuvarande lydelse)

utsedda. Vid valet gälle enahanda bestämmelser som för val av kamrarnas talmän.

Valmännen böra — — — äger rum.

I händelse — — — i riksgäldskontoret.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Pettersson* i Norregård och *Sveningsson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **PETTERSSON** i Norregård (cp):

Herr talman! I den fråga som behandlas i detta utlåtande motionerade man även 1959, och då hemställde konstitutionsutskottet, att ärendet skulle tas upp av 1954 års författningsutredning. I år kommer en motion igen om att frågan rörande grundlagsändring på denna punkt skall brytas ut och avgöras genast, oavsett författningsutredningens arbete. En annan reservant och jag har menat att det inte är nödvändigt att bryta ut denna fråga. Vi anser det bäst att låta författningsutredningen, som för närvarande utreder spörsmålet om folkrepresentationens uppbyggnad och funktionssätt, behandla och ta ställning till den här frågan. Det är fler än reservanterna i utskottet som har anfört betänkligheter mot förslaget att bryta ut frågan. Man har ansett att vi borde ha vidhållit fjolårets hemställan, att författningsutredningen finge behandla frågan.

Från 1815 till 1941 skedde valen av justitie- och militieombudsmännen samma dag som kamrarna hade utsett valmännen. Det förflöt alltså ingen tid från det valmännen utsågs till dess ombudsmännen valdes. Detta förhållande tycks inte ha åstadkommit några större skador.

1940 beslutades och 1941 antogs slutligen framlagt grundlagsändringsförslag, enligt vilket det skulle förflyta tio

(Utskottets förslag)

utsedda. Vid valet gälle enahanda bestämmelser som för val av kamrarnas talmän.

Valmännen böra — — — äger rum.

I händelse — — — i riksgäldskontoret.

dagar från det kamrarna utsåg valmännen tills dessa valde ombudsmännen. Jag tycker att tio dagar är tillräckligt lång tid för att lämna rådrum för dessa valmän att sammankomma och försöka ena sig om detta val. Motionärerna har hemställt att nämnda tid skall utsträckas till tjugo dagar, men utskottet har inte gått med på mer än femton dagar. Denna ökning med fem dagar utgör enligt min åsikt inte någon anledning till ett särskilt beslut om grundlagsändring; denna fråga kunde gott vila till dess författningsutredningen blir färdig med sitt arbete. När utskottet i fjol förordade att författningsutredningen skulle behandla denna fråga, var det väl ingen som var naiv nog att tro att författningsutredningen skulle ha slutfört sitt arbete i år och att vi redan vid 1960 års riksdag skulle kunna besluta om grundlagsändring. Ändå har nu majoriteten inom utskottet ansett sig böra tillmötesgå motionärerna. Jag tror inte det sker någon skada om riksdagen dröjer med detta beslut. Det är ju riksdagsmännen obetaget att långt innan valmännen utses i kamrarna diskutera denna fråga. Detta har ingen förbjudit dem. Vi har för närvarande grupper avdelade för att diskutera sådana här frågor. Det hade man inte under tiden från 1815 till 1941. Då arbetade var och en så att säga för sig själv. Nu däremot har vi ett organiserat grupparbete, varigenom vi har mycket stora möjligheter att på tio dagar resonera om detta val.

Jag skall inte utsträcka debatten utan ber med detta att få yrka avslag på motionerna och på utskottets förslag.

Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän

Herr VON FRIESEN (fp):

Herr talman! Som utskottets ärade vice ordförande påpekat är utskottets majoritetsutlåtande föranlett av en motion i första kammaren av herr Per-Olof Hanson och i denna kammare av herr Nihlfors, som yrkar att respittiden, vilken, enligt vad som nyss påpekades, sedan 1941 är tio dagar, skulle utsträckas till 20 dagar.

När vi i utskottet dryftade denna fråga, kom vi överens om en kompromiss. Själva grundtanken hos motionärerna, att det skulle behövas ett särskilt rådrum för detta val, tillmötesgicks, men det ansågs onödigt att denna tid skulle utsträckas till 20 dagar. Jag finner det alldeles riktigt att utskottet på sätt som skett har understrukit betydelsen av att de i grundlagen föreskrivna valmännen får tillräckligt rådrum för att överlägga om valet av dessa riksdagens båda främsta ämbetsmän. Jag vill alldeles särskilt citera en passus i utskottets motivering, som är väl värd att lägga på minnet: »Det måste vidare anses självklart, att de av riksdagen utsedda valmännen skola träffa ej blott det formella utan även det faktiska avgörandet vid valet av ombudsmän. En ordning som medför att det verkliga avgörandet träffas under hand i förväg — varigenom valmännens och därmed riksdagens inflytande i förevarande hänseende i betänklig mån minskas — kan icke anses tillfredsställande.»

Det är en ödets ironi, herr talman, att en under riksdagen inträffad händelse, som det heter på grundlagsspråket, har aktualiserat betydelsen av just denna formulering, som utskottet fann sig föranlåten att för någon vecka sedan godtaga. Vi har nämligen sedan dess, inom sex dagar från det att valmännen utsågs, på talmännens kallelse haft ett sammanträde för utseende av JO och MO. Det ägde rum i går. Som redan framgått av tidningsreportagen avlogs där en begäran att delegerade i enlighet med denna utskottsmotivering skul-

le få rådrum att överlägga vidare i denna fråga.

Jag anser att den kritik, som jag nu kommer med, riktar sig mot riksdagen själv som inte har begagnat sig ens av den i nuvarande grundlag föreskrivna tiden om tio dagar utan av olika skäl — som jag inte närmare skall gå in på — har funnit det tillräckligt att efter endast någon halvtimmes förhandlingar skrida till val, ett val som — jag är ledsen att behöva säga det — var uppgjort i förväg av just sådana element som utskottet anser *inte* skall öva inflytande på valet. Det var naturligtvis partiledarna, som kom springande, som de alltid gör då man kallar på dem, och ansåg sig mera befogade och ha större kompetens att avgöra denna fråga än riksdagens egna valda delegater. Dessa fick i stället i går tjänstgöra som en sorts Kroll-opera och fatta beslut i enlighet med vad som redan förut hade beslutats. En av de sällsamma anledningarna till att vi hade så bråttom i går var, att ett flertal av ledamöterna skulle gå bort på middag och att det var nödvändigt att bli färdig med detta val, så att vederbörande kunde hyllas till det nyss förrättade valet.

Jag har velat säga detta därför att jag anser att vad som passerat inte är tillfredsställande. Vid kommande tillfällen bör de av riksdagen utsedda elektorerna, så länge sådana existerar och så länge grundlagarna föreskriver att de skall fullfölja sitt uppdrag, få göra detta på ett sådant sätt som utskottet här har uttalat sig för, utan obehörigt inflytande från partiledare, utskottsordförande eller andra i detta sammanhang irrelevanta personer.

Jag har självfallet, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag är angelägen betona att konstitutionsutskottet i sitt yttrande inte har tagit ställning till den fråga

som kan ha aktualiserats genom det i går förrättade valet av JO och MO. Det är ett rent sammanträffande, att man, som herr von Friesen har gjort, kan finna anledning att rikta kritik mot vad som hände i går med utgångspunkt från utskottets skrivning. Personligen vill jag gärna ge uttryck för den meningen att det är alldeles orimligt, att tidningarna kan meddela allmänheten, hur valet av JO och MO skall utfalla, ett par veckor innan den delegation utsetts, vars uppgift är att förrätta detta val. Det är alldeles uppenbart att det är önskvärt att något sådant inte upprepas. Jag vill ta tillfället i akt att uttrycka den förhoppningen att det inte kommer att gå till på det sättet, när JO och MO nästa gång skall utses.

Utskottets vice ordförande anser, att det förslag, som nu är aktuellt och som behandlas i utlåtandet, nämligen att förlänga valperioden från 10 till 15 dagar, med hänsyn till författningsutredningens arbete inte nu skall genomföras. Han har otvivelaktigt rätt, när han säger, att man i princip bör avvakta utredningsresultatet och inte göra några ändringar i grundlagens detaljer utan se grundlagsändringar i deras stora sammanhang.

Emellertid är detta en mycket liten fråga. Jag vill erinra kammaren om att konstitutionsutskottet i sitt utlåtande förra året var överens med motionärerna om betydelsen av att förlänga valperioden. När nu författningsutredningen har blivit försenad i sitt arbete, har vi betraktat denna fråga som så liten, att den utan allvarligt men kan lösas genom separat lagstiftning. Det är skälet till att vi bryter ut frågan och hemställer om bifall till denna motion med av utskottet företagen ändring.

Samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan, vill jag än en gång upprepa, att jag har den bestämda uppfattningen, att det är nödvändigt med hänsyn till grundlagen, att avgöranden i sak inte fattas på annat sätt än som

Utredning rörande ny kommunindelning

är grundlagens mening i alla fall då detta är praktiskt möjligt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å densamma; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Norregård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 52 § 2 mom. kommunala vallagen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Utredning rörande ny kommunindelning

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ny kommunindelning.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Utredning rörande ny kommunindelning

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! I sak tycks utskottets mening helt överensstämma med den som vi har framfört i motionen, nämligen att det i många fall måste bli en ytterligare kommunsammanslagning, om den lokala förvaltningen skall kunna fungera tillfredsställande. För oss motionärer är det naturligtvis därvidlag egalt om det sker på det ena eller andra sättet. Huvudsaken är bara att det blir något resultat mycket snart.

I regeringens hållning har vi trots oss se en benägenhet att dröja med denna sak alltför länge och att i alltför hög grad nöja sig med lokala initiativ. Det är anledningen till att vi motionerat.

Eftersom det för närvarande finns 339 kommuner med mindre än 3 000 invånare, är det alldeles klart, att det för flertalet kommuner i vårt land finns behov av ytterligare sammanslagning. Då kan man inte slå sig till ro med att det under fyra år i endast sex fall har skett kommunsammanslagningar på lokala initiativ. Man kan inte heller nöja sig med de möjligheter till samarbete som kan ske i form av kommunförbund.

När riksdagen tydligen nu kommer att ställa sig bakom utskottets formulering att det expertarbete, som pågår i departementet, skall övergå i en parlamentarisk utredning, måste det såvitt jag förstår innebära, att regeringen kommer att följa riksdagens anmodan. Därmed är syftet med vår motion uppnått. Det var det vi önskade, och jag har följaktligen i den saken intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Jag vill dock, herr talman, tillfoga några ord, först och främst att saken brådskar. Behovet av betydligt större kommuner har visat sig bl. a. i samband med enhetsskolans genomförande. Nu förestår inom ett par år ett riksdagsbeslut om den nya skolformens genomförande i hela landet. Enligt vår mening borde parallellt därmed vidtas en mycket genomgripande förändring i fråga om kommunernas storlek. Jag vill

hoppas, att man då också drar lärdom av den förra kommunreformen och inte på nytt ger sig in på något plotter, som möjligen kan hålla i några år men som därefter måste göras om. Det är de erfarenheter man har av den förra kommunsammanslagningen.

Det är också alldeles tydligt, att frågan om bättre kommunala förvaltningsformer — framför allt när det gäller att ge begreppet lokal självstyrelse en reell innebörd — fordrar en omprövning av de ekonomiska relationerna mellan staten och kommunen. Om den saken har den kommunistiska gruppen ingett en särskild motion, och den skall vi återkomma till senare. Jag anser dock, att det också i detta sammanhang kan vara anledning att understryka, att det är föga vunnet med en formell förbättring av de lokala förvaltningsformerna, om man samtidigt bibehåller ett ekonomiskt system, som reducerar mycket av de kommunala förtroendemännens uppgifter till en sorts springpojksjobb åt staten. Vi hoppas därför, att det vid den utredning som skall verkställas tas vederbörlig hänsyn till denna mycket viktiga omständighet när det gäller att förbättra kommunernas rörelsefrihet och arbetsmöjligheter över huvud taget.

För vår del vill vi också, att reformerna på det kommunala området skall sikta fram mot en tid, när kommunerna kommer att utöva bestämmanderätt även i fråga om vissa delar av näringslivet. Hur otillfredsställande det förhåller sig därvidlag får vi praktiskt taget varje vecka bevis för, då man lägger ned industrier eller företar andra ingripanden inom näringslivet, som blir mer eller mindre förödande för vederbörande kommuner. Man kan inte heller härvidlag bortse från betydelsen av kommunstorleken. Det går nämligen inte att genomföra industrilokalisering och andra näringspolitiska åtgärder med beaktande av särskilda intressen i var och en av otaliga småkommuner.

Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen

Helt annorlunda blir det om man har med stora kommunala förvaltningsenheter att göra. Detta är dock ett större ämne, som vi också kommer att få anledning att behandla senare. Det rör sig bl. a. om att statsmakterna måste ordna det så, att de får något att säga till om gentemot privatintressen, som nu ofta härskar fullständigt enväldigt i frågor som gäller kommunernas väl och ve.

Herr **PETTERSSON** i Norregård (cp):
Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.
Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Lades till handlingarna.

§ 12

Anslag å kapitalbudgeten för försvarsdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 3***Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten (bilaga 26, punkt 4, s. 8 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960) föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 156) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 222) hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 1 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Under förra året utgjorde militärutgifterna, om jag fördelar dem på jordens befolkning, 190 kronor per invånare. I Sverige var motsvarande utgift 450 kronor per invånare. De 515 miljarder kronor, som i fjol nedlades för militära förberedelser, anses vara tillräckliga för att förinta allt liv på vår planet. I vårt land har ju upprustningen inte bara hållit jämna steg med den internationella upprustningen, utan den har i vissa fall legat i täten. Jag erinrar om att på 30 år har militärutgifterna blivit 24 gånger större; bara på de senaste tio åren har utgifterna ökat fyra gånger om.

Kan man säga att människorna därige-

Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen

nom har vunnit ökad säkerhet? Nej, det tror jag inte att någon vågar påstå. Tvärtom har väl inte någon gång osäkerheten och oron varit större än under de senaste åren, och det är uppenbart att om upprustningen fortsätter, kan den bara leda till en sak, nämligen till en katastrof. Vi har kommit in i ett läge, där valet står mellan att fortsätta rustningarna eller att förhindra en katastrof genom att göra slut på kapprustandet och i stället börja avrusta.

Sverige är ju ett rikt land, men trots sina stora tillgångar befann sig i fjol landet inför något av en finanskris på grund av det upprustningsbeslut som fattats året dessförinnan. Förändringen i det internationella läget — förra året var ju ett år av avspänning eller i varje fall minskad spänning i världen och alla medlemsländer i Förenta Nationerna, inklusive Sverige, röstade enstämmigt för en resolution om avrustning — gör också att man även i vårt land måste börja undersöka, om det inte finns möjlighet att göra någonting i detta avseende. Skall Sverige prompt behöva fortsätta att hålla sig i täten när det gäller de militära kostnaderna?

Från dessa utgångspunkter har vi inom den kommunistiska gruppen föreslagit en nedbantning av årets militärbudget med 633 miljoner kronor. Hela detta förslag behandlas inte i dag. Det gäller här ett begränsat antal ärenden, 37 punkter med en direkt utgiftssumma på 156,4 miljoner kronor. Därvidlag har vi emellertid i en motion, som av utskottet behandlats under 15 olika punkter, föreslagit prutningar på sammanlagt 33 miljoner kronor eller med 21 procent.

Det är betecknande att det enda av här ifrågavarande 37 ärenden, där utskottet bryr sig om att argumentera, gäller frågan om en centraltvättstuga någonstans på Västkusten. Då kostar man verkligen på sig tre sidor; ärendets vikt framgår av att anslaget utgör en procent av de sammanlagda kostnader som utskottet i enlighet med regeringens för-

slag vill att riksdagen nu skall godkänna.

Vad de kommunistiska prutningsyrkandena beträffar har utskottet följt maximen »Inte resonera, bara marschera!» och utskottets beskrivningar av respektive ärenden är därför så kortfattade som någonsin kan tänkas. Jag medger utan vidare att det på vissa punkter kan på sakliga grunder diskuteras, om en anslagsreduktion är riktigt avvägd, men det finns också punkter beträffande vilka man måste säga, att det inte skadar, om utskottet och i ännu högre grad riksdagen ett ögonblick funderar över vad det hela egentligen innebär. Ett anslag på exempelvis 28 miljoner kronor för att nu i raketåldern bygga nya flygfält, är inte detta att kasta bort pengar? Men enligt gammal praxis silar man mygg och sväljer kameler vid behandlingen av försvarsfrågor här i riksdagen, och så sker även nu.

Det snäva sätt, varpå utskottet behandlat våra här föreliggande förslag, ändrar inte det faktum att prutningar på fjärde huvudtiteln måste framstå såsom någonting högeligen önskvärt. Alldeles loflösa har inte heller vi motionärer blivit, eftersom regeringen nio månader efter det att den tillsammans med sitt parti och de tre borgerliga partierna genomtruffat beslutet om den nya försvarsordningen — som enligt överbefälhavarens mening skulle ha räckt i tio år — har tillsatt en *besparingsutredning* och fjorton månader efter samma beslut är beredd att börja med de medskyldiga diskutera, om man inte kan finna vägar för att minska utgifterna på fjärde huvudtiteln, bl. a. med tanke på de förslag till besparingar som den tillsatta besparingsutredningen väntas komma med.

Detta, som väl är något ganska anmärkningsvärt i den svenska parlamentarismens historia, är inte bara resultat av den kritik, som vi och ett fåtal socialdemokrater i riksdagen har riktat mot uppgörelsen i försvarsfrågan, och att denna har mycket stark resonans ute hos

Förråd för armén

folket, utan det är också uttryck för ett missnöje, som högst otillräckligt kommer till synes i riksdagen beträffande det sätt varpå försvarsfrågan har lagts upp.

Varken kritiken från det parti jag företräder eller den opinion utanför riksdagen som riktar sig mot det nuvarande militära slöseriet innebär någon nihilistisk inställning till vårt försvar i allmänhet. Det rör sig inte om försvarsovilja. Man anser att miljarderna inte används på ett rationellt sätt, som står i överensstämmelse med de önskemål som riksdagen och regeringen uttalat beträffande hur en effektiv försvarsorganisation bör utformas. De ekonomiska konsekvenserna blir dessutom alltmer oroande för var månad som går.

Det sätt varpå utskottet har behandlat ärendet visar att detta är frågor som bränns, som man inte vill resonera om, inte *vågar* resonera om. Även om de fyra andra partierna kommer att följa utskottet i vått och torrt skall jag för min del be att få yrka bifall till motion nr 222 i denna kammare i den mån dess förslag berörs i 15 olika punkter i detta utlåtande.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag tror att man kan utgå ifrån, att departementschefen gått fram med mycket stor försiktighet när det gäller försvarets anslag på kapitalbudgeten. När myndigheterna äskat 222 miljoner kronor, så kommer departementschefen med ett förslag på 173 miljoner — alltså en nedbantning med 49 miljoner.

I totalsumman ligger bl. a. ett belopp för upprustning av kasernerna i Hälsingborg. Dessa pengar kommer emellertid inte försvaret till godo, eftersom byggnaderna skall överlätas till fångvården. Det rör sig här i runt tal om 1,3 miljoner. Vidare är det fråga om värme-försörjning i det nya radiohuset i Stockholm — *Andra kammarens protokoll 1960. Nr 6*

holm samt ett centraltvätteri i södra Sverige, som ingalunda tillkommit enbart för försvarets räkning. Detta tvätteri skall nämligen också betjäna mentalsjukvården i denna del av landet.

Om man över huvud taget skall försöka tillgodose de krav som man helt enkelt måste uppfylla när det gäller försvaret, så kommer man inte långt med prutningar på de här föreslagna anslagen.

Jag skall inte ta upp någon försvarspolitisk debatt med herr Hagberg. Jag erinrar endast om att han i sin motion — som han åberopar här i sitt anförande — säger, att målsättningen för Sveriges försvarspolitik bör vara neutralitet. Det är gott och väl. Jag tror dock att om en neutralitetsförklaring verkligen skall vinna respekt, så måste man också vara beredd att försvara sig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på de 15 punkter det här är fråga om.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 4

Förråd för armén

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 5, s. 8 och 9) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 4 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

Vissa byggnadsarbeten för armén — Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt — Anordnande av lokaler för flygtekniska försöksanstalten

I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Förråd för armén för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 5

Vissa byggnadsarbeten för armén

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 6, s. 9 och 10) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 8 500 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 7 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Vissa byggnadsarbeten för armén för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 8 500 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 6

Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 7, s. 10 och 11) att till

ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 036 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 6 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 036 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Anordnande av lokaler för flygtekniska försöksanstalten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 10, s. 13) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet — Vissa flygfältsarbeten m. m. — Anläggningar för el- och teleutrustning

I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Anordnande av lokaler för flygtekniska försöksanstalten för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 10—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17**Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 21, s. 21—23) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 11 100 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 8 100 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 11 100 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 18**Vissa flygfältsarbeten m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 22, s. 23—25) att dels medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet finge komma till utförande i den av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960 angivna omfattningen, dels ock till Vissa flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 28 000 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 20 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, a) medgiva att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet finge komma till utförande i den av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960 angivna omfattningen;

b) till Vissa flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 28 000 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 19**Anläggningar för el- och teleutrustning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 23, s. 25 och 26) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Anordnande av vissa drivmedelsförråd — Vissa ammunitionsförråd — Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 3 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Anläggningar för el- och teleutrustning för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 20 och 21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22

Anordnande av vissa drivmedelsförråd

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 27, s. 28—30) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 480 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 5 480 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Anordnande av vissa drivmedelsförråd för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 480 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de

i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 23

Vissa ammunitionsförråd

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 28, s. 30 och 31) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 800 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 2 800 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Vissa ammunitionsförråd för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 800 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 24 och 25

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26

Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 31, s. 33 och 34) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1960/61

Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) — Övriga befästningsarbeten

anvisa ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att förevarande anslag måtte uppföras med 5 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 27—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30**Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 36, s. 39 och 40) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 15 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

I förenämnda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade hemställt, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 13 000 000 kronor.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 15 500 000 kronor;

b) att motionerna I: 153 och II: 113 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Mom. a

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 31

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32**Övriga befästningsarbeten**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 38, s. 41) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 9 600 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att förevarande anslag måtte uppföras med 6 600 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till *Övriga befästningsarbeten* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 9 600 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets

Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksverk — Vissa byggnadsarbeten för försvarets fabriksverk

hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 33

Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksverk

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 40, s. 42 och 43) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 2 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksverk för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 34

Vissa byggnadsarbeten för försvarets fabriksverk

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 41, s. 43 och 44) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 600 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer*

Persson och II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 1 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Vissa byggnadsarbeten för försvarets fabriksverk för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 600 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 3 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 156 och II: 222 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 35—37

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38

Lades till handlingarna.

§ 13

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde, och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om rätt till värdeminskningsavdrag beträffande flisugnar och flishuggningsmaskiner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 14

Beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckta motioner rörande beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:205 av herr *Spetz m. fl.* och II:244 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att anvisningarna till 28 och 29 §§ kommunalskattelagen skall erhålla den före 1959 gällande lydelsen samt att ändringen skall gälla redan i fråga om 1960 års taxering och i fråga om eftertaxering för 1960 eller tidigare år».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:205 av herr *Spetz m. fl.* och II:244 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.* om viss ändring av anvisningarna till 28 och 29 §§ kommunalskattelagen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Torsten Mattsson, Nilsson i Svalöv, Magnusson i Borås, Gustafson i Göteborg, Rydén och Antonsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I:205 av herr *Spetz m. fl.* och II:244 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.* om viss ändring av anvisningarna till 28 och 29 §§ kommunalskattelagen, för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Förra året beslöt riksdagen en försämring av beskattningsreglerna i samband med försäljning av fartyg. Nu var det så, att den försäm-

ringen av beskattningsreglerna inte avsåg de fartyg som ägs av de stora rederibolagen eller av aktiebolag över huvud taget eller av ekonomiska föreningar, utan försämringen av skattereglerna gällde endast fysiska personer som äger fartyg, och det är i de flesta fall fråga om fiskare och ägare av mindre fraktskutor.

Tidigare — intill förra året — gällde den bestämmelsen, att om man sålde ett sådant fartyg sedan fem år hade förflutit efter förvärvet och fick ett hyggligt pris för det, fick man skatta för den del av beloppet som avsåg gjorda avskrivningar, men för övrigt utgick inte någon skatt på beloppet. Enligt det förslag, som riksdagen på regeringens hemställan antog förra året, skall en sådan person däremot vara skattskyldig för hela försäljningssumman.

Det var med mycket knapp majoritet som regeringen lyckades få igenom förslaget, med den knappaste tänkbara majoritet — bevillningsutskottets lottmajoritet avstyrkte propositionen — och i denna kammare blev det lottning, som utföll till regeringens förmån. Det är därför ganska naturligt, att man nu har kommit tillbaka med en motion, och vi har på nytt fått uppleva att bevillningsutskottet är delat i två hälfter. Den här gången är det regeringspartiets representanter som har dikterat utlåtandet, men det finns lika många reservanter, som menar att denna skärpning av beskattningen av fiskare och ägare till fraktskutor inte bör träda i kraft.

Vad är motivet för skatteskarpningsen för dessa fiskare och ägare av fraktskutor? Jo, säger man, eftersom ett fartyg i skattelagstiftningen betraktas som ett inventarium, skall det gälla precis samma regler för försäljningen av fartyg som t. ex. för försäljning av maskiner i en industri. När det gäller de stora rederibolagen måste det betraktelsesättet anses vara befogat och motiverat, eftersom de för sina fartyg har s. k. räkenskapsenlig avskrivning efter samma principer som för maskiner.

Beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg

Skattemyndigheterna har emellertid i praktiken visat, att de icke betraktar fiske- och fraktfartyg som ägs av enskilda personer eller partrederier, vilka använder planerlig avskrivning, såsom vanliga inventarier. Praxis innebär nämligen åtminstone i det län där fiskefartygen förekommer mest, att man för själva fartyget medger en avskrivning med 5 procent per år, under det att man för maskiner medger en avskrivning med 10 procent per år. Detta är bara ett litet exempel på hur fiskefartygen intar en särställning.

Vad finns det för motivering för att försämlra skattereglerna för fiskare och för dem som ägnar sig åt mindre fraktfart? Kan man säga, att fiskare och fraktskuteägare på något sätt har fått det bättre ställt och arbetar under mera gynnsamma förhållanden nu än tidigare, så att det av den anledningen skulle vara motiverat att klämma åt dem hårdare i beskattningshänseende? Nej, snarare är motsatsen fallet. Vårt lands fiskare kommer att få arbeta under besvärliga förhållanden när den nya sjustatsmarknaden införs med allt vad den innebär, och om man skulle göra någon ändring, borde den närmast gå åt det motsatta hållet, så att man försökte minska skattetrycket i stället för att som man nu gör öka det.

Nu har riksdagen möjlighet att rätta det misstag, som den enligt vår uppfattning gjorde förra året. Den skärpning, som riksdagen med så ytterligt knapp majoritet beslöt förra året, skall träda i kraft fr. o. m. 1960 års taxering. Motionen och reservationen innebär, att man skall göra en ändring tillbaka fr. o. m. 1960 års taxering. På det sättet behöver denna skärpning aldrig träda i kraft, och den omotiverade skatteskarvningen kommer i så fall bara att bli ett sällsamt mellanspel. Jag vill, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att riksdagens andra kammare genom att rösta på reservationen skall förpassa skärpningen till historien och inte nu med-

verka till att fiskare och fraktskuteägare, som arbetar under svåra förhållanden, skall få uppleva en skärpning av beskattningsreglerna i ett läge då det sannerligen, om det skall göras någon ändring, vore mera motiverat att gå den motsatta vägen.

Herr talman! Jag ber att med stöd av det jag här har sagt få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng* (h) och *Johansson* i Öckerö (fp).

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag skall helt bortse ifrån den inledande motiveringen i motionen, där det göres gällande att ett tillfälligt byte av talman var avgörande för riksdagens ställningstagande. Att fullfölja resonemanget på denna punkt skulle innebära, att vi kommer in i en diskussion om huruvida talmannen skall rösta eller inte, och det vill jag undvika vid detta tillfälle.

Det som har sagts här av herr Gustafson i Göteborg och kanske även det som kommer att sägas av mig är i stort sett en upprepning av vad som förevar vid förra årets riksdag. Jag har ett minne av att vi då diskuterade frågan i åtminstone ett par timmar, och såvitt jag förstår kan varken herr Gustafson, jag eller någon annan komma med några nya argument.

Jag tycker dock att herr Gustafson gick något gent, när han sade att man är ute för att försämlra läget för vårt lands fiskare. Det kan vara rätt, om man helt bortser ifrån motivet för tillkomsten av bestämmelsen. Jag skall därför helt kort redovisa vad som har förevarit.

År 1951 antogs en lag, som innebar att rörelseidkares intäkt vid försäljning av inventarier i princip skulle utgöra skattepliktig intäkt av rörelsen. Bestämmelsen skulle tillämpas fr. o. m. 1953 års taxering. År 1952 modifierades reg-

Beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg

lerna för försäljning av fartyg, så att endast återvunna värdeminskningssvdrag skulle upptas till beskattning. För återstoden skulle bestämmelserna om beskattning av realisationsvinst gälla. I en proposition i fjol föreslogs, att dessa specialregler skulle upphöra att gälla fr. o. m. 1960 års taxering; de äldre bestämmelserna skulle dock gälla för fartyg som förvärvats före den 1 januari 1951.

Det är riktigt som herr Gustafson har sagt, att utskottsmajoriteten avstyrkte propositionen — lotten föll den gången i de borgerligas favör. Riksdagen beslöt dock i enlighet med reservationen.

Motionärerna önskar nu att vi skall behålla de gamla reglerna, som gällde före 1959 års beslut, för beskattning av köpeskillingen. Som skäl anföres dels vad herr Gustafson har sagt, och dels vad man kan utläsa ur motionen: »I princip borde sålunda eventuell vinst efter utgången av tiden för beskattning av realisationsvinst vara skattefri.» Motionärerna finner det uppenbart att »i den mån köpeskillingen för ett försålt fartyg mer än fem år efter anskaffandet överstiger anskaffningskostnaden, övervärdet helt och hållet är en fiktiv vinst, som icke rimligen bör beskattas».

Vi har inom utskottet ansett, att vi bör stå fast vid vad riksdagen beslöt i fjol. Det undantag som infördes 1953 syftade till att underlätta återanskaffning av fartyg i fiskerinäringen. Genom nya regler om fartygsfonder och eldsvådofonder och om tillämpning av nettometoden är detta syfte enligt vår mening tillgodosett. Därtill kommer att ingen del av försäljningssumman behöver framtagas till beskattning om beloppet används för återanskaffning inom viss tid efter det att fondavsättning har gjorts.

Ingenting tyder på att syftet med de tidigare specialreglerna skulle vara att vederbörande fiskare skulle få skattemässiga förmåner när de drar sig tillbaka från fisket utöver vad andra får.

Man kan för övrigt fråga, varför en fiskare eller en redare skulle ha större förmåner i den situationen än andra rörelseidkare. Jag anser att det inte finns någonting alls som talar därför. Genom de bestämmelser som jag nyss har refererat sörjes för återanskaffning, och jag anser att samma skäl bör gälla för beskattning av fiskerinäringen och fiskare som gäller beträffande övriga rörelseidkare.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik tyckte inte riktigt om att jag sade, att regeringsbeslutet förra året innebär en försämring av skattereglerna för fiskare och ägare till mindre fraktskutor, men det framgick av herr Anderssons i Essvik hela anförande att det faktiskt innebär en försämring.

Nu säger herr Andersson i Essvik, att det inte finns någon anledning att ha speciella villkor för fiskerinäringen, men när denna speciallagstiftning infördes vid 1952 års riksdag, prövades den grundligt av utskottet, och utskottet tillstyrkte enhälligt lagstiftningen med särskilt hänsynstagande till de villkor, under vilka fiskerinäringen arbetar.

Herr Andersson i Essvik säger, att nya faktorer har tillkommit, nämligen att de särskilda fartygsfonderna infördes 1955. Men om tillkomsten av de särskilda fartygsfonderna år 1955 skulle ha gjort den bestämmelse som vi nu talar om onödig, skulle man givetvis ha ändrat den i samband med införandet av dessa fonder. Bestämmelsen i fråga var ingalunda bortglömd 1955. Tvärtom sade departementschefen i sin proposition ifrån, att om en fysisk person skriver av ett fartyg enligt en planlig avskrivning, skall han beskattas efter de regler som beslöts 1952 med särskild hänsyn till fiskerinäringen. Och

Beskattningen av vinst vid försäljning av fartyg

departementschefen lade till yttermera visso till en sak. Han sade att det ju kan tänkas, att fiskarna nu vill gå över till räkenskapsenlig avskrivning, och då bortfaller den möjlighet de hade i skattehänseende. Därför, säger han, bör fiskarna, innan de går över till räkenskapsenlig avskrivning, informeras om följderna av detta, d. v. s. att de förlorar den möjlighet de har att utnyttja den lagstiftning, som regeringen nu vill ta bort.

Klart står alltså, att regeringens förslag förra året, som kammaren tog med lottens hjälp, var en försämring av de villkor riksdagen hade givit fiskarna tidigare efter en noggrann prövning.

Ytterligare en sak visar att man anser att denna lagstiftning, som vi reservanter nu vill ha tillbaka, är befogad, nämligen att man förra året sade att på fartyg, som anskaffats före 1951, skulle tillämpas denna gynnsamma lagstiftning. Den skärpning, som man beslöt förra året, gällde endast fartyg, anskaffade efter år 1950. Om det är befogat att tillämpa de gynnsammare skattereglerna för fartyg, anskaffade före 1951, vad är det då som gör det omotiverat att tillämpa dem för fartyg, anskaffade 1952? Man säger att det var penningvärdeförsämring år 1951. Vi vet mycket väl att penningvärdeförsämringen inte upphört sedan dess, och vi har ingen som helst garanti för att den kommer att helt upphöra i framtiden. Redan det förhållandet, att man ansåg sig nödsakad förra året, när man beslutade en skärpning av skattereglerna, att göra undantag för fartyg anskaffade före 1951, visade ju att man i själva verket anser att denna lagstiftning var befogad.

Det är sant som herr Andersson i Essvik säger, att om man anskaffar en ny fiskebåt, har man vissa möjligheter att placera försäljningssumman i den nya båten utan att behöva skatta för den. Men det innebär bara att man skjuter hela skatteskulden framför sig,

och en vacker dag får man i alla fall betala det hela.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Det är väl ändå ostridigt, att de fartygsfonder som tillkommit inte fanns när riksdagen första gången beslutade dessa regler. Därigenom blir det styrkt att förhållandena i detta avseende måste ha ändrats till det bättre.

Herr Gustafson säger, att det är ostridigt att fiskarna har fått förhöjda skatter genom att riksdagen antog detta lagförslag i fjol, men det är inte helt riktigt. Yrkesfiskarna, som fortsätter med näringen, får inte därigenom någon förhöjd skatt. Den eventuella skattehöjningen drabbar endast de fiskare, som slutar med näringen. Jag menar att i det hänseendet fiskare och andra näringsidkare bör vara jämställda.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik säger, att fartygsfonderna inte fanns till, när vi beslöt om 1952 års bestämmelser. Det är alldeles riktigt. De kom till efter riksdagsbeslut 1955. Jag hade själv nöjet att vara med i den utredning som utarbetade förslag därom, och jag anser att de betydde ett stort framsteg.

Vad jag ville fästa uppmärksamheten på i mitt tidigare anförande var dock, att det förhållandet, att riksdagen fattade beslut om fartygsfonder 1955 icke ansågs onödiggöra denna för fiskarna förmånligare lagstiftning. Tvärtom sade departementschefen tydligt ifrån, att för fiskare och ägare av fraktskutor, vilka använder sig av planenlig avskrivning och gör avskrivningar med ca 5 procent per år på sina fartyg, skall de år 1952 beslutade reglerna gälla i fortsättningen. Ja, man skulle t. o. m. nästan varna fiskarna för att gå över till en annan avskrivningsmetod, ty då skulle de förlora

Tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning

dessa bättre möjligheter. Först fyra år efteråt, nämligen 1959, började finansministern anse att man borde göra en skärpning — och att det är en skärpning av skattelagstiftningen för fiskare och fraktskuteägare är vi väl i alla fall överens om!

Nu säger herr Andersson i Essvik, att de fiskare som säljer sin båt så att säga för sista gången och slutar med sin verksamhet skall man inte bry sig om. Dem skall man liksom inte ha något förbarmande med. Men jag har inte den uppfattningen, att dessa fiskare och fraktskuteägare haft det så bra under sin verksamma tid, att det föreligger anledning att klämma åt dem i det ögonblick de säljer sina fartyg.

Vidare sade herr Andersson i Essvik, att dessa fartygsägare skall behandlas på samma sätt som alla andra näringsidkare, och då jämställer han utan vidare fartygen med de inventarier som t. ex. en industriidkare har i sin rörelse. Jag har emellertid tidigare givit exempel på att inte ens skattemyndigheterna själva jämställer dessa ting i alla hänseenden. De medger inte samma avskrivningsprocent på fartyg som på inventarier. Fiskebåtar är sålunda inte några inventarier vilka som helst. När vi fastställer skatteregler för dem och för de mindre fraktskutorna, kan vi därför inte utan vidare säga, att de är inventarier av samma slag som ett skrivbord eller en maskin, utan vi måste ta hänsyn till de speciella förhållanden under vilka inventarierna användes. Det var detta som föranledde riksdagen att tidigare införa den skattelag, som herr Andersson i Essvik nu vill ta bort.

Jag vill upprepa, att om kammaren röstar på reservationen i denna fråga, så skapas därmed förutsättningar för att undgå försämringar i de skatteregler för fiskare och ägare av fraktskutor, som riksdagen fattade beslut om förra året.

Herr talman! Detta är anledningen

till att jag nu vädjar till kammaren att rösta för reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talman den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 99 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 15

Tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckta motioner om visst tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning.

Tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 122 av herr *Axel Svensson m. fl.* och II: 145 av herr *Blidfors m. fl.*, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — i syfte att möjliggöra framläggade av proposition för 1961 års riksdag om särskild traktorskatt för gummiringförsedda traktorer — ge 1953 års trafikutredning sådana direktiv att denna fråga upptages till skyndsam behandling».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 122 av herr *Axel Svensson m. fl.* och II: 145 av herr *Blidfors m. fl.* om visst tillägg till direktiven för 1953 års trafikutredning icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Det finns vissa frågor, som är särskilt segslitna, och till dem hör spörsmålet om traktorskatten. Redan 1949 års skatteutredning skrev bl. a.: »I detta sammanhang torde även böra uppmärksammas den vägslitning, som onekligen förorsakas av traktorer, vilka f. n. icke äro föremål för någon beskattning av ifrågavarande slag.»

Sedan kom 1951 års utredning om beskattningen av motorfordonstrafiken och föreslog en särskild traktorskatt för brännolja- och fotogendrivna jordbrukstraktorer. Och i proposition nr 112 till 1954 års riksdag uttalade departementschefen, att traktorer som användes på vägar och gator i princip borde delta i kostnaderna för vägväsendet, men med hänsyn till de outhärdliga förhållandena om traktorernas användning på väg ansåg han utredningens antaganden såsom alltför osäkra för att kunna läggas till grund för en mera definitivt utformad beskattning av traktortrafiken. Frågan hänsköts därför till

1953 års trafikutredning, och där ligger den fortfarande.

Frågan om en traktorskatt har också tagits upp i motioner inte bara 1958 — som framgår av utskottets förevarande betänkande — utan också redan 1954.

Vi motionärer har denna gång inte uttalat någon åsikt om hur stor denna traktorskatt skall vara, men vi anser det otillfredsställande att denna fråga inte har kommit till någon som helst lösning. Vi har därför velat få fram tilläggsdirektiv till trafikutredningen, så att frågan blir behandlad något skyndsammare. Vi är naturligtvis inte blinda för att trafikutredningen har många stora, omfattande arbetsuppgifter, men jag blev onekligen litet överraskad när jag av riksdagsberättelsen fick veta, att 1953 års trafikutredning kommer att fortsätta sitt arbete under 1960. Det ingav alltså inga förhoppningar om att ens till nästa års riksdag få fram ett förslag. Och jag blev ännu mer överraskad, herr talman, när jag tog del av bevillningsutskottets betänkande, där det heter att »slutförandet av utredningens beskattningsundersökning *eventuellt* kan ske först år 1961». Man undrar verkligen när man kan vänta ett förslag i denna fråga.

Det är mot bakgrund av bevillningsutskottets jag höll på att säga verkligt tama skrivning, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 122 och II: 145.

Herr **BRANDT** i Aspabruk (s):

Herr talman! Som herr *Blidfors* nämnde är denna fråga föremål för behandling av 1953 års trafikutredning. Utskottet anser, att den bör övervägas i samband med övriga frågor som denna utredning har att handlägga.

Motionärerna är mycket missbelätta med utskottets »tama skrivning» och anser att utredningen arbetar saktfärdigt. Jag kan gärna instämma i detta och avslöja att det har knorrats åtskilligt inom utskottet över att utredningen

Avdrag vid beskattningen för fördrade levnadskostnader

dragit så långt ut på tiden. Utskottet understryker ju också starkt angelägenheten av att utredningens arbete med översynen av vägtrafikbeskattningen bedrivs så skyndsamt som möjligt. Det är uppenbart, att även om utredningen har ett mycket omfattande arbete och det är synnerligen komplicerade problem som den har att brottas med, så kan man inte med bästa vilja i världen vara belåten med denna utdragning. Utredningen har nu hållit på i sju år. Man tycker ju att det borde ha varit möjligt att åstadkomma resultat på kortare tid än det nu slutligen blir. Jag hoppas att kommunikationsministern verkligen ställer expertis till förfogande för utredningen, så att den inte blir rena gästgivargården, där expertisen stannat bara kort tid. Det har därför inte blivit de resultat man kanske annars skulle ha kunnat få inom utredningen.

Utskottet har under hand erhållit uppgifter från utredningen om att slutförandet av beskattningsundersökningen eventuellt — det lovas fortfarande ingenting bestämt — kan ske först 1961. Det får vi väl nöja oss med. Inom utskottet har det emellertid rätt full enighet om att man inte gärna kan bryta ut denna detalj om traktorbeskattningen ur utredningen. Den frågan bör som jag sade tidigare lösas i samband med de övriga beskattningsproblemen. Det är skäl att avvakta den bedömning av de trafikpolitiska frågorna som görs inom 1953 års utredning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i betänkande nr 12.

Herr VIGELSSO (cp):

Herr talman! Denna fråga har ju diskuterats många gånger förut i kammaren. Framställningarna har alltid avisats. I år har frågan hänskjutits till en sittande utredning för att tas upp till behandling i samband med det slut-

giltiga förslag som utredningen beräknas komma med.

Vi kan väl i varje fall säga, att det måste vara ganska svårt att få en allmängiltig regel för traktorbeståndets beskattning med hänsyn till att dessa fordon — eller om vi skall kalla dem maskiner — har så skiftande arbetsuppgifter. Det kan inte vara enkelt att åstadkomma en generell och rättvis beskattningsregel för jordbrukstraktorerna.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan, men jag vill påpeka de svårigheter som kommer att möta utredningsmännen när de skall försöka utforma ett rättvist, allmängiltigt förslag i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16**Avdrag vid beskattningen för fördrade levnadskostnader**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för fördrade levnadskostnader.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Utskottet har tillmötesgått oss motionärer till hälften genom att hänvisa till de direktiv som givits den nyligen tillsatta lönebeskattningsutredningen. Denna utredning skall nämligen pröva frågan om rätt till avdrag för fördrade levnadskostnader, som föranleds av att gift skattskyldig vid förflyttning till tjänst på annan ort inte omedelbart kan skaffa sig familje-

Förbud mot utskänkning av rusdrycker på Folknykterhetens dag

bostad utan nödgas leva skild från familjen.

Detta är givetvis mycket viktigt, men det löser enligt min uppfattning inte hela problemet. På åtskilliga platser i vårt land råder brist på arbetstillfällen. Det gäller inte bara den rena landsbygden utan även många tätorter, där näringslivet av olika anledningar minskat i omfattning och där det inte går att få fram nya arbetstillfällen. Många av invånarna i dessa samhällen har måhända skaffat sig egna hem eller på annat sätt blivit rotfasta i sin bygd. När till exempel en industri lagt ned sin verksamhet återstår för många löntagare som enda möjlighet att söka anställning på annan ort. Han kan då antingen flytta till den nya arbetsorten — om det går att skaffa bostad där — eller bo kvar på den första platsen. Många gånger väljer han det senare alternativet, och det är ofta det mest fördelaktiga såväl för den enskilde som för samhället. Vid en förflyttning till arbetsorten måste han i allmänhet avyttra sitt egna hem. Värdet av egna hem sjunker starkt i avfolkningsorter, varför en realisation skulle innebära en icke oväsentlig förlust. Har han barn i skolåldern, är en förflyttning till annan skola och annan miljö inte alltid så fördelaktig. För samhället som helhet kan det näppeligen vara till fördel att stimulera en ytterligare koncentration till de stora städerna och därmed öka belastningen på de offentliga inrättningarna och öka efterfrågan på bostäder, samtidigt som skolor får läggas ned och bostäder står tomma i avfolkningsorterna.

Om man utgår från att familjen stannar kvar och mannen företar dagliga resor mellan bostadsorten och arbetsorten, så erhåller han avdrag för de resekostnader han åsamkas. Om han däremot hyr ett möblerat rum på arbetsorten, så medges inte avdrag för denna fördyrade levnadskostnad.

Vi motionärer är emellertid medvetna om att en generell avdragsregel skul-

le kunna leda till missbruk i vissa fall. Vad vi önskar är emellertid att taxeringsmyndigheterna borde få vissa möjligheter till jämkning och en friare bedömning än vad nu är fallet.

Eftersom utskottet är enhälligt och har hänvisat till pågående utredning då det gäller en del av frågekomplexet, ställer jag inget yrkande. Jag hoppas emellertid att finansministern, när han så småningom skall ta ställning till denna utrednings betänkande, tar hänsyn till de förhållanden jag här berört.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Motionärerna har framfört ett mycket berättigat önskemål. Det gäller frågan, huruvida gift skattskyldig, som inte kan skaffa familjebostad på arbetsorten, under längre eller kortare tid skall ha rätt att göra avdrag för fördyrade levnadskostnader. Som herr Gustafsson i Uddevalla framhöll är det rimligt att sådant avdrag får ske, och frågan får ökad aktualitet allteftersom automationen på arbetsplatserna fortskrider.

Att vi i utskottet inte velat tillstyrka motionen beror främst på att den nyligen tillsatta lönebeskattningsutredningen skall syssla även med detta spörsmål. Vi ansåg att motionens syfte därmed i huvudsak var tillgodosett, och det är väl närmaste anledningen till utskottets till synes kallsinniga behandling av motionerna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Förbud mot utskänkning av rusdrycker på Folknykterhetens dag

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckt motion om förbud mot utskänkning av rusdrycker på Folknykterhetens dag.

Rätt för småföretagare till vissa avdrag vid inkomsttaxeringen m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag har intet annat yrkande i denna fråga än utskottets. Trots detta ville jag gärna i korthet ha sagt några ord i detta sammanhang. Motionärerna har den uppfattningen — och den förtjänar all respekt — att vi borde frilägga Folknykterhetens dag från utskänkning av sprit — såsom en samhälllets honnör för de strävanden som tagit sig uttryck i den dagens firande och i den allt starkare uppslutningen kring Folknykterhetens dag. Vi har under de senare åren på den dagen fått en mycket bred front, inte bara från nykterhetsrörelsen och de kristna samfundet utan också från fackföreningsrörelsen, idrottsrörelsen och andra folkrörelser. Personligen tillmäter jag inte den föreslagna åtgärden så stort värde som motionärerna har gjort, även om jag i hög grad respekterar deras motiv. Jag tror mera på positiva insatser, exempelvis av den arten att alla Sveriges restauranger ville hedra Folknykterhetens dag genom att den dagen mer än någonsin propagera för de alkoholfria dryckerna. Måhända kan vi till ett annat år rent av vänta en mera organiserad framstöt i den vägen.

För dagen nöjer jag mig, herr talman, med att understryka värdet av de oförbehållsamma erkännanden som utskottet har givit åt den svenska nykterhetsrörelsen och dess betonande av betydelsen av Folknykterhetens dag.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Rätt för småföretagare till vissa avdrag vid inkomsttaxeringen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner om rätt för småföretagare till vissa avdrag vid inkomsttaxeringen m. m.

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ytterligare understryka vad som står i motionen II: 14 och som utskottet refererar, nämligen att de stora företagen i regel har heltidsanställda befattningshavare för fullgörandet av uppgifter i samband med deklaration och taxering. Kostnaderna härför blir då liksom andra lönekostnader avdragsgilla. När motionärerna för att uppnå likställighet mellan stora och små företagare i detta hänseende yrkat på utökad avdragsrätt för småföretagare, säger utskottet: »Utskottet vill med anledning härav framhålla att det inte på förevarande område bör komma i fråga att införa särskilda bestämmelser för en viss grupp skattskyldiga, då frågan om avdrag för kostnader av hithörande slag är av betydelse för alla skattskyldiga.»

Utskottets motivering förefaller svag. Den princip som utskottet vill slå vakt om är redan bruten. Motionärerna begär bara att de små företagarna skall komma i åtnjutande av de fördelar som en annan grupp skattskyldiga redan har.

Beträffande anstånd med skatteinbetalning bör väl ett beslut härom utformas så att den skattskyldige utan ansökan erhåller anstånd för den del av skatten varom tvist råder.

De av motionärerna anförda problemen kommer enligt utskottet att uppmärksammas av tidigare tillsatta utredningar, och därför, herr talman, har jag intet yrkande.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckt motion om skattefrihet för premier i sam-

Samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhälls-ekonomien

band med företagsnämndernas förslags-
verksamhet.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 20

**Samverkan på arbetsmarknaden i syfte
att säkra en lugn utveckling i samhälls-
ekonomien**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om åtgärder för samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhällsekonomin.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber att med några få ord få klargöra varför jag tillsammans med herr Torsten Mattsson har fogat en blank reservation till detta utlåtande. Vi anser att utskottets skrivning är en smula snäv. Vi hade gärna sett att utskottet hade strukit under vikten av att denna fråga tas upp till grundlig debatt. Alla inser vi väl fördelen av att upprätthålla stabilitet i samhällsekonomin utan att tillgripa hårda regleringar eller hög ränta. Men samtidigt vill vi också slå vakt om arbetsmarknadens frihet. Det har exempelvis sagts att i ett samhälle, där man strävar efter att upprätthålla full selsättning, är löntagarorganisationernas ställning mycket stark och deras möjligheter att genomdriva kompensationskrav mycket stora. Om man vill upprätthålla stabilitet i samhällsekonomin och en hög framstegstakt utan hårdhänta ekonomisk-politiska ingrepp och samtidigt vill att staten inte skall blanda sig i avtalsrörelser, lär det enligt min uppfattning inte finnas någon annan lösning än att representanter för alla parter, både arbetare, tjänstemän, jordbruket, industrien och företagsamheten i övrigt, samlas kring ett runt

eller avlångt bord och gemensamt söker resonera sig fram till lösningar vilka inte innebär störningar i samhällsekonomin. Jag tycker alltså att utskottet i varje fall kunde ha berört denna problematik och understrukit vikten av att stabiliseringsutredningen tar upp det här ämnet till belysning.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr PETERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn tyckte att motionen behandlats litet snävt och sade att utskottet borde ha kunnat ägna den litet mera uppmärksamhet. Det tycker jag också.

Som motionär i denna fråga har jag emellertid inte tänkt mig att detta skulle bli någon stor succé. Jag har många gånger från denna talarstol sagt, att jag förstår inte detta resonemang, att man ovillkorligen skall driva upp löner och priser och att var och en skulle tjäna på det. Det relevanta här är väl i alla fall bytesvärdet mellan lönen och de ting människorna behöver skaffa sig, och jag kan inte tänka mig att det blivit något ökat bytesvärde genom att löner och priser drivits upp.

Efter att ha refererat vårt uttalande i motionen, att det ur såväl samhälls-ekonomisk som statsfinansiell synpunkt framstår som nödvändigt att strävandena i nuläget främst inriktas på åtgärder i syfte att skapa erforderlig stabilitet i priser och löner, säger utskottet: »Några delade meningar om denua målsättning torde icke råda, och utskottet kan för sin del ansluta sig till vad motionärerna i denna del anför.» Men några rader längre ned i utlåtandet heter det, att motionärerna »icke angivit vilka åtgärder som skulle kunna ifrågakomma».

Det skall bli intressant att höra utskottets vice ordförande närmare utveckla detta, när han kommer upp. Jag tycker nog att motionen i all sin kort-

Samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhälls-ekonomien

het dock pekar på väsentliga ting. Vi motionärer citerar visst avsnitt av den preliminära nationalbudgeten, och vi säger även att en aktivare insats från statsmakternas sida vore berättigad för att inte inflationstrycket skall tillåtas bryta igenom. Det kan ju inte hjälpas, herr Andersson i Ronneby, att man genom att driva upp löner och priser skapar en inflation av väldiga mått och undan för undan späder på denna.

Herr Eliasson i Sundborn tyckte inte att statsmakterna skall lägga sig i lönerörelserna. Ja, skall de egentligen inte det? Stockholms-Tidningen har varit inne på denna fråga och sagt att finansminister Sträng till skillnad från sin företrädare inte tycks ha så svårt att avhålla sig från att hytta med pek-fingret. Tidningen skriver därefter: »Vi tror det är klokt. De ansvariga på arbetsmarknaden vet ändå så innerligt väl att de måste ta vederbörlig hänsyn till samhälls-ekonomien.»

Jag tycker det finns anledning citera vad finansminister Sträng i finansplanen säger om dessa ting: »De motiv för en förstärkning av statsinkomsterna som redovisades vid framläggandet av förslaget till en allmän varuskatt, har sedan dess endast fått ökad styrka.» Längre fram i finansplanen heter det: »Totalt ökar i det framlagda riksstatsförslaget statens utgifter på drift- och kapitalbudgeterna sammantagna med i det närmaste 1 300 miljoner kronor jämfört med riksstaten för innevarande budgetår. I förhållande till de nu beräknade utgifterna för budgetåret 1959/60 uppgår ökningen till 900 miljoner kronor. Hänsyn har vid dessa jämförelser inte tagits till de kostnader som kan komma att följa av löneförhöjningar för de statsanställda 1960 och 1961, liksom ej heller till de övriga tilläggsstatsanslag som kan komma att belasta 1960/61 års budget. Till belysning av storleksordningen av de kostnadsökningar för statsverket som det

här gäller må nämnas, att en lönehöjning av en procent ökar statsutgifterna för år räknat med ca 50 miljoner kronor.»

Det rör sig alltså om stora pengar, och jag vill citera ytterligare ett avsnitt av finansplanen. Finansministern säger att det enligt hans mening »kvarstår vissa risker för en alltför högt upptrivnen konjunktur under innevarande år. Dessa risker är betingade av faktorer som ännu inte med någon säkerhet låter sig bestämmas. Jag avser härmed självfallet bland annat den förestående lönerörelsen.»

Sådant är läget.

Förre finansministern Sköld varnade en gång arbetsmarknadens parter för att ha för stora anspråk. Jag tycker det vore riktigt att statsmakterna — åtminstone riksdagen — sade ifrån, att upptrivandet av löner och priser är en karusell, som aldrig slutar att snurra, och att det hela egentligen inte har någon mening. Nästa onsdag kommer riksdagen att debattera många förslag till minskning av olika poster i statsbudgeten. Man menar sig kunna göra nedskärningar med flera hundra miljoner (i många fall rör det sig bara om en övervältring på kommunerna o. d.). Men såvitt jag kunnat finna talar man inte på något håll om, att den egentliga orsaken till utgiftsökningarna, underbalanseringen av budgeten och det stora lånebehovet är dessa stegringar av löner och priser.

Skulle inte riksdagen kunna erkänna att denna karusell är ett oskick och försöka stävja den? Jag är fullt medveten om att man då också måste se till att priserna hålls stilla. Man måste försöka få som det heter pris- och lönestopp. Detta är vad som egentligen åsyftas, fastän det inte direkt har skrivits. Jag vet att det finns en del låglöne-grupper, som inte kommit i takt med de andra. Detta vill de givetvis göra, och är inget att säja därom så

Samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhälls- ekonomin

är löneskruven i gång och vi får en ännu sämre samhälls ekonomi.

Herr talman! Jag vet att det är lönlöst att tala om detta och att det även är lönlöst att yrka bifall till motionerna. Jag skall därför inte heller göra det, men jag kan inte underlåta att tala om att detta är en dans kring guldkalven, som är tämligen meningslös.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Både herr Eliasson i Sundborn och herr Pettersson i Dahl har ansett att bankoutskottet behandlat denna motion alltför snävt. Om herr Eliasson tycker att bankutskottets motiveringar är aldeles för tunna, hade herr Eliasson haft möjlighet att komma med något annat än en blank reservation. I och för sig tycker jag dock inte det är så underligt med denna blanka reservation. Herr Petterssons i Dahl anförande visade nämligen att frågan rör sig över ett vidare fält och över större vatten än vad denna motion vill göra gällande. Det är klart att, som vi också sade i utskottet, om det skulle vara någon mening med denna skrivning i motionen, borde det röra sig om ett pris- och lönestopp. Herr Pettersson i Dahl har också nyss sagt att detta är vad man åsyftar.

Detta är i så fall faktiskt en mycket stor fråga, och den borde fått en helt annan skrivning i den motion som har lämnats. Jag tror att vi i vårt samhälle är mycket betänksamma — och med all rätt — innan vi beträder en sådan väg som att införa ett pris- och lönestopp. Vi har vant oss vid att riksdag och regering, genom konjunkturinstitutet och genom finansplaner, för arbetsmarknaden redovisar hur man ser på folkushållet, dess resurser och beräknade utveckling och räknar med att den frihet, som råder för arbetsmarknadens parter, tar sig uttryck i rimliga uppgörelser vid förhandlingarna. Men att riksdag och

regering under nuvarande förhållanden skulle påtvinga arbetsmarknadens parter ett pris- och lönestopp tror jag är föga realistiskt. I varje fall tror jag inte det går att uppbringa någon mera omfattande anslutning till denna tanke. Jag skulle vilja säga till herr Pettersson i Dahl att han har haft tillfälle att medverka till en förbättring i det avseendet genom att stödja de långtgående finanspolitiska och penningpolitiska förslag som lagts fram av regeringen. Hans medverkan där har inte varit av sådant slag att den i och för sig berättigar till att tala i de ordalag som herr Pettersson i Dahl använder. Medvetna åtgärder har vidtagits för att åvägabringa samhälls ekonomisk balans och därmed åstadkomma förutsättningar för en lugn avtalsrörelse och prisutveckling och därmed följande lönerörelse.

Jag tror därför att det finns mycket gott fog för den behandling som motionen fått i utskottet. Det finns ingen anledning att måla förhållandena i alltför mörka färger. Vi hade förra året en produktionsökning på mellan 4 och 5 procent. Produktionshöjningen var i december 11 procent jämfört med föregående år, och prognoserna för innevarande år pekar i samma riktning. Det skulle inte vara särskilt realistiskt att nu hänvisa löntagarna till att hålla sig stilla. Avtalsförhållandena kompliceras givetvis i år av såväl arbetstidsförkortningen som de begynnande pensionsavgifterna, men det finns ingen anledning att tro annat än att ett avtal skall kunna skapas som även i år står i samklang med den samhälls ekonomiska utveckling vi har. I varje fall tycker jag att motionärerna borde ha nalkats detta problem på ett bättre sätt än de gjort i denna knapphändiga motion. Det är dock tacknämligt att herr Pettersson i Dahl har klargjort syftet med motionen, till vad verkan det hava kan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhälls-ekonomien

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Bankoutskottets vice ordförande säger att motionen skulle ha fått en annan behandling om den varit annorlunda formulerad. Jag tycker att även utskottet borde ha haft en annan motivering. Hur kan utskottet skriva att det är överens med motionärerna när det gäller stabilitet i priser och löner och sedan säga att motionärerna bör tala om precis hur allt skall vara? Jag kan inte förstå att det går ihop. Herr Andersson i Ronneby säger vidare att det skall råda frihet för arbetsmarknaden och att det är föga realistiskt att tänka sig att riksdagen skall ha en annan mening härom. Det är självklart att arbetsmarknaden skall ha frihet att förhandla, men vice ordföranden i bankoutskottet vet mycket väl att alla avtal så småningom kommer hit, och vad skall de då här att göra?

Jag tror i alla fall att det är tämligen realistiskt att vi skall försöka hålla igen så mycket vi kan. Det är riktigt att vi har goda konjunkturer och nationalekonomer har också beräknat hur mycket vi har att dra på. Men det är väl ändå så att vi tar ut en del av ökningen i förskott. Man ökar lönerna med så och så många procent med hänsyn till vad man tror om produktionsutvecklingen, men man vet inte säkert hur stor produktionsökningen blir. Det är mycket som kan inverka, men man tar i alla fall ut i förskott. Det är vad man egentligen gör.

Herr Andersson i Ronneby sade vidare, att jag och andra inte har medverkat till att få till stånd samhälls-ekonomisk balans. Han utvecklade inte vidare vad han menade med det. Kanske han i sitt nästa anförande kan säga på vad sätt vi medverkat till att förstöra den samhälls-ekonomiska balansen.

Herr **ANDERSSON** i Ronneby (s):

Herr talman! Det torde väl vara på det sättet, herr Pettersson i Dahl, att

det inte råder någon meningsskiljaktighet i riksdagen om det angelägna i att försöka åvägabrinda balans i fråga om priser och löner. Det skulle man väl kunna säga är ett fromt önskemål, som delas av alla och vilket man inte i och för sig kan ha någon annan uppfattning om. Därför är det inte märkvärdigt att vi har skrivit på det sätt vi gjort.

Jag måste väl ha missuppfattat herr Pettersson i Dahl, när jag tyckte, att han sade, att vi får hit alla avtal. Det enda avtal vi får ta ställning till i riksdagen är satstjänstemännens löneavtal. Den fria arbetsmarknaden gör upp sina avtal utan riksdagens medverkan.

Herr Pettersson i Dahl sade också, att vi tar ut i förskott. Jag tror att även det är felaktigt. Förra året fick vi en produktionsökning på 4—5 procent. Den ökningen var inte känd när man skrev 1959 års löneavtal. Självfallet beräknade man hur stor produktionsökningen skulle bli. Men att man tar ut i förskott är väl inte riktig beskrivning av det verkliga förhållandet.

I varje fall tror jag att statsmakterna skall betänka sig mer än en gång, innan man rekommenderar ett allmänt pris- och lönestopp. Vi hade det under kriget. Det var under exceptionella tider. Då var det berättigat. Men det var nog ingen som inte efter kriget drog en suck av lättnad, när den tiden var över. Vårt samhälle är nämligen inte ett statiskt samhälle, utan lönerna måste följa med utvecklingen. Annars skulle man i hög grad konservera de orättvisor som kvarstår på lönepolitikens område. Man behöver bara erinra om den hårda strid som i dag står om att höja kvinnornas löner i paritet med männens. Varje lönestopp innebär en konservering av bestående orättvisor. Det är uppenbart att det också skulle medföra en betydande överflyttning av förmögenheter till dem som skall betala lönerna, eftersom det då inte blir en rimlig fördelning av den produktionshöjning som

Samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhälls-ekonomien

sker. Pris- och lönestopp tillhör alltså de exceptionella åtgärderna under krigstider men kan knappast vara rekommendabla för något så när normala tider. Jag tror inte vi skall beteckna samhällssituationen i dag som sådan att den innebär så stora faror, att de inte bör kunna bemästras med rimliga medel.

Herr Pettersson i Dahl sade, att jag inte utvecklat, hur herr Pettersson medverkat i fråga om samhälls-ekonomien. Jag trodde inte det skulle behövas. Om-sättningsskatten innebär en så betydande förstärkning av statsfinanserna att det utan den skulle ha varit besvärligt att åvägbringa balans. Alla här är överens om att de kanske viktigaste åtgärderna bör ligga på det finanspoli-tiska planet. Vi får emellertid inte bortse från att de penningpolitiska åtgär-derna också är av stor betydelse. Cen-tern står som motståndare till de åtgärder, som vidtagits för att få den ba-lans herr Pettersson i Dahl anvisar som så utomordentligt önskvärd i vårt sam-hälle i dag. Det finns alltså klara moti-veringar i det sammanhanget, herr Pet-tersson i Dahl må tänka på dem.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Herr Andersson i Ron-neby säger att vi är fullständigt ense om att vi skall försöka ha stabilitet i fråga om priser och löner. I så fall skulle jag vilja fråga: Vad är det då ban-koutskottet bråkar om? Om vi är över-ens, skulle vi egentligen inte ha någon-ting att invända. Vad som ligger bakom är väl, att vi inte är överens.

Vidare är det klart att man får rätta sig efter nationalekonomerna vad be-träffar den beräknade produktionsut-vecklingen, men jag hävdar i alla fall, att vi inte säkert vet, hur det går. Herr Andersson i Ronneby sade, att det förra året blev en större ökning än vi hade beräknat. Det kanske blir mindre än vi beräknat detta år. Då hävdar jag i alla

fall att vi faktiskt tar ut i förskott. Vi beräknar hur produktionsutvecklingen eventuellt kan bli och avtalar om löner med hänsyn därtill.

Jag vet mycket väl att det bara är statstjänstemännens löner, som riksdagen tar ställning till, men de brukar visa vägen för löne marknaden över huvud taget.

Herr Andersson i Ronneby påstår, att vi har det så bra. Gärna det. Men vi har ett fantastiskt stort lånebehov, och vi ligger i toppen vad beträffar höga skat-ter. Är det bra, så kan jag hålla med herr Andersson i Ronneby om att då är det fantastiskt bra.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Vi bör kanske, herr Pet-tersson i Dahl, resonera en smula om begreppet stabilitet. Enligt herr Petters-sons i Dahl mening tycks det avgörande för den ekonomiska stabiliteten helt och hållet vara att lönerna är oföränd-rade. Men vem skall då få tillgodogöra sig vinsterna av den produktionssteg-ring som uppkommer här i samhället? Alla vill vi ju ha till stånd en sådan ord-ning att lönerna inte stiger mer än som motsvarar produktionsstegringen och att det därigenom åstadkommes den stabilitet som vi eftersträvar.

Herr Pettersson i Dahl ansåg att om standarden här i landet kan betecknas som hög, gäller detta kanske framför allt skatterna. Men skatternas höjd sä-ger, herr Pettersson i Dahl, egentligen ingenting om människornas levnadsför-hållanden. Avgörande härvidlag är helt enkelt hur samhället fungerar och vad människorna får för de pengar samhäl-let tar ut i skatter. Om expansionen i ett samhälle är stark, innebär det större statsutgifter och följaktligen högre skat-ter.

Vi vill alla ha ett utvecklingsvän-ligt samhälle med stark expansionstakt. I det avseendet har vi blivit utomor-dentligt väl tillgodosedda under de se-

Samverkan på arbetsmarknaden i syfte att säkra en lugn utveckling i samhälls-ekonomien

naste åren, då expansionen varit mycket kraftig. Statsministern sade under remissdebatten i första kammaren att det väl inte är någon som beklagar den ökning med 100 miljoner kronor årligen som under de senaste tio åren skett beträffande undervisningshuvudtiteln. Det visar ju inte någonting annat än att samhällets expansionskraft varit mycket stor.

Att skatternas höjd däremot skulle vara bestämmande för människornas standard, innebär ett ganska underligt sätt att se på ett progressivt samhälles utveckling. Påståenden av detta slag utgör en alltför enkel propaganda, som över huvud taget inte borde föras till torgs här i kammaren. Att det sker på andra ställen kan kanske ha sin förklaring. Men om vi här skulle diskutera ekonomiska problem från denna utgångspunkt, skulle vi komma långt vid sidan om de verkliga frågeställningarna.

Jag hävdar att det har vidtagits mycket kraftiga åtgärder för att åvägabringa balans i statsfinanserna, men det är uppenbart att detta inte helt har lyckats. År 1960 kommer tydligen att bli ett ganska besvärligt år i statsfinansiellt avseende, och det kanske herr Pettersson i Dahl bör tänka på, när vi litet senare skall börja behandla frågan om den ytterligare höjning av statsutgifterna på ett betydelsefullt område, som han föreslagit och som går vida över vad andra meningsriktningar anser att vi har råd till.

Tillståndet i vårt samhälle kan alltså inte sägas vara sådant, att det finns anledning rekommendera löntagarna ett allmänt lönestopp. Däremot bör man från samhällets sida göra allt för att upprätthålla prisstabiliteten, så att löntagarna för de löner, som de kan ta ut, kan skaffa sig de varor och tjänster som svarar mot löneökningen. Vid genomförandet av omsättningsskatten har vi därvid i hög grad vidgat den allmänna prisövervakningen för att de åtgär-

der, som riksdagen härvidlag vidtagit, skall ge det resultat som åsyftats. Herr Petterssons i Dahl medverkan i detta sammanhang var emellertid inte heller av sådant slag, att jag kan ge honom något beröm därför.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Jag kanske får returnera uttrycket om »beröm» till herr Andersson i Ronneby, när han påstår, att skattetrycket egentligen ingenting betyder i fråga om stabiliteten i vårt samhälle. Ställer man frågor på huvudet på det viset tycker jag, att det är tämligen lönlöst att resonera.

Jag har inte sagt, att vi borde ha lönestopp utan att vi samtidigt skulle försöka att också hålla prisstabiliteten. Det är fråga om lönens bytesvärde, om vad man får för den. Vad räcker den till när det gäller byggnader, hyror, livsmedel, skolutbildning etc.? Detta är det relevanta och inte om lönen är tusen kronor större eller mindre. Det är klart att det hela sedan beror på vad möjligheterna till produktionsökning är; det är jag fullt medveten om.

Herr Andersson säger, att det längre fram kommer en post, som kan vara av viss storleksordning. Jag vet inte vad han syftar på. Möjligtvis är det på jordbruket — det verkar nästan så. Vi kommer senare att debattera det också. Måhända har herr Andersson samma mening som nationalekonomen Bent Hansen. Jag skall emellertid inte yttra något om den saken här. Jag tror i alla fall, att det finns anledning att ta litet allvarigare på detta problem än herr Andersson i Ronneby gör.

Herr **LÖFGREN** (fp):

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt yttra mig i detta ärende. Jag hade inte trott att det skulle bli så mycket ordande därom, ty saken föreföll så pass enkel och klar vid bankoutskottets behandling av ärendet.

Skärpta bestämmelser rörande nöjestillställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen

Jag vill nu bara säga att jag har tagit ställning till frågan i enlighet med vad utskottet skrivit. Om sedan herr Andersson i Ronneby i diskussionen med herr Pettersson i Dahl kommer in på helt andra bedömningsgrunder, får det stå för hans egen räkning. I utskottet har vi endast tagit ställning till motionen, och då har utskottets skrivning blivit just sådan den är.

Jag har bara velat understryka detta.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag har inte haft anledning till annat än att följa utskottets skrivning här, men när herr Pettersson i Dahl utvecklar samhällsekonomiska problem är det självklart, att denna debatt måste föras. Det är just vad jag har gjort.

Herr Pettersson i Dahl undrade, vad jag syftade på. Jag tänkte närmast på pensionsutgifterna och inte på jordbruket. Om professor Hansen har en annan uppfattning om det, finns det ingen orsak för mig att lägga mig i den debatten. Hans hugskott delas väl knappast av någon, och därför tycker jag inte, att man behöver ta vad han yttrat i detta sammanhang så allvarligt.

Professor Hansen har emellertid också talat för den linje som herr Pettersson i Dahl företräder i fråga om pris- och lönestopp. Det kanske herr Pettersson kan räkna honom till godo i annat sammanhang. Han kan behöva all den goodwill han kan skaffa sig i den ställning, som han i dag tycks ha bland det svenska jordbrukets företrädare.

Jag tror alltså, herr talman, att det inte finns någon anledning att i och för sig vidga denna debatt till att omfatta de problem, som herr Pettersson berör. Å andra sidan var redovisningen i motionen sådan, att vi måste ställa oss frågande inför vad som menades. Det är uppenbart, att centern i utskottet hade haft möjlighet att ge sin åsikt till

känna i stället för att nöja sig med en blank reservation.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om överflyttning av frågor om indragning av körkort på grund av trafikföreselser från länsstyrelse till domstol, och

nr 8, i anledning av en av justitieombudsmannen till riksdagen gjord framställning om anslag för upprättande av register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för åren 1911—1960.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22

Skärpta bestämmelser rörande nöjestillställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om skärpta bestämmelser rörande nöjestillställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Då huvudmotionären herr Hedin är förhindrad att här tala för sin motion ber jag att såsom medmotionär få framföra några synpunkter i anledning av första lagutskottets föreliggande utlåtande.

Enligt 1956 års ordningsstadga är det förbjudet att anordna offentliga tillställningar på juldagen, långfredagen och påskdagen. Orsaken anges av utskottet:

Skärpta bestämmelser rörande nöjestillställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen

»för att skydda den kyrkliga helgfriheten». Det är verkligen ett minimum av helgdagar som på detta sätt skyddats. Man skulle önska att såsom före år 1943 även pingstdagen vore undantagen, och enligt min mening borde det också vara fallet med skärtorsdagen. De allt vanligare danstillställningarna på skärtorsdagen är i högsta grad tråkiga företeelser under den kväll då allas tankar i stället borde inriktas på Kristus' sista kamp och förberedelse för sin förutbestämda död på korset, den kväll då Den Heliga Nattvarden instiftades.

När det alltså bara är tre dagar som är skyddade, tycker man att det finns desto större anledning att verkligen förbudet mot offentliga tillställningar under dessa tre dagar respekteras. Tyvärr förekommer det i alltför stor utsträckning överträdelse, förbudsbestämmelserna i ordningsstadgan till trots. Jag är på det klara med att det i många fall sker i rent oförstånd och utan eftertanke, men ofta kommer överträdelserna till stånd trots att man är fullt medveten om förbudet. Enligt ordningsstadgan skall sådana överträdelse straffas med dagsböter. Vidare kan vad som uppburits i avgifter eller eljest i ersättning för bevisande av tillställning förklaras förverkat till kronan efter ty prövas skäligt, såsom det heter.

Av pressuppgifter att döma förefaller det som om man inte räknade med annat än dagsböter, som inte nämnvärt påverkar det ekonomiska utbytet av tillställningarna in fråga.

Den utredning, som redovisas i betänkandet och som tillsattes år 1942, avlämnade sitt betänkande samma år. Däri föreslogs bl. a. konfiskation av inkomster från otillåten nöjestillställning. Jag vill ur utskottsutlåtandet citera vad som då framhölls: »De sakkunniga höllo före, att dagsbotssystemet vore att föredraga i likhet med vad fallet vore i andra jämförliga författningar utom strafflagens område. För att göra förbudet

fullt effektivt förordade de sakkunniga vidare, att bötesstraffet kombinerades med förverkande av inträdesavgifterna.»

För att förebygga överträdelse tror jag det vore lämpligt med en bestämmelse i enlighet med sakkunnigförslaget år 1942. Effekten kan givetvis bli densamma, om gällande ordningsstadga tillämpas mera rigoröst, så att som regel förverkande av avgifterna sker. Hur det ligger till i det avseendet torde ingen med säkerhet kunna avgöra utan en närmare utredning. Det är alltså en anledning till motionärernas utredningsyrkande.

Jag vill också citera vad som står i ordningsstadgan. Det heter: »Såsom offentlig skall anses jämväl tillställning, till vilken tillträde är beroende av medlemskap i viss förening eller av inbjudning, därest tillställningen uppenbarligen utgör del av rörelse, som föreningen eller inbjudaren driver uteslutande eller väsentligen för anordnande av dylika tillställningar, eller vilken eljest, såsom med avseende å omfattningen av den krets som äger tillträde eller de villkor under vilka tillträde lämnas, är att jämställa med tillställning, till vilken allmänheten har tillträde.»

Jag tycker nog att denna bestämmelse är ganska oklar. Man skulle önska att varje form av nöjestillställning, alltså även internt anordnad inom en förening, vore förbjuden om den anordnades på en offentlig lokal. Det är svårt att i det fallet sätta någon gräns, och därför har vi motionärer stannat för en utredning. Ofta tycks det vara så att en tillställning avsetts vara intern men sedan av olika skäl blivit av offentlig karaktär med åtföljande tråkigheter i form av fylleri etc. I julas anordnade t. ex. en klubb en nöjestillställning för sina 60 medlemmar. Denna tillställning besöktes av mellan 500 och 600 personer. Det förekom både fylleri och slagsmål vid detta tillfälle.

Skärpta bestämmelser rörande nöjeställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen

I utskottets utlåtande står det på sid. 4 följande: »Enligt utskottets mening synes de i ordningsstadgan upptagna straff- och förverkandebestämmelserna vara till fyllest för att motverka överträdelser av rådande förbud. Det synes därför icke föreligga skäl för den av motionärerna påyrkade utredningen. Skulle överträdelser av förbudet icke beivras på det sätt, som lagstiftaren avsett, torde frågan om en skärpning av straff- och förverkandebestämmelserna kunna upptagas till förnyat övervägande.»

I anledning av detta vill jag nämna, att det i pressen nyligen lämnades besked om att ett åtal ogillats mot en klubb, som anordnat en danstillställning under långfredagen. Tillställningen i fråga var, efter vad jag kan förstå, ett typiskt exempel på vad lagstiftaren avsett att förhindra under de förbjudna dagarna. Enligt pressen ställdes inbjudan ut till cirka 2 000 personer. Festen besöktes av ungefär 250 personer, och där förekom ganska tråkiga saker. Om inte detta är åtalbart så är det sannoligen befogat med en skärpning av bestämmelserna.

Jag vill understryka vad utskottet säger i fortsättningen: »Under hänvisning till det anförda finner utskottet skäl för den av motionärerna begärda utredningen för närvarande icke föreligga.» I avslutning till denna skrivning vill jag uttala den förhoppningen, att — måhända genom riksåklagareämbetet — en förbättring kan komma till stånd. Om så inte sker vore det önskvärt att utskottet vid senare tillfälle vore berett att ompröva sitt ställningstagande.

Även om jag hade hoppats att utskottet skulle ha biträtt yrkandet i motionen har jag, herr talman, med hänsyn till att utskottet i viss mån gjort ett positivt uttalande, inget yrkande. Må vi kunna förvänta att detta utskottsutlåtande skall leda till en förbättring av förhål-

landena på detta område. Skulle så icke ske, finns det möjlighet att återkomma.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Bästekille (h), Svensson i Krokstorp (h) och Nelander (fp).

Herr LANDGREN (s):

Herr talman! Motionärerna vill ha en skärpning i bestämmelsen rörande nöjeställningar å juldagen, långfredagen och påskdagen. Ordningsstadgan, som trädde i kraft den 1 januari 1958 upptar straff- och förverkandebestämmelser. Dessa förverkandebestämmelser är ej tvingande. Det ligger nämligen i domstolens hand att avgöra, huruvida förverkande skall ifrågakomma.

Skulle förverkandet göras obligatoriskt, såsom motionärerna vill, skulle domstolen förlora möjligheten att låta bli att döma avgifterna förverkade i särskilda fall. Motionärerna har inte angivit sådana fall som skulle tyda på att det vore regel att ej fastställa förverkande. Det synes därför icke föreligga skäl för den påyrkade utredningen. Skulle överträdelser av förbudet icke beivras på det sätt lagstiftaren avsett, torde frågan om en skärpning av straff- och förverkandebestämmelserna kunna upptas till förnyat övervägande.

Här har icke ställts något yrkande. Jag vill yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog förhandlingarnas ledning.

§ 23

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående befogenheten att besluta om åtal mot svensk medborgare för utom riket förövat brott.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Tredje lagutskottet hade behandlat två i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 306 i första kammaren av herrar *Spetz* och *Jacobsson* samt nr 261 i andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.*

I motionerna, som voro likalydande, hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete måtte upphävas med giltighet fr. o. m. den 1 oktober 1960».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 306 och II: 261 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald*, *Ebbe Ohlsson*, *Alexanderson*, *Munktell*, *Nyberg* och *Bengtsson* i Göteborg, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 306 och II: 261 måtte för sin del antaga följande

Förslag
till

Lag om ändrad lydelse av lagen den 30 april 1959 angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete nr 132).

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 2 maj 1958 (nr 194) gäller till och med den 30 juni 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 september 1960.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **MUNKTELL** (h):

Herr talman! Som vi i vår reservation har anfört betonade riksdagsmajoriteten, då lagen förra året fick ut-

sträckt giltighetstid, att detta skedde med hänsyn till att lagen numera utslutande erfordrades för att åstadkomma säsongutjämning på byggnadsmarknaden. För att en sådan säsongutjämning skall komma till stånd måste man givetvis söka uppnå största möjliga byggande vintertid. Detta kan emellertid otvivelaktigt ske utan stöd av någon sådan tvångslag som denna. På de fem orter i landet, där byggnadsregleringen har slopats och samarbetsnämnder mellan företrädare för arbetsmarknadens parter tillsatts, har dessa nämnder ur nyssnämnda synpunkt utövat ett enligt allmän uppfattning mycket gynnsamt inflytande. Det är ett faktum, som också framhålles i reservationen, att på dessa orter vinterbyggandet inte har minskat i jämförelse med vad som förekom under den tid då igångsättningsstillstånd erfordrades.

Vad utskottsmajoriteten sedan säger om de omständigheter som motionärerna åberopar till förmån för ett upphävande av byggnadsregleringen, nämligen att dessa alla tidigare skulle ha beaktats, är ett klart felaktigt påstående. Vad som har förekommit är just att byggnadsregleringen slopats på dessa fem orter men några olägenheter på grund härav icke har visat sig. Såvitt jag har kunnat förstå talar sannolikheten för att man med framgång skulle kunna försöksvis använda samma metoder i hela landet som på dessa fem orter och att alla skäl för att bibehålla byggnadsregleringen därmed saknas.

Vi är, det är välbekant, inom mitt parti motståndare till alla slag av fysiska regleringar. Varför skall man behålla en reglering, som med all sannolikhet inte har den minsta betydelse? Detta är för mig en obegriplig ståndpunkt. Det är så mycket oriktigare att göra så som byggnadsregleringen under tider av dämpad konjunktur icke har medfört de välsignelser som man på socialdemokratiskt, kommunistiskt och centerpartistiskt håll har velat tillskriva den.

För att endast ta ett exempel erinrar

Upphävande av lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete

jag om att vi endast för ett par år sedan hade femtiotalets största arbetslöshet, 60 000 ungefär, varav icke mindre än en tredjedel föll på byggnadsfacket. Det är belysande för svårigheten, för att inte säga omöjligheten att nå resultat med denna typ av reglering, att arbetslösheten hos oss varit störst just på de områden där samhället har engagerat sig hårdast och där det till skydd för den fulla och jämna sysselsättningen sedan halvtannat decennium har tillämpat de strängaste regler.

Man kan inte heller hjälpa att man får intrycket att anhängarna av byggnadsregleringen visar mycket stor uppfinningsrikedom då de försvarar den. Vid lågkonjunktur talar man om solidariteten med de arbetslösa, vid högkonjunktur om att det är nödvändigt att dämpa investeringarna, vid balanserad konjunktur om att det är nödvändigt att behålla regleringen för att konjunkturen skall förbli balanserad o. s. v.

I det utlåtande förra året, till vars förslag kamrarna anslöt sig, framhölls uttryckligen att det i och för sig vore önskvärt om tillståndsvånget för byggnadsarbetena helt kunde avskaffas. Jag kan inte inse annat än att detta riksdagsbeslut närmast måste tolkas så, att riksdagen numera icke anser att regleringen som tidigare skett bör användas vare sig i investeringsreglerande eller lokaliseringsspolitiskt syfte.

Jag har hört den synpunkten framhållas att arbetskraftens trögrörlighet blir allt större. Det sammanhänger med en mängd olika omständigheter, varav jag här endast skall nämna det ökade egna-hemsbyggandet, hänsynen till att barn icke skall byta skolor m. fl. Det må i och för sig vara riktigt, men vi måste också komma ihåg att vi går mot en period där det säkerligen blir stora omflyttningar av arbetskraft vare sig vi vill det eller inte. Det sammanhänger bl. a. med den ökade automatiseringen, övergången till kontinuerlig drift, den

tekniska utvecklingen över huvud, de stora marknaderna o. s. v.

Jag vill inte förneka att vårt hårda klimat försvårar byggande vintertid men jag tror inte att ens den mäktige socialministern kan göra något åt detta. Vårt klimat och den arbetslöshet, som blir en direkt följd av detta kommer vi inte till rätta med genom någon byggnadsreglering. Jag kan erinra om ett tillfälle då den för övrigt ofta missvisande arbetslöshetsstatistiken visade särskilt höga siffror. Det var i februari 1956. Då hade vi som bekant också byggnadsreglering. Detta tillfälle sammanföll exakt med en ovanligt hård köldperiod. Vi får inte heller glömma att det är av utomordentlig betydelse för de flesta byggare att hålla byggena kontinuerligt i gång. Det är numera högst betydande kapital som byggnadsindustriens företagare investerat i byggnadsmaskiner av olika slag. Detta kapital kräver för sin förräntning en »kontinuerlig drift» under så stor del av året som möjligt. Ingen förnekar heller numera att möjligheterna att bygga vintertid är väsentligt mycket större än tidigare. Man kan vidare konstatera att alla parter har ett starkt ekonomiskt intresse av att det inte uppstår arbetslöshet inom byggnadsfacket, det må gälla generellt eller beträffande s. k. »öar».

Sedan skulle jag vilja rikta en särskild fråga till centerpartiet. Bondeförbundets ansiktslyftning innebär inte bara ett namnbyte utan också att man försöker rikta sig till andra kategorier inom samhället än förr, särskilt småföretagare. Redan vid förra årets debatt om byggnadsregleringen drog herr Nyberg upp det faktum, att Sveriges hantverks- och småindustriorganisation yrkat på att byggnadsregleringen skulle slopas. Herr Jansson i Benestad svarade då på ett sätt som verkligen innebär en häpnadsväckande nedvärdering av denna organisation, när han bl. a. inte aktade för rov att säga: »Herre, förlåt dem, ty de veta icke vad de göra!» Jag är all-

Upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

deles säker på att medlemmarna av denna organisation är mycket väl medvetna om vad de gör.

Sammanfattningsvis, herr talman, kan jag inte se något rimligt skäl för att byggnadsregleringen bibehålles. Det synes mig långt klokare att den metod, som jag inledningsvis berörde, användes över hela landet, och därför ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Trots att herr Munktell har velat göra gällande att det har kommit in en mängd nya argument i den här debatten, vill jag säga att här förs ungefär den diskussion som vi haft så många gånger förr. Å ena sidan menar de som hittills har segrat att vi måste ha en reglering på detta område, om vi skall kunna hålla full sysselsättning. Å andra sidan finns det de som menar att läget har förändrat sig och att bl. a. rationaliseringen har medverkat till att byggmästarna har helt andra möjligheter än förr att hålla byggnadsverksamheten i gång.

Jag skall inte nu ta upp alla argument för eller emot men jag skall medge, att det på en punkt har kommit någonting nytt. Såsom herr Munktell säger har man här i landet försökt lämna byggnadsverksamheten fri på fem orter, där det inte förekommer tillståndsgivning. Parterna på arbetsmarknaden har försökt lösa de uppkommande problemen. Jag skall gärna medge att man har lyckats relativt väl, men jag vill understryka att det gäller under en vinter, då byggnadsverksamheten har varit alldeles ovanligt stor. Jag tror inte att resultatet skulle ha varit lika gott under motsatta förhållanden.

Jag tycker också att vi borde begrunda vad som har hänt i vårt södra grannland, Danmark, i dessa dagar. Där har man följt ungefär den linje som herr Munktell rekommenderar, när han sä-

ger att denna lagstiftning är onödig. Man har försökt omsätta denna uppfattning i praktiken och vad har hänt? I lördags fick regeringen i Danmark — jag tror att den har oppositionen med sig därvidlag — gripa till någonting så drastiskt som ett byggstopp för all ny igångsättning. Visserligen är det inte så många orter som det berör, men om jag säger att dessa orter i normala fall har $\frac{2}{3}$ av hela byggnadsverksamheten i Danmark, förstår man kanske hur drastiskt detta ingripande är.

En omfattande pressdebatt har i dessa dagar satts i gång i Danmark om denna sak, och såvitt jag har kunnat förstå är man i stort sett enig. Jag kan citera den danska tidningen Information, som för övrigt gör gällande att den är partipolitiskt oberoende och står fri från ekonomiska intressen och som därför kanske är den i sammanhanget mest lämpliga tidningen att citera. Där säger man ungefär så här:

Så märkligt kan tingen forma sig att staten nu måste genomföra ett byggstopp för att få verklig fart på byggeriet. Utan statsingrepp skulle byggnadskostnaderna gradvis ha skruvats upp till sådan höjd att byggnadsverksamheten av den anledningen skulle ha stoppats. Men den utvecklingen önskar varken regeringen eller oppositionen därför att en sådan utveckling inte endast skulle få skadliga sociala och bostadspolitiska verkningar utan också få katastrofala följder för hela det danska näringslivet.

Vad väntar nu danskarna i framtiden efter denna s. k. lyckliga frihetsperiod, herr Munktell? Ingen vet i dag någonting exakt om den saken, men av tidsningsdiskussionen att döma kan det bli en nedskärning av den offentliga byggnadsverksamheten till ungefär $\frac{1}{3}$, stopp för alla sommarstugebyggen och alla bostadsbyggen som beräknas ha för högt kvadratmeterpris. Igångsättnings-tillstånd kommer inte att medges för hus där hyreskostnaderna kommer över 55

Upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

kronor per kvadratmeter. Ombyggnads- och reparationsarbeten begränsas och det kommer att bli en ransonering av byggnadsmaterial. Danskarna står med andra ord inför en reglering som på alla punkter kommer att vara krångligare, hårdare och besvärligare än den vi har i dag.

Den danska situationen är lärorik också ur en annan synpunkt: trots att man har en stor byggnadsverksamhet, som har fått alla de olyckliga följder jag här har relaterat, har man ändå inte förmått att bemästra vinterarbetslösheten. Danskarna säger i dag, att man måste dra lärdom av misslyckandet med att bygga på vintern. Man har trots den stora rushen inte förmått sysselsätta murarna. I Köpenhamn har var femte murare gått arbetslös i vinter, och ändå säger man att detta är en för Danmarks vidkommande relativt låg siffra.

Jag vill fråga herr Munktell, motionärerna och alla som pläderar för en friare ordning, om inte vi måste dra lärdom av det danska exemplet.

Herr talman! Jag har velat anföra detta för att ytterligare understryka, att alla de skäl som utskottsmajoriteten har anfört för ett bibehållande av vår byggnadsreglering fortfarande äger giltighet. Jag yrkar således, herr talman, bifall till tredje lagutskottets hemställan på denna punkt.

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i den här debatten, eftersom vi har trätt om byggnadsregleringen de tre, fyra senaste åren. Dessutom skall lagen gälla till 1961, och däremellan har vi ju ett riksdagsval där mycket kan hända.

Jag vill emellertid säga, att den första punkten i motiveringen för byggnadsregleringen, nämligen dess investeringsbegränsande verkan, har icke samma verkan efter räntehöjningen. Den andra punkten, som har samband med lokali-

seringspolitiken, har egentligen inte heller samma aktualitet som förr, eftersom här pågår en rådgivande verksamhet, som väl fyller måttet. Kvar står alltså den utjämnande verkan på sysselsättningen under vinter- och sommarhalvåret, men jag tycker det är vettigt att ha en sådan utjämnning. Är herr Munktell så rädd för allt vad samhällelig organisation innebär, då är han mer liberal än vi kommer att ha råd att vara även om vi får en borgerlig regering.

Sedan vill jag också framhålla, att jag inte vill förfalla till ren trätgirighet när det gäller en så liten sak som denna. Jag vill försvara utlåtandet med att säga, att även om lagen bara har till syfte att verka sysselsättningsutjämnande mellan vinter- och sommarhalvåret, är det skäl nog att bibehålla den i varje fall tills giltighetstiden löper ut 1961.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Det var med stort intresse jag lyssnade till herr Jansson i Benestad, som nu hade en helt annan motivering för prolongering av denna lag än han hade i fjol. Jag tycker dock att han har rätt så långt att det som nu är kvar av byggnadsregleringen, nämligen igångsättningstillstånden, är en ganska liten för att inte säga mycket liten fråga.

Men jag tycker också, herr talman, att herr Bengtsson i Halmstad överargumenterar när ha drar upp en parallell med förhållandena i Danmark. Han bor närmare sydkusten; jag bor närmare vår västra gräns och har haft anledning att se på förhållandena i Norge, där det också sitter en socialdemokratisk regering. Där har man gått motsatt väg och om jag fattat rätt, för några månader sedan avskaffat det som var kvar av byggnadsregleringen. Veterligen har ingen olycka inträffat på byggnadsmarknaden i Norge av det skälet.

Upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

Jag skulle också vilja peka på att det görs ett försök i fem medelstora och större svenska städer som är fritagna från det som är kvar av byggnadsregleringen, och veterligen har därifrån inte försports några menliga verkningar av detta frisläppande. Det har visat sig att man även där kunnat hålla full sysselsättning permanent utan några tvångs-ingripanden av det slag som här har nämnts.

När det alltså inte finns några skäl som i varje fall i nuvarande marknads-läge talar för en permanentning av regleringen, borde det väl ligga i allas vårt intresse att ta bort det som finns kvar av den gamla byggnadsregleringen. Så länge vi har detta kvar finns ju ändå möjlighet att ingripa på ett mera drastiskt sätt. Alla är vi väl principiellt vänner av frihet på detta område liksom av medborgarnas rörelsefrihet i övrigt.

Jag tycker nog, herr talman, att det praktiskt taget inte finns några skäl för att behålla regleringen nu, i varje fall inte sedan de av mig nämnda försöken har gjorts. Så länge man hade kvar t. ex. lokaliseringssynpunkterna fanns det ju något skäl, men sedan man släppt även dem finns inget kvar. Däremot finns det vissa olägenheter med regleringen. Dessutom fanns skäl att principiellt resa motstånd mot varje reglering i en situation när den inte behövs. Under sådana förhållanden ber också jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr MUNKTELL (h):

Efter vad herr Ståhl nu framhållit har jag inte så mycket att tillägga beträffande herr Janssons i Benestad anförande. Jag kan helt instämma med herr Ståhl i att herr Jansson i Benestad — vilket inte är ovanligt beträffande centerpartister — inte alls har samma värdering nu som han haft tidigare. Herr Jansson vidhåller emellertid sin upp-

fattning att regleringen bör vara kvar, även om han inte i år som förra året skyller på att det ligger känslotänkande bakom det yttrande herr Nyberg då citerade och som avgivits av Sveriges hantverks- och småindustriorganisations kongress.

Jag har alltså f. n. inte mycket att säga till herr Jansson i Benestad, men jag konstaterar liksom herr Ståhl att herr Jansson hoppar över allt vad han sade förra gången; jag har utskriften av hans anförande förra året framför mig.

Herr Bengtsson i Halmstad torde ha missuppfattat mig, om han fann att jag ansåg att det nu tillkommit en mängd nya argument. Det sade jag absolut inte, vilket också kommer att framgå av protokoll. Vad jag sade var, att vi nu har prövat friheten på fem orter och att försöket där har lyckats mycket bra.

Vad beträffar förhållandena i Danmark är det alltid så vid en frigörelse från en tidigare sträng reglering att det uppstår svårigheter. Att man då får notera en del bakslag är i och för sig inte frihetens skuld utan beror på den tidigare stränga regleringen. Bakslaget är inte alls särskilt anmärkningsvärt. Jag skulle där vilja dra en parallell och säga: Se på hur t. ex. engelsmännen fick inregistrera ett misslyckande vid det första försöket att göra pundet konvertibelt mot dollarn. Då stötte man på svårigheter och fick slå till reträtt. Men i december 1958 gjorde man om försöket och då lyckades det. Tillfälliga svårigheter uppstår alltså ofta vid upphävandet av en reglering, och det är inte alls egendomligt.

Sedan vill jag helt allmänt säga till herr Bengtsson i Halmstad: Det är underligt med er socialdemokrater. När det passar er jämför ni med utlandet, men när det inte passar — t. ex. beträffande skattepolitiken — så hör man från ert håll inte ett ord om utlandet. Om ni socialdemokrater vill lova att i alla avseenden, där paralleller är rimliga och

Upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

möjliga, ta lärdom av erfarenheterna i utlandet, så lovar jag att vi på vår sida skall göra detsamma. Och då är jag tämligen säker på — med den trend mot minskat socialistiskt herravälde som vi nu bevittnar i Europa — att herr Bengtsson kanske får kraftigt modifiera många av sina ståndpunkter.

Herr JANSSON i Benestad (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att jag blev förvånad, när herr Munktell sökte stöd i hantverks- och småindustriorganisationens uttalande förra året, när denna fråga var uppe till debatt där. Det vet vi ju alla hur det uttalandet kom till. Men sedan dess har läget ändrats. Faktum är att när det gäller verkningarna av denna lagstiftning på investeringssidan, spelar röntnan en betydande roll. Den är i dag så hög att den i ganska stor utsträckning begränsar investeringarna.

Även beträffande lokaliseringen är läget nu ett annat. Kvar står då igångsättningsstillstånden, som gäller för investeringar över 500 000 kronor. Under den gränsen får man investera utan vidare, men för att bygga därutöver måste tillstånd sökas hos länsarbetsnämnden. Detta är sålunda en mycket liten sak och egentligen ingenting att tvista om. Dessutom utgår ju denna lag 1961, och då får vi väl på allvar göra de ingrepp och ändringar som är nödvändiga och möjliga. Jag anser det inte påkallat att göra dem redan i år.

Till slut vill jag säga till herr Munktell, att om vi i år över huvud taget skall satsa på något försök till borgerligt samarbete, så får vi inte gräva ned oss i sådana småkrig som man gjort här i dag. Det är ingen nytta med att tvista om detaljer. Då försämrar vi bara hela läget.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Endast några ord till herr Munktell, som säger att vi skall

dra lärdomar av utlandet. Men som jag tidigare framhållit här i kammaren när dessa frågor varit uppe till diskussion, sätter utlandet oftast Sverige som ett föredöme när det gäller att bekämpa vinterarbetslösheten. Det har varit åtskilliga delegationer från utlandet här just för att studera den saken.

Jag tycker att vi framför allt borde lära av erfarenheterna i Danmark. Det lovar jag också att vi skall göra — men jag tycker inte det verkar som om man gör det från oppositionens håll. Exemplet från Danmark tycker jag alldeles tydligt visar att vi måste gå försiktigt fram på denna väg.

Vi är inte, herr Munktell, motståndare till tanken att släppa efter litet på tömmarna på detta område, men vi måste hela tiden ha i sikte vad vi satt som huvudmål för byggnadsverksamheten nämligen en jämn sysselsättning året om. Det måste vara till gagn för hela landet att vi försöker hålla en någorlunda jämn sysselsättning inom det svårberästrade område det här gäller.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får tolka herr Bengtssons anförande på det sättet, att han är villig att gå med på att ta hänsyn till utlandets erfarenheter på alla områden där paralleller kan vara lämpliga och möjliga, t. ex. på skatteområdet, då är jag och herr Bengtsson alldeles ense.

Vad herr Jansson i Benestad beträffar vill jag instämma i att vi, om vi skall satsa på borgerligt samarbete — vilket jag hoppas — inte skall gräva ned oss i just denna fråga. Men denna fråga är å andra sidan så väsentlig för det svenska näringslivet, att jag tycker att den bör diskuteras. När herr Bengtsson försöker nedvärdera frågan vill jag bara erinra om hur resolutionen i fråga tillkom. Hantverks- och småindustriorganisationen har kongress vart tredje år. Först var det ett förslag från en lokalavdelning. Detta tillstyrktes,

Upphävande av lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete

som det uttryckligen sägs, helhjärtat av vederbörande länsförbund. Därefter hemställde kongressens beredningsutskott, att kongressen skulle ge överstyrelsen i uppdrag att verka för ett avskaffande av byggnadsregleringen. Som nästa steg beslöt kongressen att ge överstyrelsen detta uppdrag, och man avgav då den resolution, som jag gärna skall ställa till herr Bengtssons förfogande.

Det är sedan en sak som jag glömde att påpeka, nämligen att det på sidan 7, sista stycket, i utlåtandet står något som kan förefalla bestickande: »Inhämtade uppgifter ger vid handen att administrationskostnaden för regleringen i dess nuvarande omfattning kan beräknas utgöra ej fullt 200 000 kronor om året, vilket belopp alltså utgör vad som kan sparas genom en avveckling.» I den motion, som ligger till grund för reservationen, angavs att det för några år sedan var cirka 900 000 kronor. Jag vill då säga, att dessa 200 000 kronor innefattar så att säga de centrala kostnaderna.

Jag har tillåtit mig att göra en förfrågan i ett par län. Från det ena länet upplystes att den tjänsteman som kallas byggnadsinspektör — förste assistent officiellt — ägnar halva sin tid åt detta och dessutom har ett kvinnligt biträde, som ägnar en tredjedel av sin tid däråt. Länsarbetsdirektören och hans närmaste män reser en hel del. På samma sätt är det i det andra länet. Man reser inte minst för att se till att det antal arbetare av olika kategorier, som vid igångsättningstillståndets meddelande tilldelats för olika delar av byggnadstiden, inte överstiges. Man ser också till att det inte går för fort med byggandet utan att tidsschemat hålls. Jag skulle alltså tro att sanningen ligger någonstans emellan — kanske mitt emellan — de 900 000 kronor, som i motionen angivits gälla för några år sedan, och de 200 000 kronor, som nu angivits.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Låt mig först rätta till ett missförstånd i herr Munktells senaste anförande. Utskottet har gjort en undersökning, som visar att de 200 000 är inbesparingar både centralt och lokalt. Att herr Munktell inte kände till detta kan bero på att han inte var närvarande då uppgifterna lämnades. Det är reella siffror, som gäller över hela fältet.

Den som har praktisk erfarenhet av byggande över huvud taget är klart medveten om att ett bibehållande av hyresregleringslagen i dag är med betydelsefullt än någonsin tidigare. Jag har själv haft tillfälle att syssla med dessa frågor, både i den fastighetsnämnd, där jag är medlem, och i min kontakt med länsarbetsnämnden.

Man säger i dag, att byggandet över huvud taget är större än någonsin: industrien är mycket angelägen att göra investeringar, kommunerna likaså, och bostadsbyggandet är på toppen. Vad inträffar om vi tog bort regleringen? Det finns inte lika god tillgång på arbetare av alla kategorier. Vi har god eller någorlunda god tillgång på murare och grovarbetare men brist på träarbetare. Om man inte som nu ser till att det blir en någorlunda jämn fördelning, kan det inträffa något som förekommit under vissa perioder och som vi inte vill ha tillbaka, nämligen fördrjade kostnader, för litet arbetskraft och — vilket är mycket angeläget att undvika — utdragna byggnadstider. Det betyder helt enkelt högre kostnader för byggnaderna, det skall vi inte glömma bort.

Vi skall också vara på det klara med att kommunerna är mycket angelägna om att från sina utgångspunkter planera och lägga upp byggnadsverksamheten, så att man kan säga ifrån när byggena skall starta och även får ungefärlig jämvikt under vinterhalvåret. Vi är angelägen om att säga ifrån, att om denna planering inte kan hållas på det sätt som nu sker, kan det hela leda till kaos. Då vill alla starta under våren och som-

Ändring i jordförvärvslagen m. m.

maren och då blir det under vinterhalvåret god tillgång på arbetskraft men inga möjligheter att placera den.

Vi behöver inte gå till utlandet för att ta exempel, även om det som herr Bengtsson i Halmstad här sagt är riktigt. Jag vill erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen i dagarna har givit besked till länsarbetsnämnderna, att det för närvarande planeras för mycket arbete, vilket kan äventyra möjligheterna till vinterarbete. Denna varning har nu signalerats och det kan betyda att vi när vi kommer fram till en period då vi vill ha jämnhet, kan riskera arbetslöshet.

Min uppfattning delas också av byggmästarna, vilka gjort uppvaktningar i denna sak och framhållit, att en reglering nu är mycket behövlig på grund av den starka investeringslust som finns på alla håll.

Herr **MUNKTELL** (h):

Herr talman! Jag avstår, det tjänar ändå ingenting till.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr MunkteLL begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 25

Ändring i jordförvärvslagen m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner om ändring i jordförvärvslagen m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **FALLDIN** (cp):

Herr talman! I egenskap av motionär ber jag att få göra några kommentarer till tredje lagutskottets utlåtande nr 4.

Beträffande motionerna I: 455 och II: 545 hänvisar utskottet till vad det anförde i ärendet i fjol, då utskottet ifrågasatte om några skadeverkningar över huvud taget hade förekommit sedan kommunerna fick frihet att förvärva jord- och skogsbruksfastigheter. Utskottet säger sig icke heller nu finna anledning att inta någon annan ståndpunkt än i fjol, men det gör enligt min mening det betydelsefulla tillägget, att »frågorna om, hur och när en ändring av kommunernas ställning enligt jordförvärvslagen skall ske, bör genom utredning och sedvanligt remissförfarande grundligt undersökas, innan de ånyo underställes statsmakternas prövning».

Jag kan inte se annat än att detta är en skärpning jämfört med utskottets skrivning i fjol. För min del tycker jag nog att man indirekt uppmanar jordlagsutredningen att ta god tid på sig i detta avseende. Jag vill gärna fråga utskottets företrädare, om det inte skulle räcka med ungefär samma grad av noggrannhet och omfattning som remissförfarandet hade när nuvarande bestämmelser infördes efter förslag motionsvis. Så långt jag kunnat se i skrifterna gick det övervägande antalet remissinstanser den gången på avslagsyrkande.

Ändring i jordförvärvslagen m. m.

Man hänvisade då i allmänhet till att risk för spekulationsköp förelåg och att lantbruksnämndernas möjligheter att påverka den yttre rationaliseringen skulle försvåras. Samtliga remissinstanser i mitt eget hemlän, Västernorrlands, var mycket kritiskt inställda. Den utveckling man befarade har man också i många avseenden fått uppleva.

Kommunförvärven efter den 1 juli 1958 uppgår i Västernorrlands län till 1 366 hektar. I flera fall har förvärven avsett rena skogsfastigheter. Av den totala arealen utgör endast 64 hektar åker. Man känner dessutom till att förhandlingar pågår om förvärv av fastigheter på tillsammans 1 800 hektar. Såvitt jag har mig bekant skulle åkerarealen uppgå till endast 18 hektar av dessa.

När den nu gällande lagstiftningen infördes var den huvudsakliga motive- ringen, att man ville ge kommunerna vidgade möjligheter att skaffa mark för bebyggelse o. s. v. Det kan utan vidare fastslås att den hittillsvarande utvecklingen visar, att vad man fruktade i stor utsträckning har inträffat. Det sägs också att det i ett grannlän före- kommer att städer köper jord- och skogsbruksfastigheter långt utanför sin egen gräns.

Det allvarligaste är enligt min mening att möjligheterna att komplettera ofull- ständiga jordbruk med skog blir mer eller mindre obefintliga, om denna ut- veckling får fortsätta, dels därför att den bytesverksamhet som oftast är nödvän- dig för att skogskomplettering skall kunna äga rum försvåras genom att dessa förvärv går helt vid sidan om lantbruksnämnderna, dels därför att de priser kommunerna betalar oftast lig- ger högt över den prisbildning som utvecklats vid överlåtelser privatperso- ner emellan.

Man frågar sig också om inte den höga prisbildningen är ett villkor för att kommunerna — ur ren kommunal- lagssynpunkt — skall få förvärva fas- tigheter. Ett kommunförvärv som över-

klagats till regeringsrätten har förkla- rats olagligt och upphävdes då det inte hade åberopats omständigheter, som gav skäl anta, att förvärvet vore att anse som en kommunal angelägenhet.

Det framgår dels av motiveringen i motionerna 1958 och dels av utskottets skrivning vid införandet av nuvarande lagbestämmelser, att bestämmelserna tillkom för att underlätta för kommu- nerna att skaffa mark för bebyggelse, men inte för att underlätta spekulations- köp. Då förtjänar det göras klart att kommunala förvärv, som inte fyller de krav som kommunallagen ställer, inte står sig vid prövning. I upplysnings- arbetet för att klargöra detta borde alla kunna delta, även de som slår vakt om nuvarande lagstiftning. I varje fall borde alla kunna delta däri om den mo- tivering som redovisades vid lagens till- komst fortfarande är den centrala.

Herr talman! Jag har inget yrkande. Det skulle vara en demonstration, då ingen reservation föreligger. Men jag har genom att påvisa utvecklingen velat reagera mot att jordlagsutredningen i denna fråga skulle ges anledning att göra sig god tid. Ty denna fråga är i varje fall för vissa bygder mycket be- tydelsefull.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandling- arna.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Detta utlåtande avser dels två motioner, som väckts i båda kamrarna, och dels en motion som end- ast väckts i andra kammaren. I de förstnämnda motionerna föreslås skärp- ning av jordförvärvslagen och i den sist- nämnda en lättnad i lagens bestämmel- ser.

Utskottet har utan nämnvärda deba- ter kunnat bli enigt om att det i dagens läge inte är någon mening med att göra annat än att hänvisa frågan till den sit- tande jordlagsutredningen. Eftersom

Användningen av benämningen glass

jordförvärvslagen utgår den 31 december nästa år, bör man kunna räkna med att jordlagsutredningen blir färdig med sitt arbete senast i början av 1961.

Utskottet föreslår sålunda att frågan hänskjutes till jordlagsutredningen, och då något annat under sådana förhållanden skulle vara meningslöst ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

Användningen av benämningen glass

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner rörande användningen av benämningen glass.

Tredje lagutskottet hade behandlat två i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 314 i första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och nr 390 i andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.*

I motionerna hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av livsmedelsstadgan att med tillämpning från den dag då konventionen angående upprättande av Europeiska frihandelssammanslutningen träder i kraft glass, vid vars tillverkning använts annat fettämne än mjölkfett eller som framställts utan fettämne, icke må saluföras eller utbjudas under annan benämning än att förhållandet därav klart framgår, exempelvis genom att beteckningen margarin eller motsvarande skall fogas före ordet 'glass' eller före ordet 'is' eller också så att 'glass' resp. 'is' icke får ingå i benämningen för varan».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 314 och II: 390 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Hansson* i Skegrie och *Ferdinand Nilsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen

med bifall till motionerna I: 314 och II: 390 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av livsmedelsstadgan som dessa reservanter förordat;

2. av herrar *Stiernstedt* och *Turesson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **WAHRENDORFF** (cp):

Herr talman! I anledning av de motioner som väckts i denna fråga skall jag be att få anföra ytterligare några synpunkter.

Glasskonsumtionen i vårt land har kraftigt ökat under senare år. Under år 1959 torde den ha uppgått till 24 å 26 miljoner liter eller drygt tre och en tredjedels liter per person. För framställning av denna glass gick det åt bl. a. 1 500 ton smör eller till smör omräknad grädde och mjölk, ungefär 400 ton andra fetter och ungefär 1 500 ton socker eller glykos. I glasskatt erlades 23 å 24 miljoner kronor; cirka 70 procent av den totala försäljningssumman utgjorde skatt.

Glassen har alltså fått allt större betydelse som livsmedel. Någon tillfredsställande konsumentupplysning har man emellertid inte kunnat komma fram till på detta område. Konsumenten har i regel inte möjlighet att vid inköp av glass avgöra om varan tillverkats av mjölkfett eller annat fett eller utan fettämne. Smaken är naturligtvis starkt subjektiv, men allmänt erkänt torde dock vara, att grädde och smör smakar bättre än t. ex. talg och palmolja — så stor skillnad är det nämligen på olika slag av glass vid nuvarande försäljningssystem. Det bör konsumenten få veta när han köper varan och inte först när han konsumerar den. En glass gjord av grädde eller smör får en helt annan konsistens än annan glass — den får något av vispgräddens konsistens.

Glass gjord på annat sätt blir oftast närmast oljig. En konsekvens av detta

Användningen av benämningen glass

förhållande är att nästan all hushållsglass tillverkas av grädde eller smör. Om glassen sålunda råvarudeklareras eller fick en särskild benämning alltefter fettinnehållet, skulle konsumenten få möjlighet att vid köpet bättre välja den kvalitet han önskar.

Utskottsmajoriteten har naturligtvis rätt i att det som framför allt är av betydelse är varans beskaffenhet. Nu liksom 1958 har utskottet uttalat att varudeklaration i någon form är önskvärd. Den under medverkan av statens jordbruksnämnd bedrivna frivilliga kvalitetskontrollen genom runmärkning är — såsom utskottet säger — naturligtvis ett steg i rätt riktning. Kan tillfredsställande resultat vinnas på frivillighetens väg är detta naturligtvis alltid att föredra. I det här fallet har emellertid erfarenheterna givit vid handen, att det inte går att hos konsumenterna i avgörande utsträckning sprida kännedom om denna frivilliga kvalitetskontroll. Då måste lagstiftning tillgripas. Naturligtvis kan varudeklarationsskyldighet införas, men det effektivaste resultatet skulle säkerligen nås genom lagstiftning om att all glass som ej innehåller mjölkfett skall saluföras under benämning som klart anger detta, t. ex. emulsionsglass.

Vi har i vår motion pekat på att vårt lands anslutning till EFTA ytterligare aktualiserar denna konsumentupplysningsfråga. Andra EFTA-länder — Norge, Danmark och England — har lagstiftat om skyldighet för glasstillverkare att klart ange varans beskaffenhet. I Danmark t. ex. skall glass gjord på annat än smörfett kallas »Ermol».

Nu är ju glassen underställd jordbruksregleringen, och införselavgiften är för glass innehållande kakao — även chokladöverdragen — 26 procent av införselvärdet och för annan glass 20 procent. Inom EFTA kommer glassen, såvitt man nu kan bedöma, helt eller delvis att betraktas som industriprodukt. Följaktligen kommer glass att lättare

kunna importeras allteftersom införselavgifterna bortfaller. Det torde därvid vara klart att glasstillverkare i de andra EFTA-länderna kommer att söka sig till den svenska marknaden. De kommer här att finna en marknad, där de kan sälja glass under betydligt mindre stränga föreskrifter vad benämningen beträffar. De torde vara i stånd att tillverka och sälja en glass gjord på mer eller mindre undermåliga fettråvaror till förfång för de svenska konsumenterna, som före köpet saknar möjlighet att bedöma varans kvalitet.

Sammanfattningsvis vill jag säga, att det synes mig oriktigt att glasstillverkare i andra länder skall få tillfälle att konkurrera på den svenska marknaden på andra villkor än i sitt eget land och vidare att konsumenterna bör ha rätt till en sådan konsumentupplysning, att de vid köpet kan välja den kvalitet de anser mest värdefull. Jag yrkar sålunda bifall till reservationen nr 1.

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Glassen har mer och mer kommit att brukas som dessert. Riksdagen har haft en ganska lång föredragningslista i dag, och vi har nu så att säga kommit fram till desserten. Men när den skall serveras börjar man tvista om kvaliteten.

Detta är ingen ny fråga utan en gammal bekant. 1958 behandlade vi en motion om kvalitetsbenämning på glass och argumenten från debatten då står kvar ungefär oförändrade. Då betraktades det nästan som ett utgångsläge för kravet på den här kvalitetsbenämningen att vi hade ett mjölkfettöverskott, som man borde tillverka glass av. Ingen vill väl bestrida att gräddglassen har god kvalitet. I dag har emellertid detta mjölkfettöverskott nästan kommit att bli ett underskott. Så alldeles samma argument finns ju inte kvar.

En sak som utskottet har fäst uppmärksamheten på i detta fall är att de

Användningen av benämningen glass

lärde faktiskt tvistar om huruvida glass, som innehåller annat fett än mjölkfett, ur kvalitativ synpunkt är underlägsen glass gjord på mjölkfett. Detta är man inte alldeles tvärsäker på. För övrigt finns det också fruktglasser, vilka många gånger kan tilltala kalorijägare.

Vad jag däremot kan hålla med dem om som har motionerat i saken och som jag även starkt vill understryka är, att konsumenterna har rätt att fordra god kvalitet på den vara som saluförs. Det har förekommit glassprodukter som inte varit bra ur hygienisk synpunkt men dessa produkter har också klassats ut. Den verksamhet som statens institut för folkhälsan bedriver på detta område gör att man med ganska stor säkerhet kan påstå att den glass som nu saluförs är av hygglig beskaffenhet. För övrigt bryr man sig nog inte så mycket om huruvida glassen innehåller grädde, utan det är smaken som spelar roll.

Därutöver pekar också utskottet på det förhållandet att för att man skall få kalla glass för gräddglass fordras dock, att den har mjölkfett som ingrediens. Det finns således redan nu möjlighet att konkurrera med andra glassprodukter genom att klart och tydligt ange att här är det fråga om gräddglass. Tillverkare av annan sorts glass kan inte sätta detta märke på sina varor.

Att säga att den andra glassen innehåller mer eller mindre dåliga fettämnen är emellertid att gå för långt i försöken att klassa ut den. Ty så sträng livsmedelskontroll har vi här i landet att konsumenterna inte får i sig underhålliga ämnen.

Med den motivering som tredje lagutskottets majoritet har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHRENDORFF (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Torbrink kunde kanske som representant för de svenska

husmödrarna inte riktigt instämma i vad jag anförde.

Det är väl ändå litet skillnad, om man i glassen har andra fettämnen än margarin och smör, som jag i detta fall kan så att säga sätta på samma sida. Dessa andra fettämnen, som används vid glass-tillverkningen, har konsumenten ingen som helst möjlighet att kontrollera — märk väl detta. Då säger man, att den som tillverkar gräddglass kan på paketet ange, att innehållet är gräddglass. Alltså: den som gör en högvärdig produkt skall deklarera innehållet, men den som i skydd av beteckningen glass gör en mindervärdig produkt behöver inte deklarera innehållet!

Man är mycket noga med att den som tillverkar tyg skall till konsumenternas skydd deklarera vad det är för slags tyg — bomull, ylle o. s. v. Men när det gäller glass går det inte att komma ifrån att lagstiftningen är sådan, att den ger tillverkaren av en dålig vara en favör. Sedan EFTA-avtalet trätt i kraft kan en person exempelvis stå i Oslo och göra en glass som inte får säljas där annat än under vissa beteckningar, stoppa den i en påse och skicka den till Sverige samt där sälja den utan vidare. Kan detta vara riktigt? Ser vi på den nya tyska lagstiftningen angående livsmedel skall vi finna, att den är väsentligt strängare än vår. Jag skall inte gå in på den saken nu, men vi kan konstatera, att även i detta fall finns det mycket som måste göras för att skydda konsumenten.

Fru TORBRINK (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad varudeklarationen beträffar är det ju så att glass betyder någonting som är fruset. Med det språkbruk vi har går det alltså inte att förbjuda tillverkarna på detta område att kalla varan för glass. Om folk sedan inte vill ha annan glass än gräddglass, blir ju detta en konkurrensfråga.

Att tala om mindervärdiga varor in-

nebar att man går ganska långt, ty vi har möjligheter att kontrollera glassen. När vi importerar glass från utlandet, gör det ju inte oss någonting, vad man får kalla glassen i ursprungslandet — huvudsakligen är att vi får in en vara som är hygglig ur hygienisk synpunkt och ur smaksynpunkt och som tilltalar konsumenterna.

Herr WAHRENDORFF (cp) kort genmäle:

Fru Torbrink! Glass är glass. En kapp är en kapp, men man kan fråga, om den är gjord av ylle eller av något annat material.

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Jag har vissa sympatier för motionärernas synpunkter, men jag kan inte ansluta mig helt till dem, och därför har jag avgivit en blank reservation.

Jag förutsätter, att om benämningen gräddglass införes för den glass, som är tillverkad av mjölkfett, skall denna glass när EFTA-avtalet trätt i kraft åtnjuta ett sådant importskydd, att någon osund konkurrens inte uppkommer.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahrendorff begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen

Åtgärder mot pornografiska tidskrifter

1) av herrar Hansson i Skegrie och Ferdinand Nilsson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wahrendorff begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 29 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 27

Åtgärder mot pornografiska tidskrifter

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående pornografiska tidskrifter.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Utskottet är enigt om att de pornografiska skrifterna, varom här är fråga, dels har betydligt större spridning än tidigare, dels fått ett alltmer utmanande innehåll och dels ökat risken för skadliga verkningar hos barn och ungdom genom den större spridningen bland dessa kategorier.

När jag begärt en blank reservation, är det inte för att yrka bifall till den i motionen begärda utredningen, som jag i likhet med utskottet inte anser skulle vara till någon särskild nytta i detta avseende, utan i stället för att få framhålla ett par synpunkter. Men innan jag kommer till dessa, vill jag göra en liten återblick på riksdagsbehandlingen av dessa frågor.

I juni 1944 besvarade dåvarande justitieministern Bergquist en interpellation

Åtgärder mot pornografiska tidskrifter

om huruvida en ändrad lagstiftning effektivt skulle kunna hindra viss pornografisk förlagsverksamhet. Justitieministern meddelade därvid bl. a. att 1940—1944 hade i tio fall åtal väckts för sådana tryckalster, men han erkände också att de skedda ingripandena tydligen inte varit tillräckliga för att hindra den osunda trafikens fortsättande. Han hänvisade till den blivande översynen av tryckfrihetslagstiftningen och sade: »Det kan inte råda någon tvekan att en verksamhet av detta slag bör stoppas.»

På en interpellation av herr Axel Gustafsson i maj 1954 svarade justitieministern Zetterberg och erinrade om den nyinförda bestämmelsen i 1949 års tryckfrihetsförordning om åtalsmöjlighet mot den som bland barn och ungdom sprider tryckt skrift, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran. Han utlovade ett motsvarande ändringsförslag i den nya brottsbalken, som då — d. v. s. 1954 — förbereddes i departementet.

I januari 1956 motionerade herr Axel Gustafsson om att kompletterande bestämmelser i strafflagen snarast skulle läggas fram för riksdagen. Första lagutskottet uttalade sitt fulla instämmande i motionens syfte men ansåg sig inte kunna begära ett utbrytande av en dylik särbestämmelse — det gällde därvid särskilt seriemagasinen — ur brottsbalken i övrigt.

När det heter i utlåtandet: »Det synes utskottet vara av stort värde i detta sammanhang om myndigheternas möjligheter att ingripa vidgades genom kompletterande straffbestämmelser till 6 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen...» så är jag naturligtvis helt med härpå.

Men jag vill erinra om att denna komplettering till brottsbalken utlovades av justitieministern redan 1954 och att skolöverstyrelsen 1956 i sitt remissyttande ifrågasatte om inte »erforderliga kompletterande straffbud borde komma till stånd genom provisorisk lagstiftning

i avbidan på den pågående strafflagsrevisionen».

Nu, ärade kammarledamöter, skriver vi 1960. Och nu aviseras denna lagändring till nästa års riksdag. Jag ifrågasatte i utskottet en begäran, att om ett ytterligare fördröjande bleve nödvändigt, ett utbrytande av dessa särbestämmelser ändock borde ske. Det finns verkligen anledning härtill. Och om inte förslag till den nya brottsbalken kommer nästa år, vädjar jag till justitieministern att beakta denna sak.

Jag vill här också peka på att de utländska alstren i denna flora ävenledes bör observeras. Jag ifrågasätter, om inte en noggrannare granskning från tullmyndigheternas sida bör kunna ske. Om vid stickprov på dessa alster påträffas skrifter, som är tvivelaktiga, bör polisen underrättas och befogade åtgärder vidtagas.

Jag kommer till sist fram till de medel som nu står till myndigheternas förfogande. De är, som utskottet säger, huvudsakligen åtal, beslag och konfiskering. Och jag vill härvid — liksom jag gjorde i utskottet — uttala min förvåning över att intet åtal väckts sedan 1956. De närmaste fyra åren dessförinnan hade sju sådana åtal väckts. Med hänsyn till vad jag sagt om utbredningen och den ytterligare försämringen av dessa alster, måste det kraftigt understrykas, att de möjligheter som finns verkligen bör utnyttjas. En skärpt övervakning är nödvändig och för statuerande av exempel bör nog åtalsvägen oftare anlitas.

Det är glädjande att Pressens rådgivande nämnd intensifierat sin övervakande verksamhet och vi hoppas att åtskilligt skall kunna förbättras därigenom — inte minst på det sättet att Svenska Pressbyrån vägrar ta befattning med de värsta av dessa smutsalster. Alla goda krafter bör, herr talman, ena sig när det gäller att rensa upp i detta träsk.

Med anförande av dessa synpunkter

vill jag i övrigt yrka bifall till utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vi har blivit eniga i utskottet om att avstyrka de krav motionen ställer, nämligen på utredning. Vi har blivit eniga så långt, att även de två reservanterna endast vill uttrycka sig litet annorlunda. Att vi har kunnat bli eniga beror på den utveckling som har skett. Ingen har velat ändra på tryckfrihetsförordningen, och ingen har velat införa nya lagbestämmelser utöver dem som finns och är att vänta nästa år som en komplettering till tryckfrihetsförordningen. Vi har f. ö. större skäl att vänta oss dessa bestämmelser nu, då vi fått besked om att de ligger hos lagrådet. Det finns ingen anledning att nu ge upp hoppet, som vi levt på så länge.

Jag är emellertid inte säker på att en komplettering av straffbestämmelserna kommer att ge några nämnvärda resultat. Över huvud taget visar det sig över hela världen att man inte med lagbestämmelser kan utrota den pornografiska pressen, lika litet som man hundraprocentigt kan göra alla människor till sexuallyckokast. Man vet inte säkert varför efterfrågan på pornografiska alster finns, men man vet att den är mycket stor. Och vilka lagbestämmelser man än har kan man inte helt och hållet bringa den tillbaka. För två år sedan var det i det engelska parlamentet en diskussion om lagstiftningen mot pornografisk litteratur. Därvid visade det sig ytterligt svårt att definiera ordet pornografi. Varje karakteristikum måste förses med en rad reservationer. Man kom bl. a. fram till att man inte får döma en skrift som pornografi efter vissa uttryck eller lösryckta sidor. Man måste bedöma skriften i dess helhet. Man får inte heller bedöma en skrift såsom sedlighetssårande och särskilt farlig för ungdom om den inte direkt riktar sig till ungdom, även om den råkat

Åtgärder mot pornografiska tidskrifter

hamna i händerna på minderåriga. Man skall se till avsikten med skriften, när man skall bedöma om den skall kallas pornografisk och farlig för ungdom.

Det pekades också i den engelska parlamentsdebatten på att även om lagbestämmelserna skärptes, komme man inte åt de pornografiska skrifterna. Pornografien söker sig underjordiska vägar som man inte kan täppa till. Man har i England också fått en lagstiftning av ungefär samma räckvidd som vår. Man kan troligen inte komma längre.

Den enda vägen att i någon mån hindra spridningen av denna litteratur vore, att man kunde vinna gehör hos opinionen för att den inte sprids. Exempel på detta har man nu, då det bland försäljarna börjats en självsanering. Man tar sålunda råd från en nämnd, som kallar sig Pressens rådgivande nämnd, i vilken finns företrädare för pressen och människor som har juridisk kompetens. Där finns även en representant för Målsmännens riksförbund. Sedan den nämnden uttalat sin mening om de olika alstren, är det möjligt för Pressbyrån, som har praktiskt taget monopol på den legala spridningen av tidskrifter, att vägra försälja sådant som man anser särskilt anstötligt. Man kan hindra både att enstaka nummer sprids genom Pressbyrån, och att helt nya tidskrifter antages till försäljning. Denna nämnd har utvecklat en intensiv verksamhet i höst, vilket gör att man kan hoppas, att det blir ett bättre sakernas tillstånd. Fastän det har förefallit vara hopplöst att utrota hela den pornografiska pressen, har vi ändå varit intresserade av att syssla med frågan, ty två tendenser har framträtt på senare år, dels en tendens till förgrovnings, till sadism, dels en tendens, som jag tycker är verkligt upprörande, nämligen att i de noveller och skildringar, som förekommer i tidskrifterna, alltmer dra in s. k. tonnisar, tonåringar. På grund av dessa tendenser har vi varit tacksamma för den ökade aktiviteten

Åtgärder mot pornografiska tidskrifter

hos den rådgivande nämnden och har fäst en viss förhoppning vid dess fortsatta verksamhet. Jag tror att man också har en garanti för att tryckfriheten inte kommer att kränkas vid en sådan granskning i nämnden. Den sker fullkomligt i överensstämmelse med den frihets- och tryckfrihetssträvan, som legat till grund för gällande tryckfrihetsförordning. Strängt taget talades inte alls om möjligheterna att hindra pornografiska skrifter, när tryckfriheten debatterades 1948 vid lagens tillkomst. Man hade helt andra ting i tankarna, nämligen att förhindra sådan inskränkning i tryckfriheten som av politiska skäl rått under kriget. — Den väg som nämnden har slagit in på är säkerligen den bästa.

Med vad jag nu sagt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag har flera gånger i denna fråga tagit till orda här i kammarerna, men jag har en känsla av att det anförande, som jag hade tänkt hålla, nu är ganska onödigt, och därför skall det inte hållas. Jag kunde nöja mig med att instämma i herr Nelanders yttrande och i det allra mesta av vad fru Nancy Eriksson sagt. Närmast vill jag uttrycka min tillfredsställelse över handläggningen av ärendet i allmänna beredningsutskottet och över det gemensamma uttalande, som utskottets ordförande har lyckats åstadkomma. Det har ganska stor betydelse att utskottet står enigt bakom ett sådant. Uttalandet verkar nog ganska hovsamt, men läser man det uppmärksamt, ser man, att det är ganska skarpt. Jag sätter stort värde på att utskottet tagit en positiv ställning till de motioner, som framlämnats.

Nu har vissa nya moment tillkommit, som jag finner ganska hoppningivande. Pressens rådgivande nämnd säger sig vilja med skärpt uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område. Jag tror,

att riksdagen har anledning att uppmärksamt följa nämndens verksamhet.

Häri instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Efter de anföranden, som hållits av herr Nelander och fru Eriksson i Stockholm, har inte heller jag mycket att tillägga. Jag tror att vi har anledning att sätta stor lit till det intresse som justitieministern har för att råda bot på ifrågavarande förhållanden, i den mån han kan inverka därpå. Vi vet också att den nämnd, som det här flera gånger talats om, har börjat visa extra stark aktivitet i detta avseende.

Hela den företeelse det här gäller är ovärdig ett kulturland, som Sverige ju skall vara. Såsom fru Eriksson i Stockholm framhöll kommer vi emellertid inte på lagstiftningsvägen åt företeelsen. Att det i cigarraffärernas skyltfönster och på andra håll finns hängande sådana här alster, är egentligen bara ett symtom på hurudan fantasien och smakriktningen är på sina håll här i landet. Men det kan också utgöra ett farligt incitament. Man ser hur folk av olika slag står och tittar i dessa skyltfönster, och det är nog inte särskilt uppbyggliga tankar som de då tänker. Vem vet vad som kan inträffa efter ett ingående studium av alster av detta slag. Vi får i tidningarna läsa om våldtäkter och sådant, och jag är säker på att det finns ett visst samband härvidlag.

Vad det gäller är att lyfta hela tänkandet här i landet och se till att vi blir av med denna företeelse. Det är riktigt att den förekommer överallt i Västerlandet. Men om jag skulle ge Sovjetunionen en eloge, så vill jag säga att förhållandena i detta avseende där nog inte är så dåliga som på andra håll. Det är här fråga om ett område, där vi andra ligger efter — eller före, hur man nu vill uppfatta saken. Vi måste därför se till att vi tar itu med denna företeelse.

Riksdagen har ju till uppgift — det

Interpellation i anledning av militär övning vid Ravlunda skjutfält

har jag sagt många gånger förut — att vårda sig om folkets väl. Vi gör det också i fysiskt avseende. Vi förbjuder exempelvis narkotika, eftersom dessa är fysiskt skadliga. Men den företeelse det här gäller är nästan ännu värre, ty den skadar själva livsnerven hos folket, och därför bör vi se till att allting göres för att få till stånd en bättre ordning. Det är inte heller bara barn och ungdom som tar skada därav. Även de allra äldsta, som ofta står och begärligt tittar på sådana här planscher i skyltfönstren eller som kanske sitter i sin kammare och smygläser litteratur av detta slag, tar skada och det uppstår kring dem en atmosfär som inte är så trevlig.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, utan vill sluta med att instämma med dem som yrkat bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Interpellation i anledning av militär övning vid Ravlunda skjutfält

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SENANDER (k), som yttrade:

Herr talman! Då förslag på sin tid ställdes inför riksdagen om utvidgning av Ravlunda skjutfält krävde en stark opinion i trakten att förslaget skulle avvisas. Ortsbefolkningen med kommunalmän, konstnärer och hembygdsvårdare i spetsen anförde inte enbart kulturhistoriska skäl mot förslaget utan påtalade även de risker den omkringboende befolkningen kunde komma att utsättas för vid skjutövningarna. Den kommunistiska riksdagsgruppen framförde liknande synpunkter och yrkade avslag på framställningen.

Skjutfältet har nu åter kommit i blickpunkten genom de händelser som in-

träffade där under förra veckans vintermanöver. Dessa händelser bekräftade de farhågor som opinionen mot skjutfältets utvidgning hyste beträffande riskerna för den omkringboende befolkningen. De som bor på sluttningarna av åsen vid Maglehem och Olseröd fick en hårdhänt påminnelse därom vid det bombardemang som skjutfältet utsattes för torsdagen den 25 februari, varvid stora reabombare tömde sina laster, enligt uppgift bestående av 500-kilosbomber.

Effekten på den omkringliggande trakten blev att husen i Maglehem och Olseröd skakades och en del skador uppstod genom de starka tryckvågorna. Särskilt utsatt blev den lilla byn Brostorp i Maglehem, där fönsterrutor trycktes in, väggar och tak sprack sönder, murbruk och färgflagor ramlade ner i rummen, dörrar och fönster lossnade i sina fogar, lampor gjordes obrukbara och lösöret i rummen flyttades omkring. I ett hus spräcktes väggen ända ned till källarvåningen. Flera personer utrymde sina bostäder och vågade sig inte in på nytt förrän bombardemanget upphört. Givetvis var befolkningen starkt skakad.

Det kanske mest uppseendeväckande i saken är att ingen förvarning getts till ortsbefolkningen, så att denna kunnat säkerställa sig mot alla eventualiteter. Om denna brist i de militära säkerhetsåtgärderna berott på dålig kännedom om bombernas sprängverkan eller på nonchalans, är icke känt. Det är emellertid givet att dylika upprörande brister i säkerhetsåtgärderna vid militära övningar icke kan tolereras, då ju desamma icke enbart kan leda till materiella skador utan även sätter människoliv i fara. Även ur statsekonomisk synpunkt har frågan intresse, enär militärmyndigheterna måste bli skadeståndsskyldiga i förekommande fall.

Med hänvisning till vad jag anført får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för

Interpellation ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning

försvarsdepartementet ställa följande frågor:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet påfordra för att förhindra en återupprepning av händelser av det slag som drabbat civilbefolkningen kring Ravlunda skjutfält?

Kan man förvänta en undersökning av orsakerna till att de ansvariga militära myndigheterna underlåtit att förvarna befolkningen om bombardemanget?

Hur kommer eventuella skadeståndsanspråk i anledning av det inträffade att behandlas av militärmyndigheterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 29

Interpellation ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning

Ordet lämnades på begäran till

Herr STIERNSTEDT (h), som anförde:

Herr talman! Med stöd av § 15 brandlagen har bestämmelser rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning meddelats i kungörelse av den 30 juni 1947 (SFS 343).

I kungörelsens § 5 är angivet att »ersättning — — — må icke utgå till ägare av eller nyttjanderättshavare till skogsmark, vilken berörts eller hotats av skogsbrand, eller till den som haft annat dylikt omedelbart intresse av eldens släckning, ej heller till sådan persons familjemedlemmar, allt såvitt ej är fråga om verksamhet efter det branden härjat skogsmark eller annat sådant, av vars skyddande han haft intresse».

Kungörelsens text utesluter sålunda från ersättning i princip endast ägare av eller nyttjanderättshavare till skogsmark samt sådan persons familjemedlemmar. Men i praktiken har under det senaste året vissa länsstyrelser utvidgat den krets som icke ansetts ersättnings-

berättigad av allmänna medel till att även omfatta anställda vid företaget, som deltagit i skogsbrandsläckning.

Även om det finns anledning att få kungörelsens bestämmelser i övrigt diskuterade är det i detta sammanhang dess § 5 och tolkningen härav som för min del närmast är av intresse. Genom att kretsen av de av allmänna medel icke ersättningsberättigade enligt mitt förmenande på ett felaktigt sätt vidgats, har det förhållandet uppstått att tredje man, främst skogsarbetaren, blivit lidande. Handläggningen av ett ersättningsärende tar också ofta mycket lång tid, och i ett aktuellt fall förflöt hela 7 månader innan ersättning utbetalades.

Handläggningen av ett ersättningsärende tillgår på så sätt att brandbefälhavaren upprättar en förteckning på i släckningsarbetet deltagande och inom en månad efter brandens släckning till länsstyrelse avger förslag rörande bl. a. ersättning. Brandbefälhavarens införskaffande av förteckning går oftast så till att företagsledningarna på de eldhärjade fastigheterna anmodas inkomma med primärmaterialet.

Före beslut inhämtar länsstyrelse ofta yttrande från polismyndighet. I sak finns intet att erinra mot angiven handläggning. Men om nu de centrala myndigheterna anser att hos skogsägare anställda ej är berättigade till ersättning av allmänna medel, synes det egendomligt att dylikt förhållande icke klart bekantgöres. Som jag tidigare framhållit framgår det ej av kungörelsens text att anställda hos skogsägare är uteslutna från ersättning av allmänna medel, och de lokala myndigheterna synes för sin del icke känna till att så skulle vara förhållandet, vilket sistnämnda understrykes av att brandbefäl allt fort vänder sig till företagsledning på eldhärjad skogsfastighet med anhållan om förteckning på samtliga i släckningsarbetet deltagande.

Även om den enskilde skogsarbets-

Interpellation ang. återställande av vägmark å indragna vägar

ren vid skogsbrandsläckning i stort icke kommer att sysselsättas härmed mer än någon eller några dagar, innebär det hela både ett direkt och indirekt inkomstbortfall. Direkt genom att han ofta rycks från sitt ordinarie arbete, som merendels utgöres av ackordsarbete, och indirekt genom att han efter ett ansträngande släckningsarbete icke omgående är i sådan kondition att ordinarie arbetsprestation kan uppnås.

En del skogsägare har gått in för den principen att betala a conto till deltagare i skogsbrandsläckning. Dessa initiativ har dock visat sig vara administrativt minde lyckade, då tydligen sådana direktiv föreligger att ersättning från myndighet icke må tillställas annan än den som direkt deltagit i släckningsarbetet. Detta medför att skogsägaren för sin del senare tvingas återkräva förskottsutbetalad ersättning.

Med hänvisning till vad som här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat att förenämnda kungörelses bestämmelser om ersättnings utgivande vid skogsbrand tolkas olika av länsstyrelserna?

2. Är herr statsrådet beredd att lämna vederbörande myndigheter sådana direktiv att en enhetlig tolkning sker av ifrågavarande bestämmelser?

Denna anhållan bordlades.

§ 30

Interpellation ang. återställande av vägmark å indragna vägar

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I skrivelse av den 30 juni 1959 överlämnade vägförvaltningen i Kronobergs län till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till prövning en av vägförvaltningen upprättad arbetsplan för ombyggnad av väg 80 Blekinge läns-

gräns vid Ebbamåla—Ö. Torsås, delen Väckelsång—Säljeryd. Sedan kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse av den 26/11 1959 berett berörda markägare tillfälle att yttra sig över förslaget har markägarna inom föreskriven tid framfört sina klagomål till Kungl. Maj:t över det upprättade förslaget och begärt att Kungl. Maj:t med undanröjande av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsens fastställande av arbetsplanen måtte återförvisa desamma till vägförvaltningen i Kronobergs län för komplettering av frågan om återställande av vägmark å indragna vägar, så långt detta är möjligt och praktiskt genomförbart.

I sin framställning till Kungl. Maj:t har markägarna bl. a. hävdad, att den planerade vägen blir den tredje allmänna vägen som korsar deras fastigheter, varför de anser det vara fullt berättigat att vägförvaltningen återställer den nu använda vägen till åker, särskilt som goda naturliga betingelser föreligger att eliminera betydande brukningsintrång. Såväl tidigare som i sitt avgivna utlåtande till Kungl. Ma:t har vägförvaltningen i Kronobergs län framhållit att frågan om den gamla vägens eventuella återställande i sitt ursprungliga skick skall prövas från fall till fall i samband med den övriga markuppgörelsen. Där est överenskommelse därvid icke kan träffas skall frågan hänskjutas till ägodelningsrätt.

Med stöd av vad ovan har anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet föranstalta om att kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i fortsättningen, och i överensstämmelse med sitt remissyttrande till Konungen av den 12 oktober 1956 med anledning av en skrivelse från Riksförbundet Landsbygdens folk medverkar till att det redan vid vägplaners upprättande tillses att den gamla vägbanan borttages och marken återställs i sitt

Interpellation ang. återställande av vägmark å indragna vägar

ursprungliga skick, då så anses vara lämpligt ur jordbruks- och naturskydds-synpunkt?

2. Anser herr statsrådet att det i det nu aktuella fallet kan anses vara riktigt att markägarna ersättes med den totala kostnaden för den gamla vägens borttagande med avdrag för vad vägförvaltningen utbetalat i vägmarsklösen vid tillfället för vägens byggande på 1930-talet?

3. Om överenskommelse härom icke kan träffas, anser då herr statsrådet i likhet med vägförvaltningen i Kronobergs län att denna fråga kan lösas medelst ägodelningsrätt?

Denna anhållan bordlades.

§ 31

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 59, angående fråga om befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde, och

nr 61, angående statsbidrag till lärarbostäder m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 32

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 19.26.

In fidem

Sune K. Johansson